

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ІМ. Ю.М.ПОТЕБНІ**

МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота (проект)

магістр

(рівень вищої освіти)

**НА ТЕМУ: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.**

Виконав: студент другого курсу, групи 8.2810-3з
Спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
(код і назва спеціальності)

освітньої програми Публічне управління та адміністрування
(назва освітньої програми)

Тетяна Анатоліївна Шарапова
(ініціали та прізвище)

Керівник: завідувачка кафедри менеджменту організацій та управління
проектами, професор,
д. ф. н., проф.

Воронкова В.Г.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент: доктор наук державного управління, проф. кафедри
менеджменту організацій та управління проектами, професор

Ажажа М.А.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя
2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні
Кафедра менеджменту організацій та управління проектами
Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
(код та назва)

Освітня програма Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри д.філос.н.,
проф.Воронкова В. Г. _____
«30» червня 2021 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ) СТУДЕНТОВІ (СТУДЕНТЦІ)

ШАРАПОВІЙ ТЕТЯНІ АНАТОЛІЙВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проєкту) УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.

керівник роботи Воронкова В. Г., доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту організацій та управління проектами
затверджені наказом ЗНУ від «30» 06.2021 року № 975-С

2.Строк подання студентом роботи 01 грудня 2021 р.

3.Вихідні дані до роботи 1. Формування концепції дослідження. 2. Формування гіпотези дослідження. 3. Аналіз літературних джерел за останні п'ять років. 5. Методологія дослідження.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. 2. Дистанційна освіта як чинник удосконалення освітнього процесу в умовах COVID-19. 3. Нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Цілі гуманітарної політики держави, що детермінують управління освітньою діяльністю. Механізми державного управління Механізми державного управління ЗВО. Аналіз сучасного стану реалізації механізмів державного управління в інноваційно-інформаційній сфері ЗВО МОНУ. Основні складові системи державного управління вищими навчальними закладами. Технології проривного характеру, що впливають на освіту

Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Воронкова В. Г., д.ф.н., проф., зав. кафедри менеджменту організацій та управління проектами	01.08.21	
Розділ 2	Воронкова В. Г., д.ф.н., проф., зав. кафедри менеджменту організацій та управління проектами	15.09.21	
Розділ 3	Воронкова В. Г., д.ф.н., проф., зав. кафедри менеджменту організацій та управління проектами	15.10.21	
Нормоконтроль	Венгер О. М., к.п.н., доц. кафедри менеджменту організацій та управління проектами		

6. Дата видачі завдання 30 червня 2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні засади удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції	30.07.21	
2	Поняттєво-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції	15.08.21	
3	Методологія удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції	31.08.21	
4	Нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції	15.09.21	
5	Дистанційна освіта як чинник удосконалення освітнього процесу в умовах COVID-19	30.09.21	
6	Нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції	01.10.21	
7	Шляхи удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції	30.10.21	
8	Державне регулювання та перспективи розвитку освіти України в умовах євроінтеграції	01.11.21	
9	Практичні рекомендації удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції	30.11.21	

Студент

Т. А. Шарапова

(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проєкту)

В. Г. Воронкова

(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

О. М. Венгер

(підпис) (ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Шарапова Т.А. Удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

Кваліфікаційна робота магістра на здобуття вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» науковий керівник В. Г. Воронкова, Запорізький національний університет, Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні, кафедра менеджменту організації та управління проектами. Запоріжжя, 2021.

У роботі проаналізовано теоретичні, методологічні і праксеологічні виміри удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, спрямованих на виявлення проблем освітнього процесу. Розкрито теоретико-методологічні, організаційні засади державного регулювання розвитку освіти у контексті євроінтеграційного процесу. З'ясовано праксеологічні виміри євроінтеграції, по'язані з пошуком напрямів удосконалення державного регулювання розвитку освіти. Розроблено практичні рекомендації державного регулювання розвитку освіти в умовах пандемії COVID-19.

Ключові слова: ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ОСВІТА, ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС, ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА, УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ. ЕФЕКТИВНІСТЬ, COVID-19.

ABSTRACT

Sharapova T. A. Improving the mechanism of state regulation of education development in the context of European integration.

Qualifying work of the master for higher education in the specialty 281 "Management", supervisor V.H. Voronkova, Zaporizhzhia National University, Engineering educational and scientific Institute named after Y.M. Potebnya of Zaporizhzhia National University, Department of Organization Management and Project Management. Zaporizhzhia, 2021.

The paper analyzes the theoretical, methodological and praxeological dimensions of improving the mechanism of state regulation of educational development in the context of European integration, aimed at identifying problems of the educational process. Theoretical and methodological, organizational principles of state regulation of education development in the context of the European integration process are revealed. The praxeological dimensions of European integration related to the search for ways to improve state regulation of education development have been clarified. Practical recommendations for state regulation of education development in the context of the COVID-19 pandemic have been developed.

Key words: GOVERNMENT REGULATION, EUROPEAN INTEGRATION, GLOBALIZATION, EDUCATION, EDUCATIONAL PROCESS, DISTANCE EDUCATION, IMPROVEMENT OF MECHANICAL ENGINEERING. EFFICIENCY, COVID-19.

АННОТАЦИЯ

Шарапова Т.А. Совершенствование механизма государственного регулирования развития образования в условиях евроинтеграции.

Квалификационная работа магистра на соискание высшего образования по специальности 281 "Публичное управление и администрирование" научный руководитель В. Г. Воронкова, Запорожский национальный университет, Инженерный учебно-научный институт им. Ю. М. Потебни, кафедра менеджмента организации и управления проектами. Запорожье, 2021.

В работе проанализированы теоретические, методологические и праксеологические измерения усовершенствования механизма государственного регулирования развития образования в условиях евроинтеграции, направленных на выявление проблем образовательного процесса. Раскрыты теоретико-методологические, организационные основы государственного регулирования развития образования в контексте евроинтеграционного процесса. Выявлены праксеологические измерения евроинтеграции, связанные с поиском направлений усовершенствования государственного регулирования развития образования. Разработаны практические рекомендации государственного регулирования развития образования в условиях пандемии COVID-19.

Ключевые слова: ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ, ЕВРОИНТЕГРАЦИЯ, ГЛОБАЛИЗАЦИЯ, ОБРАЗОВАНИЕ, ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС, ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ, СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА, КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ. ЭФФЕКТИВНОСТЬ, COVID-19.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
1.1 Теоретичні засади удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.....	19
1.2 Понятійно-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.....	30
1.3 Методологія дослідження удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.....	41
Висновки до розділу 1	49
РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В НОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ, COVID-19, ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
2.1 Нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізації	52
2.2 Дистанційна освіта як чинник удосконалення освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19	70
2.3 Нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції.....	85
Висновки розділу 2.....	95
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	
3.1 Механізми удосконалення механізму державного регулювання сталого розвитку освіти в умовах євроінтеграції.....	97
3.2 Перспективи розвитку освіти України в умовах євроінтеграції.....	108

3.3 Практичні рекомендації удосконалення механізму державного регулювання сталого розвитку освіти в умовах євроінтеграції	113
Висновки до розділу 3.....	120
ВИСНОВКИ	122
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	127

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

По-перше, актуальність теми удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції виходить з того, що сучасна трансформація освіти розвивається в умовах глобалізації, інтеграції, євроінтеграції освітнього процесу, що виходять з нарощування соціального капіталу, підвищення ролі креативного елементу освіти, формування нової парадигми розвитку особистості, громадянського суспільства, що відкривають шлях до інновацій та креативності.

По-друге, необхідно дослідити шляхи та напрями удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, що пов'язане з невідповідністю технократичного світогляду та необхідності його формування як цифрового, що формується завдяки соціальним інститутам науки, освіти, культури, права, ринку.

По-третє, велику роль відіграє реформування освіти в умовах глобалізації та євроінтеграції, що зумовлює удосконалення державних послуг у сфері освіти, що націлене на формування креативного компоненту освіти та особистості з системним, цифровим, аналітичним мисленням, розвитку творчої особистості, яка була б професійною і компетентною, здатною працювати в нових інноваційно-креативних умовах.

По-четверте, у зв'язку з цим посилюється роль актуальності теми, яка вимагає державного впливу на освіту, оскільки етап євроінтеграції характеризується складністю виконання завдань вищої школи, що вимагає вдосконалення навчального процесу, усіх ланок управління, націленого на підвищення якості послуг у сфері освіти та подолання труднощів, які стоять перед вищою освітою в умовах пандемії COVID-19.

По-п'яте, важливу роль у цьому процесі відіграє перехід на дистанційну освіту, яка характеризується новими процесами, що стоять перед викладачами і студентами, великим об'ємом підготовки методичних

матеріалів, використанням нових технологій ZOOM і MOUDLE, необхідністю їх удосконалення та оволодіння новими методичними прийомами, компетентностями, пов'язаними з формуванням цифрових компетентностей в епоху пандемії COVID-19.

Тому євроінтеграційний процес та його регулювання зі сторони Міністерства освіти та науки, державних освітніх установ - ректорату і директорату - відіграє велику теоретичну і практичну роль та переведення у формат дистанційної освіти освітнього процесу та адаптації до нього викладачів та студентів, що вимагає розробки напрямів удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

По-шосте, актуальність дослідження теми розробки моделі дистанційної освіти як чинника сталого розвитку освітянського процесу не викликає сумнівів, так як ми всі живемо у дистанційному режимі, коли освіта переживає свої проблеми, загрози, але у той же час має і позитивні можливості та тенденції, які починають активізуватися та впливати на імідж і рейтинг ЗВО та спеціальностей.

Стан наукової розробленості теми.

В світовій та вітчизняній практиці брак досліджень удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції та періоду COVID-19,

- проте можемо відмітити таких зарубіжних вчених, як Р. Дейв, Дж. Делмон, В. Дейтей, Ернст Ульріх фон Вайцекер, Андерс Війкман, Скотт Кауфман, Стівен Пінкер;

- формування і реалізацію освітньої політики в умовах євроінтеграції розглядали такі автори, як С. Архіпова, Т. Базарова, З. Дробінська, Л. Карамушка, Л. Прудіус, М. Солдаитенко, Н. Строкаль та ін.;

- нові проблеми дистанційної і післядипломної освіти у контексті євроінтеграції та адаптації фахівців у роботах О. Антонової, С. Гайдученко,

Ю. Конотопцевої, А. Ліпенцевої, Н. Липовської, Л. Пашко, О. Пархоменко-Куцевіл, О. Кивлюк, С. Терепищій.

У вітчизняному науковому просторі до цієї тематики зверталися такі вчені, як М. Ажажа, В. Воронкова, Т. Бутченко, О. Венгер, Н. Капітаненко, В. Нікітенко, О. Мороз, Н. Метеленко, О. Кириченко, М. Лепський, І. Сіліна, В. Скворець, Р. Олексенко, О. Шапуров, А. Череп, О. Фурсін.

Ефективна діяльність освіти залежить не тільки від конкурентоспроможності ЗВО, достатнього фінансового потенціалу, але й від рейтингу та іміджу ВНЗ, компетенцій науково-педагогічного персоналу, їх наукового вкладу та підвищення індексів Гірша, SCOPUS та WOS.

Об'єктом магістерської роботи є регулювання розвитку освіти як соціальний, економічний, культурний феномен та динамічний процес, що активно розвивається.

Предметом магістерської роботи є соціально-економічні закономірності удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування та розроблення наукових положень і практичних рекомендацій щодо формування механізму удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

Відповідно до поставленої мети у кваліфікаційній роботі було сформульовано та вирішено такі наукові й практичні завдання:

- здійснити аналіз теоретичних засад удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції;
- дослідити розвиток поняттєво-категоріального апарату удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції;
- удосконалити методологію дослідження удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції;

- оцінити нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції;
- надати системно-структурну характеристику дистанційної освіти як чинник удосконалення освітнього процесу в умовах COVID-19;
- обґрунтувати нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції;
- запропонувати шляхи розвитку удосконалення механізмів державного регулювання сталого розвитку освіти в умовах євроінтеграції;
- виявити особливості перспектив розвитку освіти України в умовах євроінтеграції;
- запропонувати напрями підвищення ефективності механізмів державного регулювання сталого розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

Методологія дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у кваліфікаційній роботі на різних етапах наукового дослідження використано низку загальнонаукових і спеціальних методів. Використано нелінійну методологію, завдяки якій можна проаналізувати стан складної системи механізму державного регулювання розвитку освіти як соціальний, економічний, культурний феномен та динамічний процес, що активно розвивається, використовуючи методи Agile методології, методології, що сприяє адаптації і гнучкості виживання освіти, яка самоорганізується на шляху ліквідації старих структур, та сприяє вибору євроінтеграційних альтернатив та невикористаних можливостей для упровадження інновацій, інноваційного освітянського креативного менеджменту.

Методологія дослідження – це отримання максимально точної і об'єктивної інформації про процеси і явища освітянського процесу, що розгортається в умовах євроінтеграції і включає наступні види методологічних підходів, що утворюють необхідний компонент освітянської

діяльності, яка дає характеристику об'єкта, предмета аналізу, виявлення проблем та формулювання завдань дослідження, формує уявлення про послідовність етапів у контексті вирішення певних завдань освіти.

Методологія дослідження удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. включає загальнофілософські теоретичні методи:

1) аналіз у контексті філософського методологічного дискурсу про концепцію та розробку практичних рекомендацій щодо удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, завдяки якій можна проаналізувати стан складної системи освітянської системи і вийти з кризи, використовуючи методи:

А) типологічного аналізу (що базується на розподілі складних об'єктів та на групи (класи);

Б) факторного аналізу, за допомогою якого з'ясовуються фактори, які впливають на певні явища і процеси;

В) функціонального аналізу у контексті дослідження причинно-наслідкових зав'язків окремих рушійних сил розвитку економічних та соціальних явищ і процесів, включаючи комплекс діючих факторів внаслідок чого робиться крок до пізнання закономірностей розвитку;

Г) кореляційного аналізу, що дає можливість встановити рівень залежності величини (показника) від іншої у вигляді коефіцієнта кореляції;

2) системний метод, який розглядає освіту як цілісне явище, що складається з різних взаємопов'язаних явищ як упорядкованого складноорганізованого цілого, що направлений на те, щоб розкрити зміст прогресивного розвитку євроінтеграційного процесу як акмеологічної системи, оптимального вирішення завдань освітянського процесу для досягнення найбільшого ефекту від євроінтеграційної діяльності;

3) синергетичного аналізу, що включає теорію самоорганізаційних відкритих систем, які опиняються у точках нерівновагомості, невизначеності,

біфуркації (роздвоєння), стохастичності інформації, дрейфу системи, коли відбувається зміна пріоритетів),

Методологія удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції дозволила проаналізувати освітянський процес як складний соціальний феномен і діалектичний процес, що включає симбіоз чинників:

А) посилення взаємозв'язку всіх частин та елементів освіти як єдиного цілого;

2) накопичення організаційної складності на всіх рівнях і у всіх сферах освітянського процесу - дистанційна освіта, ZOOM, MOUDLE, ЄДКІ, ЗНО з професійних дисциплін та інше;

3) прискорення змін у розвитку освітянського процесу та перехід на формат євроінтеграційного процесу на всіх рівнях. Управлінська криза пов'язана з нездатністю управлінської системи вирішити всі внутрішні проблеми, організувати командний і персональний менеджмент, антикризовий і гнучкий менеджмент та сформувати управлінську команду як єдине командоутворення.

Освіта є найважливішим стратегічним чинником, який визначає як успіх проведення реформ, так і перспективи відновлення економічного зростання нації і держави та їх виходу її з кризи та нестабільності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розв'язанні важливої наукової проблеми удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції :

Уперше:

- науково обґрунтовано напрями державного удосконалення розвитку освіти у контексті євроінтеграції, що вимагає формування «моделі освіти євроінтеграційного процесу», в основі якої втілення певних ідей, що включає декілька блоків: а) нормативно-правовий, що регулює соціально-значимі аспекти євроінтеграції; б) методологічний, складовими якого є об'єкт і

суб'єкт, цілі, чинники і принципи державного удосконалення, що сприяє адаптації фахівців до умов євроінтеграційного процесу; в) моніторинговий блок, який передбачає визначення критеріїв здійснення моніторингу, процедур та інструментів результатів оцінювання закладів вищої освіти.

Удосконалено:

- категоріальне поле понять, що розкривають сутність та напрями удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, зокрема «гнучка освіта» «дистанційна освіта», «безперервна освіта», «дуальна освіта», «професійна адаптація», «гнучкий освітянський менеджмент», «командоутворення в освіті»;

- визначено нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, що вимагають їх розв'язання у контексті сприяння професійній адаптації молодих фахівців, що передбачає запровадження системи правових, організаційних, адміністративних і регулятивно-контролюючих заходів держави, Міністерства освіти і науки України, спрямованих на створення сприятливих умов для професійної адаптації до освітянської діяльності в умовах євроінтеграції та їх підтримку, де важливе значення посідає «дуальна освіта»;

- здійснено аналіз дистанційної освіти як чинник удосконалення освітнього процесу в умовах COVID-19 та розкрито її проблеми, пов'язані з слабкою розробленістю методичної бази освітянського процесу у системі MOUDLE, пониженням інтелектуальної та розумової компоненти освіт в умовах ZOOM; нерівномірне навантаження фахівців та недостатнє технічне оснащення робочих місць через слабку інформаційну інфраструктуру ЗВО;

- сформовано нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції, що включають розвиток креативних цифрових технологій, націлених на інтелектуальний розвиток особистості, формування системного і стратегічного, системного та експертного мислення, формування інформаційної, цифрової, алгоритмічної культури.

Отримало подальший розвиток:

- уточнення напрямів удосконалення механізмів державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, які приводять до поліпшення показників ефективності роботи, зменшення плинності кадрів, формування позитивного ставлення до освітянської праці; узагальнення досвіду зарубіжних країн щодо впровадження євроінтеграційних підходів до освіти

- визначити перспективи розвитку освіти України в умовах євроінтеграції та розроблено практичні рекомендації удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, націлених їх на координацію програм професійного навчання, моніторинг потреб ринку праці, врахування досвіду креативної Європи щодо програм професійної адаптації в умовах COVID-19 та запровадження програм дуальної освіти для роботодавців та працівників освіти, моніторинг та процес адаптації впровадження дуальної освіти;

- розроблено практичні рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо удосконалення механізмів державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, зокрема координація програм професійного навчання Міністерством освіти і науки України, формування державної програми професійної адаптації населення до євроінтеграційного процесу та умов COVID-19.

Практичне значення одержаних результатів дослідження визначається можливістю використання в Запорізькому національному університеті з метою удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів визначається тим, що дослідження:

- становить науково-теоретичну основу для практики публічного управління та адміністрування в Україні при проведенні науково-дослідних

робіт студентами, підготовці лекційних курсів, підручників, навчальних посібників;

- подальшому розробленні нормативно-правових основ державного управління системою освіти;

- можливістю використання органами державного управління, місцевими управліннями освітою, керівниками закладів вищої освіти, науково-педагогічними працівниками, організаціями роботодавців із метою удосконалення підготовки фахівців

Апробація результатів дослідження знайшла своє відображення в наступних публікаціях авторки:

1. Шарапова Татьяна. Современный контекст развития высшего образования с точки зрения евроинтеграции. International scientific-practical conference. *“Management. business. technologies - innovation. trends and challenges ”*. 20 – 21 May 2021, Marijampole. P. 234-243. https://marko.lt/wp-content/uploads/2021/11/KONFERENCIJOS-STRAIPSNIU-RINKINYS_2021_MARIJAMPOLES-KOLEGIJA.pdf

1. Шарапова Татьяна. Развитие smart образования как отражение интеллектуального и технологического прогресса общества. *“Management. business. technologies - innovation. trends and challenges”*. 20 – 21 May 2021, Marijampole. P.49. https://marko.lt/wp-content/uploads/2021/03/BOOK-OF-ABSTRACTS_2021_05_21_-Marijampole-University-of-Applied-Sciences.pdf

3. Шарапова Т.А. Розробка моделі дистанційної освіти як чинник сталого розвитку освітянського процесу: проблеми, загрози, можливості, тенденції. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження»*. Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С. 64-67. <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/5203>

4. Шарапова Т. А. Удосконалення інноваційних технологій smart-education в умовах євроінтеграції. *Міжнародна науково-практична*

конференція ІННІ ЗНУ «Європейський вектор модернізації інженерної та економіко-управлінської освіти в умовах сталого розвитку промислового регіону 27-28 травня 2021 року» / наук. ред. Н.Г. Метеленко. Запоріжжя : Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, 2021. С.199-202.https://web.znu.edu.ua/NIS//2021/zb_rnik_traven_2021_sajt_znu_1.pdf

5. Шарапова Т. А. Вплив глобалізації на розвиток освіти та її трансформація на сучасному етапі. Формування сучасних концепцій менеджменту організацій та адміністрування в умовах цифровізації : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю створення кафедри менеджменту організацій та управління проектами 23–24 вересня 2021 року / ред.-упорядник д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.271-279.

6. Шарапова Т.А., Воронкова В.Г. Удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти, аспірантів та молодих вчених «Актуальні питання сталого науково-технічного та соціально-економічного розвитку регіонів України»*. Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С.182-183. <https://www.znu.edu.ua/ukr/university/11929/12623/12803>

7. Шарапова Т. А. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток освіти та формування системного мислення керівників. *Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретичні та практичні засади розвитку економіки, обліку, фінансів, менеджменту та права» 23-24 листопада 2021 р.* Запоріжжя: ЗНУ, 2021. С.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1 Теоретичні засади удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції

Теоретичні засади удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції свідчать, що євроінтеграція представляє можливість для України використовувати різноманітні передові можливості технологій, інструментів, методик і методів навчання, що характеризується поєднанням передового європейського та українського досвіду та технологій, поширенням інноваційних креативних технологій та нових процесів, а також створення інтелектуальних продуктів та послуг.

Актуальність дослідження в тому, що європейська вища освіта йде по шляху кардинальних змін, так як уніфікуються національні системи підготовки фахівців, створюється загальноєвропейський науковий та освітній простір, здійснюються досить радикальні інституційні перетворення [1].

Мета – дослідити напрями удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, про магістральний шлях у напрямку створення загальноєвропейського наукового та освітянського простору. Потрібен він в першу чергу для підвищення можливості випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування і поліпшення їх мобільності на європейському ринку праці. Європейська вища освіта представляє дієвий механізм підйому ефективності та конкурентоспроможності, а для досягнення цих цілей було запропоновано впровадити загальну, спільну для країн-учасниць процесу двоступеневу структуру вищої освіти; прийняти зручні та зрозумілі градації дипломів,

ступенів і кваліфікацій; ввести взаємно визнану на європейському просторі вчений ступінь доктора філософії; використовувати єдину систему кредитних одиниць (систему ECTS - European Community Course Credit Transfer System), яку називають ще системою кредитних заліків або системою кредитних рівнів, що по суті є системою взаємно визнаних навчальних програм; ввести уніфіковані і взаємно визнані на європейському просторі додатки до диплома; напрацьовувати, підтримувати і розвивати європейські стандарти якості із застосуванням порівняльних критеріїв, механізмів і методів їх оцінки відповідно до вимог європейської мережі із забезпечення якості вищої освіти - ENQA; усунути наявні перешкоди для розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників і управлінців вищої школи. Євроінтеграція стала головним інструментом перетворень у вищих навчальних закладах Європи. На всіх його етапах завжди відзначалося, що це процес добровільний і полісуб'єктний, який ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури, але при цьому не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн Європи [2].

Євроінтеграційний процес - відкритий, поступовий, багатоваріантний і гнучкий і будь-яка країна сама вибирає, приєднуватися їй до цього процесу чи ні. У контексті євроінтеграційного процесу ми постійно говоримо про його уніфікацію, про введення єдиних стандартів національних систем вищої освіти. Тобто, ніхто не вимагає створення в різних країнах абсолютно ідентичних освітніх систем. Мета інша - зміцнення взаємозв'язків та покращення взаєморозуміння між різними системами освіти. Для України з її традиційно потужною освітньою галуззю це особливо важливо. Адже, якщо для країн, які не мають розвиненої фундаментальної освіти і науки, які орієнтовані переважно на споживання чужих технологій і товарів та на продаж іншим країнам власних природних ресурсів, копіювання моделей, відпрацьованих у більш розвинених в науково-освітньому сенсі державах, є

оптимальним, то для нашої країни з її міцними науково-освітніми традиціями такий шлях неприйнятний [3].

Більш того, для вітчизняної системи вищої освіти беззастережне запозичення деяких формальних процедур і відмова від власних напрацювань може дійсно привести до її деградації. Адже протягом багатьох десятиліть Україна була властива роль активного генератора нових знань, виробника нових видів техніки і високих технологій, з якими вона виходила і на зовнішні ринки. Якщо поглянути на структуру і потенціал національної промисловості, освіти і фундаментальної науки, згадати про потужний людський капітал і непоганих ресурсних можливостях, можна зробити висновок, що ми ще не втратили шансу для "прориву" до групи високорозвинених країн світу [4].

Перший чинник обумовлений інформаційною революцією і породженням суспільства, побудованого на знаннях, що диктує нові вимоги до методологічної, світоглядної, системної підготовки сучасних фахівців. При організації такої підготовки слід виходити з того, що у всіх сферах людської діяльності сьогодні істотно зростає роль системних, міждисциплінарних знань людини, необхідних для раціонального й осмисленого оперування нескінченними потоками різних знань. При таких обставинах головне місце відводиться аналітичним здібностям педагога і вченого, його вмінню шукати і знаходити необхідну інформацію, формулювати проблеми і гіпотези, розкривати закономірності і знаходити способи вирішення нестандартних міждисциплінарних проблем.

Другий чинник пов'язаний з побудовою національних економік більшості країн світу на основі інноватики. Вони об'єднують такі важливі суспільні складові, як виробництво, науку, освіту та бізнес в єдину інноваційну модель країни, галузі або компанії. Сучасний фахівець повинен мати цілісні знання про ринок, інноваційні механізми і вміти їх застосовувати в своїй практичній діяльності. Тобто, потрібно замінити існуючу

"репродуктивну" форму освіти на творчо-дослідницьку. Цей крок еволюційного розвитку освіти до євроінтеграційного простору кардинально змінить усі наші уявлення про вищу освіту, її атрибутивні можливості, оскільки ми будемо мати справу з європейською освітою самого вищого гатунку.

Тому необхідно використовувати передовий європейський досвід, необхідний для створення нових можливостей для бізнесу та освіти. Це прискорить впровадження європейського досвіду цифровізації, трансформації бізнес-ландшафту, стимулюючи використання новітніх європейських цифрових технологій для вдосконалення моделей навчання, створення нових моделей електронного бізнесу, інтелекту електронного бізнесу, тим самим збільшуючи ефективність інноваційного та електронного навчання [5].

Цілі удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції - це підтримка якісної електронної освіти; розвиток цифрових навичок; стимулювання інновацій та цифрових компетенцій у всіх навчальних закладах; створення відкритих систем освіти. Основна увага приділяється реалізації і необхідності стимулювання, підтримки і розширення цілеспрямованого використання цифрових та інноваційних освітніх практик. Передбачається, що концепція буде спиратися на широке коло зацікавлених сторін в галузі освіти та професійної підготовки, включаючи ділові кола, наукові дослідження, ЗВО.

Пріоритетні напрямки удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції включають: більш ефективне використання цифрових технологій в системі освіти; розвиток відповідних цифрових компетенцій і навичок для цифрової трансформації; поліпшення освіти за рахунок поліпшення аналізу даних і прогнозування. Для кожного пріоритету передбачаються заходи з надання допомоги державам у вирішенні цих проблем [6].

До них відносяться:

надання інструментів для надання допомоги викладачам та інструкторам у більш ефективному використанні технологій, включаючи поліпшення підключення до Інтернету;

цілеспрямовані дії щодо розвитку відповідних цифрових компетенцій; активізація і нові зусилля щодо поліпшення освіти за допомогою збору точних фактичних даних та аналітичних доповідей.

Інновації в галузі освіти та професійної підготовки у значній мірі залежать від розширення прав і можливостей педагогів та їх об'єднання. Цифрова готовність в освіті вимагає ноу-хау і передбачає необхідну адаптацію до системи освіти. Для розширення масштабів інноваційної політики і практики удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції необхідна державна підтримка. Для впровадження інновацій та цифрових технологій в навчальний процес педагоги потребують удосконалення інфраструктури, підтримки керівництва. Реалізація можлива тільки при інноваційному підході, що поєднує підготовку викладачів, коригування навчальних планів і навчальних матеріалів для впровадження цифрових моделей навчання. Цей загальноорганізаційний підхід до впровадження цифрових технологій у викладання і навчання знайшов своє відображення в інструменті самооцінки SELFIE (Селфі) [7].

Важливим інструментом освіти є мобільність, а цифрові технології – ключ до їх подальшого вдосконалення. Наступним пріоритетом, зазначеним трансформації освіти, є розвиток відповідних цифрових навичок і компетенцій для цифрової трансформації в освітніх інституціях. Для комфортного життя у цифровому суспільстві і вміння долати цифрові ризики громадянам необхідні компетенції, які допоможуть їм справитися з викликами і скористатися можливостями цифрової трансформації. Цифрові навички є базовими, тому існує необхідність широкого впровадження цифрових навичок, оскільки всі громадяни повинні мати розуміння на різних

рівнях різних цифрової компетентності, але в той же час потрібно глибоке занурення у процеси цифровізації з метою отримання більш спеціалізованих навичок у галузі інформатики, необхідних в оволодінні професією ІКТ. Цифрова компетентність є частиною європейської довідкової системи ключових компетенцій для навчання протягом усього життя, якими повинні володіти всі громадяни. Цифрова компетентність означає впевнене і критичне використання цифрових технологій і включає знання, навички та установки, необхідні всім громадянам у цифровому суспільстві. Європейська система цифрової компетентності для громадян описує цифрову компетентність у п'яти областях:

- 1) інформаційна грамотність і вміння працювати з даними;
- 2) комунікація та співробітництво через цифрові технології;
- 3) створення сучасного цифрового контенту;
- 4) безпека у широкому сенсі – для персональних даних, здоров'я людей і збереження навколишнього середовища;
- 5) визначення і рішення цілей освіти.

Європейська освіта – це динамічна освітня концепція, що функціонує як мобільна система надання освітніх послуг, незважаючи на геополітичні, економічні, культурні, релігійні та національно-державні кордони. Ця концепція реалізується як у рамках академічного, так і позаакадемічного середовища. Серед завдань європейської освіти мають місце: не тільки формальне здобуття та надання освітніх послуг у межах певної інституції (або кількох) міжнародного статусу, що підтверджується відповідним офіційним документом про рівні та якості отриманих знань, навичок та професійних компетенцій, а також прагнення до «цілісного світогляду», досягненню високого та багатогранного рівня освіченості соціуму. Глобалізаційний світ вимагає від європейської освіти активних дій, які стануть можливими за умови формування чіткої стратегічної мети та багаторівневої, інтегрованої, функціональної системи конкретних тактичних

завдань На менеджмент європейської освітньої діяльності, у даному контексті, покладено значну відповідальність, а саме: розробка освітніх стратегій, інтернаціоналізація освітнього простору, імплементація принципів та завдань міжнародної освіти на світовий ринок освітніх послуг, підвищення рівня освіченості населення тощо [8].

В умовах глобалізації суспільства та інтернаціоналізації освіти значення менеджменту європейської міжнародної освітньої діяльності набирає "видимих форм". Прийнято вважати, що основною «рушійною силою» європейської освіти є такі фактори:

- 1) глобалізація та інтернаціоналізація освіти;
- 2) підвищення рівня освіченості населення;
- 3) освітня автономія;
- 4) розвиток світового ринку освітніх послуг.

Оскільки освіта є однією з найбільших сфер надання послуг у світі з погляду економіки, то рівень розвитку європейської освіти у будь-якій країні свідчить про її високий рівень економічного розвитку та конкурентоспроможність. Діапазон концептуального визначення сутності міжнародного освіти: від трансконтинентальної, глобальної, європейської освіти до освітньої європейської дипломатії як однієї із складових публічної дипломатії. Європейська освіта, при всіх своїх можливостях та безмежному потенціалі, без ефективного менеджменту може існувати як теорія, або як неконтрольоване, хаотичне, алогічне соціально-політичне та міжнародно-культурне явище [9].

Здійснивши аналіз відомих визначень поняття європейський освітній менеджмент у контексті міжнародної освітньої діяльності можна стверджувати: єдиної концептуальної думки щодо визначення даного поняття не існує; європейський менеджмент у сфері міжнародної освіти є модерновим явищем.

Під європейською освітою будемо вважати системно-організовану, циклічно-сплановану, мотивовану, контрольовану, перспективно-орієнтовану управлінську діяльність у сфері освіти, яка генерує, організує, реалізує масив заходів та управлінських рішень культурно-політичного та економічно вигідного характеру, спрямованих на розвиток європейської освіти та її ефективне функціонування. Європейська освітня діяльність ґрунтується на принципах: гуманізації, відкритості, демократизації, багатопрофільності, конкурентоспроможності, інноваційності, безперервності, цифровізації

Спираючись на численні зарубіжні та вітчизняні концепції європейської освіти, все ж таки виявлено ризики когнітивної сфери учнів (інформаційне перенасичення, девальвація можливостей пам'яті, зниження рівня критичного мислення), тому слід розробити пропозиції про шляхи нівелювання когнітивних ризиків цифровізації освіти. Європейське співтовариство зробило ставку в боротьбі з пандемією коронавірусу і у жовтні 2020 р. і Європейський союз представив на розгляд «Цифровий компас» – план, відповідно з якого до 2030 року повинні бути реалізовані всі програми з цифрової трансформації Європи, а базовими цифровими навичками повинні оволодіти не менше 80 відсотків населення ЄС [10].

Вступ в епоху цифровізації - це новий проект ETUCE / EFEE, спрямований на використання потенційних можливостей і вирішення проблем, пов'язаних з впровадженням цифрових технологій в економіці, освіті, медицині. Європейській шлях до цифрової економіки та суспільства – це солідарність, процвітання та добробут країн, які зможе забезпечити цифровізація. Одним з ключових уроків пандемії є те, що цифровізація може об'єднати людей незалежно від того, де вони фізично розташовані, цифрова інфраструктура та швидкий зв'язок приносять людям нові можливості.

Цифровізація може стати вирішальним фактором, що сприяє посиленню прав і свобод, що дозволяють людям вийти за межі певних територій, соціальних позицій або громадських груп, відкриваючи нові

можливості вчитися, розважатись, працювати, досліджувати та задовольняти свої потреби. . Це дасть можливість суспільству, у якому географічна відстань має менше значення, тому що люди зможуть працювати, вчитися, взаємодіяти з державними адміністраціями, управляти своїми фінансами та платіжками, користуватися системами охорони здоров'я, автоматизованими транспортними системами, брати участь у демократичному житті, розважатися, зустрічатись та обговорювати проблеми з людьми в будь-якій точці ЄС, зокрема у сільській та віддаленій [11].

Криза виявила вразливість цифрового простору, у якому зросла, залежність від критичних, часто не заснованих на ЄС технологіях, підкреслила залежність від декількох великих технологічних компаній, що, посилили вплив дезінформації на демократичні суспільства. Новий цифровий розрив виник між добре розвиненими міськими районами та сільськими, віддаленими територіями, а також між тими, хто може повністю виграти від доступного і безпечного цифрового простору з повним спектром послуг, і тим, хто не може цього зробити. Подібний поділ виник між тими підприємствами, які вже можуть використати весь потенціал цифрового середовища, та тими, які ще не повністю оцифровані. У цьому сенсі пандемія COVID-19 відкрила нову «цифрову інформацію бідності», внаслідок чого необхідно забезпечити можливість для всіх громадян та підприємств Європи використовувати цифрову трансформацію для кращого та процвітаючого життя. Згідно європейського бачення, 2030 рік – це цифрове суспільство, де ніхто не залишається позаду [12].

Пандемія CoViD-19 відкрила шлях до загального використання інновацій. Тому ми спираємося на численні зарубіжні та вітчизняні концепції інформатизації (цифровізації) освіти і зосереджуємо увагу на декількох типах ризиків когнітивної сфери учнів: інформаційне перенасичення, девальвація можливостей пам'яті, зниження рівня критичного мислення.

Підкреслюємо імовірнісний характер даних когнітивних ризиків, визначених комплексом науково-методологічних, організаційно-методичних, психолого-педагогічних чинників та індивідуальних особистісних, психофізіологічних особливостей учнів, які в різній мірі уразливі для цих ризиків. Підсумком дослідження є пропозиція про шляхи нівелювання когнітивних ризиків цифровізації освіти [13].

Автори проекту закликають до збалансованої стратегії і консолідованої роботи всіх суб'єктів системи освіти для досягнення мети – формування безпечного комунікативно-освітнього середовища та використання у цій діяльності інформації у формі, зручній для зберігання і обробки за допомогою комп'ютерної техніки і пересилання інформації через комп'ютерні мережі.

Цифрова європейська освіта – це діяльність, заснована переважно на цифровій формі подання інформації навчального та управлінського характеру, а також технологіях її зберігання та обробки, що дозволяє істотно підвищити якість освітнього процесу та управління ним на всіх рівнях, створення сучасного та безпечного цифрового освітнього середовища, що забезпечує високу якість освітнього процесу і доступність освіти всіх видів і рівнів. Робиться висновок: над чим би ми не працювали, ми працюємо разом з цифровим п'ятірки» «рис особистості» (Big Five), «кібер-ДНК» та інших технологій, що визначають наші дії [14].

У світі постійно мінливих вимог ринку праці людям доведеться вчитися новим навичкам, міняти роботу і займатися новими професіями на протязі всієї своєї кар'єри. Це пов'язано з поєднанням різних чинників, таких як прискорення технологічних досягнень, цифровізація економіки, глобалізація, демографія, міграція і зміна клімату. Незважаючи на те, що всі масштаби і кінцеві наслідки цих змін ще не повністю відомі, їх вплив буде варіюватися від країни до країни, системи освіти і навчання будуть потребувати розробки послуг та інструментів, які підтримують вчителів,

постачальників освіти та учнів і які забезпечують правильні навички, необхідні для ринків праці.

Цифрові технології трансформують наші суспільства, а цифрова компетенція, як одна з ключових компетенцій ЄС, стає все більш корисною практично у всіх аспектах нашого життя, але особливо у сфері працевлаштування та кар'єрного росту. Цифрове перетворення відбувається в тій чи іншій мірі повсюдно і програми цифровізації підтримують всі країни у використанні можливостей, які вони пропонують, для вирішення проблем, пов'язаними з цифровими технологіями у контексті поточних реформ системи освіти [15].

Цифровізація економіки, освіти і медицини стала одним з інструментів, на який Європейське співтовариство зробило ставку у боротьбі з пандемією коронавірусу на програму цифрової трансформації Європи «Цифровий компас -2030» як умову подолання пандемії COVID-19, що розкрило подальший розвиток європейської освіти як флагмана прогресу, науки, гуманізму, відкритості, толерантності, консенсусу.

Таким чином, відмітимо, що прийнято вважати, що основною «рушійною силою» європейської освіти є такі фактори: глобалізація та інтернаціоналізація освіти; підвищення рівня освіченості населення; освітня автономія; розвиток світового ринку освітніх послуг.

Оскільки освіта є однією з найбільших сфер надання послуг у світі з погляду економіки, то рівень розвитку європейської освіти у будь-якій країні свідчить про її високий рівень економічного розвитку та конкурентоспроможність, тому інтеграція вітчизняної освіти до євроінтеграційного простору є одним з провідних чинників сучасного її розвитку.

1.2 Понятійно-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції

Понятійно-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції полягає в тому, що сучасний контекст розвитку вищої освіти з точки зору євроінтеграції набуває все більшого значення в умовах інформаційного суспільства, яке диктують нові умови освітньої стратегії, розширює її межі, наповнює глибоким інформаційним змістом [16].

Понятійно-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції наголошує на тому, що сьогодні розвиваються євроінтеграційні процеси у сфері освіти та науки, які вимагають забезпечення якості освіти та навчання відповідно до європейських стандартів [17].

Понятійно-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції – це теоретичні та практичні аспекти вивчення та впровадження на практиці нових програм, ідей, технологій, методик сучасного контексту розвитку вищої освіти з погляду євроінтеграції.

Понятійно-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції свідчить, що:

- 1) вища освіта є складним, системним явищем і динамічним процесом, що глобалізується;
- 2) євроінтеграційні процеси у сфері освіти та науки України проявляються все з більшою силою;
- 3) упроваджуються нові напрями Програми ЄС Еразмус + 2021-2027 рр.;
- 4) незворотні зміни у сфері освіти, пов'язані з диджиталізацією;

5) розвиток гуманітарної політики держави, представленої збалансованістю різноманітних сфер. Тому виділимо окремо Цілі гуманітарної політики держави, яка саме й визначає принципи державного управління освітньою діяльністю. В економічно розвинутих країнах класичний набір цілей такої політики передбачає наступні напрями (рис. 1.1).

Рисунок 1.1. Цілі гуманітарної політики держави, що детермінують управління освітньою діяльністю (Розроблено В.М. Шевченко, Дніпропетровський університет економіки та права)

Нами доведено, що євроінтеграційні процеси у сфері освіти та науки відображаються у реформах Міністерства освіти і науки України та пов'язані з тим, щоб затвердити найкращі стандарти європейської освітньої та наукової традицій в українському суспільстві. Відбувається системна трансформація освіти, тобто процес цілеспрямованих змін за рахунок впливу на нього факторів, що глобалізуються, які формують як загальні (глобальні), так і специфічні (локальні) тенденції вищої освіти. Трансформація вищої освіти здійснюється внаслідок впливу глобалізаційного фактора на освітню політику на міжнародному, національно-державному, регіональному рівнях. Процес інтеграції освітніх систем, що відбувається в рамках освітньої

політики, сприяє взаємопроникненню культур, обміну інформацією та досвідом, науковою та академічною мобільністю [18].

Вища освіта представляється як складне, системне явище і динамічний процес, що глобалізується.

Вища освіта як складне, системне явище та динамічний процес потребує модернізації та розвивається в контексті становлення єдиного інформаційного простору, поглиблюється у зв'язку зі зростанням обсягу знань та здатністю їх засвоїти, зміцнення його інформаційно-комп'ютерними технологіями, необхідністю досягнення конкуренції та рівності можливостей, переходу від пізнання до загальнокультурного.

Ми виходимо з того, що вища освіта як системний феномен включено в широкий комплекс зв'язків та взаємовідносин, тому під впливом глобалізації освіта стає глобалізується і поза цим контекстом неможливо зрозуміти глибинні підстави сучасних тенденцій розвитку в даній сфері. Завдання сучасного етапу його розвитку, культурної та цивілізаційної специфіки в тому, що воно розвивається у новому форматі інформаційного суспільства, що відображає глобальний характер еволюції сучасної освіти та зміни його місця у системі світобудови [19].

Сучасний контекст вищої освіти з точки зору євроінтеграції – це загальна зміна порядку розподілу знань через освітні інститути, за яких поступово складається «суспільство, що навчається» [].(Андрюкайтене та ін., 2017а). Євроінтеграція освіти – процес дедалі більшого пристосування системи навчання до запитів глобальної ринкової економіки. Освіта за умов євроінтеграції виявляється під впливом чинників глобалізації (економіко-технологічного, політичного, культурного) характеру, зазнаючи «революційних» змін. Відбувається системна трансформація освіти, тобто процес цілеспрямованих змін за рахунок впливу на нього факторів, що глобалізують, які формують як загальні (глобальні), так і специфічні (локальні) тенденції вищої освіти. Економіко-технологічний фактор

визнається сьогодні одним із провідних, оскільки відбувається трансформація економік, внаслідок чого формується і глобальний контекст освіти [20].

Як результат цього динамічного процесу, освіта значною мірою стандартизується, набуваючи транскордонних та транскультурних характеристик. Транснаціональна освіта включає «всі види програм вищої освіти, комплекси освітніх курсів, або освітніх послуг (включаючи послуги дистанційної освіти), за яких учні перебувають у країні, відмінній від тієї, в якій базуються освітні установи» (спільні програми чи програми подвійних дипломів), дистанційні програми) [21].

На рівні реалізації спільних програм відбувається взаємопроникнення освітніх систем у контексті транснаціональної освіти, що формується, за допомогою франчайзингу, валідації або акредитації зарубіжних університетів, програм спільних дипломів, міжнародних інститутів, а також зарубіжних філій освітніх установ та дистанційного навчання. Освіта змушена дедалі більше пристосовуватися до запитів ринкової економіки отже змінюються його пріоритети, створені задля інновацію, вузьку спеціалізацію та професіоналізацію. Освіта стає підлеглою до логіки маркетизації (ринку), що є стрімким розвитком науки й техніки, зростанням знання розвинених країн, затребуваністю висококваліфікованих кадрів, їх мобільністю, виникненням явища економіки знань.

У зв'язку з цим зростають обсяги міжнародних освітніх послуг, розширюється їх масштаб, відбуваються інтернаціоналізація вищої освіти та розвиток транскордонної освіти, активізація університетів як фінансово-господарських одиниць, зміна державної експортно-імпоротної політики, формування регіональних ринків послуг у сфері освіти, створення освітніх кластерів [22].

2. Євроінтеграційні процеси у сфері освіти та науки України

Євроінтеграційні процеси у сфері освіти та науки відображені у реформах Міністерства освіти і науки України та пов'язані з тим, щоб затвердити найкращі стандарти європейської освітньої та наукової традиції в українському суспільстві. Сучасний контекст вищої освіти у контексті євроінтеграції включає:

інтеграцію України до Європейського дослідницького та інноваційного простору; активізацію українських вчених у наукових, науково-технічних та інноваційних програмах та ініціативах ЄС;

розвиток системи забезпечення якості освіти та навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій;

розширення можливостей академічної мобільності для учнів, студентів, викладачів та дослідників;

інтеграція екологічної та технічної освіти як гарантії формування екологічного світогляду фахівців інженерно-технічних спеціальностей [23]. (

Міністерство освіти і науки працює над оновленням та затвердженням дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору та відновленням Рамкової угоди з ЄС про наукове та технічне співробітництво. Крім того, Міністерство працює над адаптацією принципів Відкритої науки, щоб сприяти інтеграції української дослідницької інфраструктури в європейські дослідницькі та е-інфраструктури та їх консорціуми, а також залучення до розвитку Європейської відкритої інформаційної науки [24].

Реалізація євроінтеграційних пріоритетів у сфері науки передбачає: запровадження механізмів та інструментів політики Відкритих інновацій, щоб сприяти наближенню до політики ЄС у сфері розвитку інновацій та трансферу технологій, що включає:

приєднання України до Рамкової програми досліджень та інновацій "Горизонт Європа"; розширення участі України у програмі "EUREKA";
участь в ініціативі ЄС „Європейський зелений курс”;
участь у реалізації Плану дій ЄС "ERAvsCORONA"; обмін досвідом та запровадження кращих європейських практик цифровізації освіти;
продовження реалізації реформи „Нова українська школа”;
реалізація програми у сфері професійної освіти "EU4Skills: Найкращі навички для сучасної України";
активізація співпраці в рамках поточних та майбутніх програм Еразмус+;
удосконалення умов підтримки міжнародної академічної мобільності з метою інтеграції українських дослідників до європейського науково-освітнього простору.

Урядом схвалено Концепцію підготовки фахівців з *дуальної форми* здобуття освіти. Метою Концепції є вироблення основ державної політики щодо підвищення якості професійної підготовки фахівців на основі дуальної форми. Така підготовка передбачає встановлення рівноправного партнерства навчальних закладів, роботодавців та здобувачів освіти з метою здобуття такими здобувачами досвіду практичного застосування компетенцій та їх адаптації в умовах професійної діяльності.

Передбачалося, що реалізація Концепції здійснюватиметься за такими етапами:

I етап – розробка нормативно-правової бази для впровадження дуальної форми в повному обсязі (2018),

II етап – розробка типових моделей дуальної форми, реалізація відповідних пілотних проектів моделей, проведення оцінки ефективності (2019 та 2020 роки).

III етап – створення кластерів дуальної форми освіти на базі конкурентоспроможних навчальних закладів та зацікавлених роботодавців –

підприємств, установ, організацій, у тому числі, що належать до сфери управління органів державної влади (2020-2023 роки) [25].

3. Напрямки розвитку нової Програми ЄС Еразмус + 2021-2027 рр.

Нова Програма ЄС Еразмус + 2021-2027 р.р. включає понад 28 млрд. євро на співпрацю у сферах освіти, професійного розвитку, молоді та спорту. 25 березня 2021 р. Європейська Комісія офіційно оголосила про відкриття Програми ЄС Еразмус + на 2021-2027 роки. Завдяки бюджету понад 28 млрд євро, нова Програма буде не лише міжнародною, а й більш інклюзивною, цифровою та екологічною, та планує залучити понад 10 млн. осіб різного віку та груп населення. Про це повідомляє представництво Європейського Союзу в Україні.

Для трьох напрямків діяльності Програми у сферах освіти, професійного розвитку, молоді та спорту основними цілями будуть наступні: сприяння академічній мобільності у сфері освіти та професійного розвитку; сприяння неформальній та інформальній навчальній мобільності у сфері молоді; сприяння навчальній мобільності персоналу сфери спорту. Водночас оновлена Програма працюватиме для досягнення розвитку співпраці, якості, інклюзії, креативності та інновацій на рівні організацій та запровадження стратегій у сферах освіти, професійного розвитку, молоді та спорту. Крім цього, Еразмус + на 2021-2027 рр., в рамках напрямку Жан Моне, підтримуватиме викладання, навчання та проведення досліджень з питань європейської інтеграції, зокрема щодо майбутніх викликів та можливостей Європейського Союзу [26].

Відповідно до правил Програми Еразмус + на 2021-2027 рр., для організацій:

проекти мобільності у сфері вищої, професійної (професійно-технічної) освіти;

проекти мобільності для молоді та молодіжних працівників;

проекти співробітництва та розвитку потенціалу у сферах вищої, професійної (професійно-технічної) освіти, молоді та спорту;

Центри вдосконалення у сфері професійно-технічної освіти; спільні магістерські програми Еразмус Мундус;

проекти віртуальної мобільності у сфері вищої освіти та молоді. Еразмус + – Програма Європейського Союзу, через підтримку навчання протягом життя, працює для освітнього, професійного та особистого розвитку громадян ЄС та за його межами, у сферах освіти, професійної підготовки, молоді та спорту [27].

4. Розвиток програми «Східного партнерства» на рівні зміцнення економік, розвитку суспільства та ефективності управління

«Східне партнерство» - зовнішньополітична ініціатива Європейського Союзу, яка поширюється на 28 держав-членів ЄС та шість східноєвропейських сусідів ЄС – Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна. Партнерство базується насамперед на спільних цінностях, взаємних інтересах, спільній власності та відповідальності. У рамках політики «Східного партнерства» укладено Угоди про асоціацію між ЄС та Україною, Грузією та Республікою Молдова.

Значною частиною цих угод є положення про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з ЄС, яка відкриває доступ до внутрішнього ринку ЄС. Виконання цих угод впливає на громадян, зокрема, у таких сферах як торгівля, мобільність, економічний розвиток та покращення якості життя. Політика «Східного партнерства» протягом 10 років свого впровадження зосереджувалась на зміцненні економік повідомлень, розвитку суспільства та ефективному управлінні [28].

Партнерство для зміцнення економік: протягом останнього десятиліття ми співпрацювали над розвитком більш потужних та диверсифікованих економік. Це допомогло зростанню малого та середнього бізнесу, залученню інвестицій, створенню робочих місць та торгових можливостей. Партнерство

у сфері зміцнення повідомлень: працюємо разом для покращення транспортних зв'язків та інфраструктури, підвищення енергетичної потужності та ефективності, включаючи відновлювані джерела енергії для зменшення викидів парникових газів.

Партнерство для розвитку суспільства: працюємо разом шляхом інвестування у розвиток умінь, підприємництва та зайнятості молодих людей. Завдяки програмі ЄС ERASMUS+ за останні 10 років у країнах ЄС викладали або навчали понад 30 000 студентів та науковців із країн «Східного партнерства». Європейська школа «Східного партнерства», яка була заснована в Тбілісі, сприяє співпраці, мультикультурному взаєморозумінню, толерантності, фундаментальним цінностям та кращому розумінню ЄС та його взаємодії у регіоні [29].

Партнерство для більш ефективного управління: Європейський Союз сприяв посиленню інституційного розвитку країн Східного партнерства. Наші спільні зусилля спрямовані на забезпечення верховенства права, ключових реформ судової системи, боротьби з корупцією. Після Революції Гідності та набуття чинності Угодою про асоціацію відносини ЄС та України трансформувалися у євроінтеграційні. Угода про асоціацію вже дає відчутні позитивні результати у сфері торгівлі та зміцнення соціально-економічних зв'язків.

Підтримка України з боку ЄС зосереджується на мобільності та покращенні якості життя громадян України. Важливою є підтримка ЄС загальнодержавної програми децентралізації (Воронкова, Ківлюк, 2017). Ця підтримка полягає в наданні консультацій та ресурсів для покращення прозорості та звітності місцевих та регіональних органів влади та розширення місцевих адміністративних центрів. ЄС є найбільшим торговим партнером України, на його частку припадає понад 42% частки загальної торгівлі країни. Європейський Союз був у перших рядах гуманітарного реагування на події на сході України.

ЄС, разом із державами-членами, є найбільшим донором гуманітарної допомоги, раннього відновлення та розвитку України. З початку конфлікту було надано 681 мільйон євро допомоги. ЄС також підтримує райони України, які постраждали від конфлікту. Лідерами євроінтеграції серед регіонів України стали Львівська, Вінницька та Тернопільська області. Рейтинг підготовлено на основі дев'яти індикаторів, серед яких економічна інтеграція, інфраструктура, локальна демократія, екологічна та енергетична політика, гендерна рівність тощо. Максимально регіон може отримати 342 бали. Проте найвищий рейтинг – Львівщини – становить 228,27 балів. У трійці лідерів також Вінницька (203,67) та Тернопільська (200,09) області.

Показово, що серед лідерів – не лише західні області. Так, на п'ятому місці опинилася Харківська область (188,45), а на шостому – Сумська (187,85) [30].

Не зміни у сфері освіти у зв'язку з діджиталізацією

Сфера освіти також зазнає незворотних змін. Найголовніший тренд у наш час – це здобуття додаткової освіти. Digital-процеси кидають виклик традиційним робочим місцям. Це стосується HR-фахівців. Діджиталізація даної області знижує навантаження при наймі та навчанні стажистів. Завдяки новим інструментам, фахівці можуть спілкуватися з кандидатами через мобільні програми, соцмережі та хмарні технології [ ]. (Oleksenko, 2019).

Наприклад, людина перед співбесідою заповнює не звичну для всіх анкету на папері, а електронну форму. Автоматизація впевнено затверджується на всіх етапах найму та навчання: відео-презентації, які прийшли на зміну групової; проходження квесту замість співбесід; навчання через спеціальні портали. Що має знати фахівець майбутнього:

- 1) бути крос-функціональним – працювати на стику професій;
- 2) уміти працювати віддалено;
- 3) бути професійним у сфері big data – уміти збирати та розпоряджатися великим обсягом інформації;

4) вміти самонавчати – розвиток інформаційних технологій буде стрімким;

5) знати кілька мов, творчо мислити, бути толерантним та терплячим, домагатися цілей;

6) бути готовим перенавчати все життя;

7) знати засади ІТ-технологій;

8) бути здатним до наукових дисциплін – більшість дисциплін буде побудовано на ІТ-технологіях;

9) бути готовим до кроскультурних переміщень – роботи у різних країнах у зв'язку з глобалізацією [31].

У той же час, діджиталізація торкнулася не тільки сфери HR. Експерти прогнозують, що через 5-10 років популярними будуть такі професії, як: ІТ-фахівці; архітектори віртуальної реальності; розробники моделей Big Data; оцінювачі інтелектуальної власності; віртуальні адвокати; проектувальники «розумних будинків» та ін. Причому ви будете в майбутньому віртуальним адвокатом або розробником моделей Big Data, навчатися потрібно все життя, зміна 8-12 професій вважатиметься нормою. Варто розуміти, що діджиталізація зараз підриває традиційну освіту. Діти вже інакше сприймають інформацію, у цифровому світі не потрібно запам'ятовувати факти та заучувати дати. Потрібно вміти правильно поводитися з інформацією, її шукати, обробляти та аналізувати [ ].(Олексенко, Воронкова, 2020).

Таким чином, основними векторами розвитку є:

1. Швидкість - навчання йде в ногу з часом, адже звичайне накопичення знань давно втратило свою актуальність.

2. Ентузіазм і мотивація - основоположні принципи освіти, де викладачі стають координаторами, направляючи учнів в онлайн-і офлайн-режимі. Доступність матеріалів у режимі реального часу, що спрощує процес отримання нових знань.

3. Міждисциплінарний контент – напрямок, що стирає жорсткі межі між виробництвом, бізнесом та іншими сферами, тому вимагає поєднувати знання з різних сфер життя.

Трансформація вищої освіти внаслідок впливу глобалізаційного фактора на освітню політику, що здійснюється на міжнародному, національно-державному, регіональному рівнях. Процес інтеграції освітніх систем, що відбувається в рамках освітньої політики, сприяє взаємопроникненню культур, обміну інформацією та досвідом, наукової та академічної мобільності, веде до можливості використання та оволодіння різноманітними педагогічними концепціями та методиками, взаємному визнанню дипломів. однією з головних переваг онлайн-освіти є можливість вчитися в індивідуальному темпі [32].

Тренд трансформуватиме державні програми навчання у гібридні моделі, де теоретична частина викладається в онлайні, а практична – у традиційних класах. Онлайн-навчання остаточно стане новою нормою. Створення нових освітніх продуктів все більше ґрунтуватиметься на аналізі даних, а не на інтуїтивних враженнях викладачів. Сьогодні студента не можна навчати методами минулого, потрібні методики, які залучають до процесу, відразу показують практичну цінність предмета, тепер виявилось, що ще більшій кількості людей необхідно розвиватися вже у своїй професії. З'являтиметься більше програм високого рівня для досвідчених фахівців. Вони будуть більш відкритими для розвитку, оскільки конкуренція на ринку потребує більшої компетенції.

1.3 Методологія дослідження удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції

У контексті методології дослідження удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції

виокремимо методи, підходи, способи і технології вивчення цих процесів. Очікувані результати: формування концепції удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції та входження освіти до євроінтеграційних процесів. Надамо пояснення цих термінів і понять [33].

1. **Методологія** – сукупність методів і прийомів, націлених на вивчення інформаційного суспільства за допомогою методів:

1) кроскультурного аналізу для порівняння країн з певним станом (рейтинг, індекс) розвитку державного регулювання освіти, в якому домінуюче місце займають знання і культура, що впливають на соціальні трансформації;

2) вивчення методів ведення психологічної війни проти нашої країни (психічного впливу, маніпуляції особистістю, розповсюдження інформації);

2) моделювання соціальних, культурних, освітніх процесів.

2. **Підхід** - 1) інформаціологічний – в основі якого інформаційний принцип, згідно з яким практично всі явища і процеси мають інформаційну основу і взаємопов'язані інформаційним характером; 2) культурологічний (аксіологічний) як складова процесу формування інформаційної культури; 3) синергетичний підхід, пов'язаний з самоорганізацією інформаційного суспільства.

3. **Спосіб** – морфологічний спосіб вивчення проблем удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції - цифровий розкол, зомбування суспільства, інформаційні війни у бізнесі і політиці, комп'ютерна злочинність (кіберзлочинність), інформаційна небезпека; адаптація людини до життя в інформаційному суспільстві.

4. **Методика** – система правил, використання методів, прийомів і операцій, пов'язаних з удосконаленням механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції та становленням глобального інформаційного суспільства.

5. Технологія – впровадження інформаційних технологій як управління знаннями та формування цифрової компетентності особистості в контексті сучасних соціальних трансформацій.

Ці поняття нам необхідні для того, щоб глибше проникнути в сутність механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. Для цього проаналізуємо механізми державного управління з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури: парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізацію, свободу пересування, свободу здобуття освіти будь-якого рівня та інше, що є невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства [34].

Орієнтуючись на В.М. Шевченко (Дніпропетровський університет економіки та права) виокремимо вищу освіту, як об'єкт державного управління, яку можна віднести до загальнодержавного рівня з підпорядкуванням вищим органам державного управління. Зазначимо, що механізм державного управління, як система, реалізується через конкретні методи, важелі й інструменти впливу з відповідним правовим, інформаційним, нормативним та фінансовим забезпеченням (Рис.1.2)

Ми підтримуємо В.Шевченко, який відмічає, що методи державного управління за формами впливу можна класифікувати як прямі й непрямі. Методи прямого впливу безпосередньо діють на функціонування суб'єктів управління. Але особливістю формування державної політики у сфері освітніх послуг в контексті Болонського процесу є те, що в ході розвитку ринкових відносин і стабілізації економіки функції прямого впливу держави на сферу освіти будуть звужуватися, що дасть можливість їй більше зосередитися на методах непрямого впливу на цей процес. До форм непрямого впливу держави на освітню діяльність можна віднести: державне кредитування, державні позики, податкове регулювання, амортизаційну політику, стандартизацію тощо [35]. На нашу думку важелі державного

управління освітньою діяльністю тісно пов'язані з характером надання освітніх послуг, серед основних складових слід виділити:

- економічну доцільність (тобто мотивація освітньої діяльності, державні замовлення, прогнозування і програмування діяльності сфери освіти);
- обґрунтування обсягів і джерел фінансування;
- дотримання правових документів.

Рисунок 1.2. Механізми державного управління (Розроблено В. Шевченко, Дніпропетровський університет економіки та права)

Основними інструментами механізму державного управління є як суто технологічні: ціноутворення, ставки податків і пільги з оподаткування, проценти за кредит; так і програмні: директивні заходи макроекономічних

планів і цільових комплексних програм, норми і нормативи, і державні гарантії, державні закупівлі, ліцензії, квоти, ліміти тощо.

Виділимо необхідне забезпечення механізмів державного управління ВНЗ, що зводяться до :

- 1) правового забезпечення;
- 2) нормативного забезпечення;
- 3) інформаційного забезпечення;
- 4) фінансово-економічного, без яких діяльність ЗВО, що представлено на (Рис.1.3).

Рисунок 1.3 Механізми державного управління ЗВО (Розроблено В. Шевченко, Дніпропетровський університет економіки та права)

Під час формування державної політики у сфері вищої освіти в сучасних умовах порівняно з недавніх часів проблема якості вищої освіти стала провідною. Формування умов для найповнішого задоволення потреб громадян у якісній вищій освіті, а економіки – у компетентних спеціалістах, стає одним із головних завдань органів державного управління вищою освітою [36].

Одним з понять є «якісна освіта». Як зауважують вчені, розвиток сфери вищої освіти – пріоритет кожної держави, оскільки освіта суттєво впливає на складні трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі. Якісна освіта є однією з необхідних умов успішного розвитку країни, її національної безпеки та конкурентоспроможності. Якісна освіта є інструментом економічного зростання на шляху України до євроінтеграції. Механізми державного управління розвитку вищої освіти повинні ефективно впливати на покращання якості освітніх послуг в Україні.

Механізми державного управління мають конкретний характер, і кожен конкретний механізм має розглядатися «як сукупність взаємоузгоджених методів управління» [37]. Найкраще розкриває сутність системи освіти та її функціональність системний метод, який дає змогу розглядати систему освіти загалом і вищої освіти зокрема як цілісну систему,

Серед механізмів державного управління розвитком вищої освіти можна виділити:

- 1) планування;
- 2) організація;
- 3) мотивація;
- 4) координація;
- 5) розпорядження;
- 6) облік;
- 6) контроль;

7) аналіз.

Механізми державного управління стійким розвитком в освітній системі являють собою динамічну структуру гнучкої взаємодії соціальних суб'єктів, характер якої складається й визначається соціальним поведінням цих суб'єктів.

Механізми державного управління виконують регуляторну й мобілізаційну функції, що виявляється в активізації суб'єктів управління та зміні їхніх цільових і ціннісних настанов у процесі проектування змін в освіті, забезпечує зв'язок і взаємозумовленість управлінських рішень [38].

Для нас пріоритетом є поняття *«інноваційна освіта»*. У конкретному чи навіть «конкретно-цільовому» контексті мова першочергово має йти про повноцінне застосування правового, організаційного, комунікативного, інноваційного, інформаційного та ціннісно-орієнтаційного механізмів державного управління вищою освітою. Саме на зазначеній основі й видається можливим досягнення такого рівня вищої освіти, що передбачає перетворення набутих знань на здатність людини до професійної та водночас творчої діяльності. Це, власне, і становить основу інноваційної освіти.

В основі методологічних засад – *нелінійне сприйняття феноменів освіти* як складної адаптивної системи, використання інформаційно-комп'ютерних технологій інформаційного суспільства, які допомагає розкрити Agile-методологія як теоретична основа інноваційної компоненти освіти, культури і туризму.

Методологічна основа дослідження визначається комплексом філософських, спеціальних і загальнонаукових методів, серед яких слід ми виділяємо аксіологічний, інституціональний, структурно-функціональний, діалектичний, синергетичний, системний, історико-порівняльний, логіко-історичний, що допомогли проникнути у сутність досліджуваних явищ та процесів - удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції.

Ми намагаємося представити феномен освіти і культури у цілісності, тому результат взаємодії представлено не тільки на феноменологічному рівні, а й на аксіологічному (ціннісному), онтологічному (буттєвому), що сприяє самореалізації особистості [39].

Їх взаємодія виходить із спільних цільових установок, так як освіта як соціальний і культурний інститут проникнута філософією гуманізму, людиновимірності, Просвітництва. Вся система відносин в освіті одночасно і процесом і результатом взаємодії поведінки людини, інтересів, мотивацій, збагачуючи тим самим знаннєвий, культурний, просвітницький потенціал людини.

Освіта слугує ефективним інструментом оволодіння людиною знаннями, уміннями, навичками, особливо що стосується епохи цифровізації.

Освіта впливає на культуру, але й прослідковується зворотний процес, коли у сфері освіти культивується розвиток культури - культури спілкування, діалогу культур, захисту культурної самобутності суспільства.

Синергія освіти, культури, спілкування? комунікації впливає на творчі сили особистості, ефективно розкриває пізнавальні сили людини, її творчий потенціал. На сьогоднішній день назріла необхідність у розробці методично вибудованого механізму взаємодії цих сфер, надзвичайно важливих для людини і суспільства, щоб у повному об'ємі реалізувати їх просвітницький, культурний та освітянський потенціал. Для розвитку освіти велику роль відіграє творчий, креативний елемент особистості, що вимагає формування креативного мислення, яке насправді є інтелектуальним рушієм прогресу.

Тож не випадково у дослідженні виокремлюються такі поняття, як «смарт-суспільство», «смарт-людина», «смарт-освіта», «смарт-культура». Проте в умовах пандемії у Великій Британії у зв'язку із вразливістю до пандемії COVID-19 було виявлено категорію дітей, молоді до 30 років із синдромом «недостатньої спроможності до навчання» різного рівня. Тож можемо акцентувати увагу на тому, що в період пандемії COVID-19 були

роповсюдженими факти когнітивного послаблення знань, розумових здібностей, психологічної ентропії тощо [40].

Водночас, основними чинниками економічного зростання, як уже зазначалося є якість людського капіталу (трудова ресурсів) і вміння держави його використовувати. А найважливішою складовою людського капіталу є якісна освіта, яка забезпечує підготовку конкурентоспроможного фахівця, і це, в свою чергу, стане поштовхом до стійкого розвитку країни.

Висновки до розділу 1

1. Таким чином, зробимо висновки. Актуальність теми дослідження в тому, що велику роль відіграє удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізаційно-євроінтеграційних процесів, так як освіта розвивається в умовах глобалізації, євроінтеграції та цифровізації, що накладає відбиток на формування цифрових компетентностей та формування розвинутої особистості цифрового соціуму. Освіта сьогодні виступає головним чинником удосконалення сучасного суспільства слугує інструментом досягнення стратегічних цілей України в економіці, освіті, культурі. На розвиток освіти впливає глобалізація та необхідність трансформації освіти, так як криза економічного, соціального і освітянського розвитку викликана невідповідністю технократичного ідеалу освіти та світогляду відповідно до змісту виробничих сил перехідного періоду в умовах переходу від техногенної до інформаційної (цифрової) доби. На розвиток освіти впливає нова Четверта промислова (технологічна) революція, що розвивається в умовах глибоких і системних змін та потребує підготовки відповідного фахівця, яка розширює освітянські можливості спеціалістів, які б відповідали добі глобалізації, так як революційні нововведення (від біотехнологій до штучного інтелекту) по-новому визначають, якою бути освіті ХХІ століття.

2. Інтеграція освіти до євроінтеграційного простору вимагає від людини постійного пристосування, так як українське суспільство знаходиться у стані перманентної кризи, а інтеграція технологій позначається на розумінні нашої ідентичності, упровадження технологій у сферах, які раніше вважалися фантастичними. Оскільки знання і відкриття у цих галузях рухаються уперед, то ми маємо відповідально зосередитися на безупинному процесі удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізаційно-євроінтеграційних процесів. У контексті реформування освітянських процесів ми повинні удосконалювати значення контекстуального інтелекту й досягати вершин у цьому зростанні. Відчуття контекстуального інтелекту визначають як здатність передбачати нові тенденції, так і встановлювати взаємозв'язки між ними. Ці цінності завжди формувала освіта, яка виступає умовою ефективного керівництва, а також обов'язковою умовою для виживання та адаптації. Для того, щоб розвивати контекстуальний інтелект в умовах глобалізації, керівники, наділені повноваженнями ухвалювати рішення, мають усвідомити цінність базового компоненту освіти та різноманітних мереж. Ті, хто ухвалює рішення у сфері освіти, повинні мати відповідний потенціал і бути готовими до співпраці з усіма зацікавленими сторонами у розв'язанні певного завдання. Отже, слід прагнути до більшого взаємозв'язку через підключеність та соціальну значущість освіти, культури, розвитку особистості. Лише зближення та співпраця з лідерами бізнесу, керівниками підприємств та організацій, міжнародними структурами, лідерами громадянського суспільства, провідними вченими уможливорює цілісне уявлення про актуальні глобалізаційно-євроінтеграційні процеси у сфері освіти у сучасних умовах. Керівники мусять довести спроможність змінювати власні ментальні та концептуальні парадигми та принципи організації діяльності освіти у складному й несталому середовищі, що вимагає інтелектуальної та соціальної адаптації. Це означає, що на практиці керівники освіти повинні

формувати раціональний інтелект, не повинні мислити фрагментарно, відокремлено, а повинні мати цілісний підхід до освіти, бути гнучкими та скерованими на адаптацію, поєднувати академічний, розвинений практичний, соціальний, емоційний інтелект, що є складовими компонентами освіти за умов глобалізації та євроінтеграції.

Інноваційно-інформаційне суспільство потребує нових знань, які перетворюються в інновації, а потім у капітал, як самозростаючу вартість і цінність, і в цій інтелектуальній трансформації виробництва особливу роль відіграють феномени освіти, культури, інновацій. Інноваційно-інформаційне суспільство дає нам змогу створювати більш ефективні відновлювані ресурси). Методологія дослідження повинна відповідати інноваційно-інформаційному та цифровому суспільству:

- 1) Agile-методологія (методологія гнучких підходів та адаптивного мислення);
- 2) Data-science-методологія (методологія інформаційно-аналітичного мислення);
- 3) Big-data-методологія (методологія використання великих даних);
- 4) нелінійна методологія складності, що представляють собою сукупність теоретичних та практичних знань, умінь та компетентностей, що формуються освітою, культурою;
- 5) методологія конвергентного і дивергентного мислення;
- 6) методологія культуротворчості, що надала можливість проаналізувати освіту, як складний соціальний, культурний та економічний феномен сучасності.

В умовах глобальних змін у світі ця проблема набуває не тільки теоретичного, а й практичного значення, адже освіта – це чинник соціальної стабільності, економічного добробуту країни, її конкурентоспроможності інноваційно-інформаційного прогресу суспільства.

РОЗДІЛ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В НОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ, COVID-19, ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

.1 Нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізації

Європейська вища освіта йде по шляху кардинальних змін, так як уніфікуються національні системи підготовки фахівців, створюють загальноєвропейський науковий та освітній простір, здійснюють досить радикальні інституційні перетворення за доби глобалізації. *Мета* – дослідити нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізації та напрями удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, у напрямку створення загальноєвропейського глобального наукового та освітянського простору [41].

Поняття «глобальний» буквально означає те, що охоплює територію і населення всієї земної кулі. Синонімами слова «глобальний» є поняття «загальний», «світовий», «загальнолюдський», «загальноцивілізаційний». Глобальні зміни світу стосуються кожного жителя планети. «Глобальність» означає загальність, що має ознаки всеохватності, універсальності, спільності. Термін "глобальність" означає широку сукупність процесів і структур, які можна виразити як процес взаємозалежності, взаємопроникнення і взаємозумовленості найрізноманітніших компонентів світової спільноти та їх впливу на освіту та освітянські процеси.

На сучасному етапі відкритість систем освіти дозволяє їм впливати одну на одну, зближуватися, а зміни на місцевому, локальному (регіональному, національному) рівні можуть відображатися на глобальному.

Вища освіта як соціокультурне явище у світовому масштабі в умовах глобалізації знаходиться на переломному етапі свого розвитку, на якій впливають кризові аспекти економіки, буття, соціальності [42].

Сучасна криза освіти пов'язана з загальнолюдською кризою сучасності взагалі. Її риси визначаються наступними тенденціями: загострення загальнозначимих проблем, що носять глобальний характер, рішення яких вимагає змін техногенного ідеалу і впливає на природу і соціум; зміна типів передачі соціального і культурного досвіду між поколіннями і проблема подолання розриву між ними; зміна установки на вивчення дійсності - перехід від наукового пізнання до загальнокультурного (осягнення реальності за допомогою звичайного, художнього, міфологічного, релігійного та інших способів пізнання); зміна парадигм науки; розвиток інформаційних технологій і становлення єдиного інформаційного простору; глобальні та регіональні взаємодії потоків знань, людей, ідей [43].

На сучасному етапі виявлено протиріччя, що стали наслідком змін технологічного, економічного і соціального характеру: протиріччя між глобальним і місцевим, загальним і приватним, традиціями і сучасністю, духовним і матеріальним, довгостроковими і кон'юнктурними тенденціями, необхідністю конкуренції та ідеалом рівності можливостей, зростанням обсягу знань і здатністю їх засвоїти. Сучасна криза освіти носить не тільки глобальний, але і системний характер, тобто зачіпає не окремі сторони, а всю архітектоніку світового устрою, всі аспекти матеріальної та духовної культури світового розвитку, коли глобалізація нікому не залишає шансів спостерігати з боку за подіями, що відбуваються.

Освіта у новому форматі глобалізованого постіндустріального та інформаційного суспільства, демонструє змістовно-якісні зміни, що відображають глобальний характер. Глобалізація освіти - це зміна порядку розподілу знань через освітні інститути, при яких поступово складається парадигма суспільства, що навчається. Глобалізація освіти – це процес все

більшого пристосування системи навчання до запитів глобальної ринкової економіки та конкуренції. Економічні, технологічні, політичні, соціальні та культурні чинники глобалізації мають системну властивість синхронізувати і множити свої дії у просторі і часі, і в залежності від додавання сил може бути досягнуто синергетичний, креативний або руйнівний ефект [44].

Отже, освіта в умовах глобалізації формується під дією чинників глобалізації (економіко-технологічних, політичних, культурних), зазнаючи революційні зміни. В результаті цих змін відбувається його системна трансформація, тобто цілеспрямованих змін за рахунок впливу на нього глобалізованих чинників, які змушують набувати неповторних рис. Тому дія зазначених чинників носить системний і суперечливий характер.

По-перше, вплив даних чинників формує як загальні (глобальні, загальні) тенденції, так і специфічні (локальні) тенденції вищої освіти.

По-друге, глобалізація формує універсалізм, уніфікацію, на противагу чому проявляється партикуляризм [45].

По-третє, дія зазначених чинників дає як інтеграційний, так і дезінтеграційний ефекти. В результаті таких процесів освіта трансформується у нові форми.

Економіко-технологічний чинник глобалізації визнається сьогодні одним з провідних. Відбувається трансформація економік від замкнутого типу до відкритих форм, створюється єдиний економічний простір, що дозволяє капіталам, робочій силі вільно перетинати кордони. Рівновага в економіці підтримується транснаціональними фінансово-економічними і торговельними структурами типу Міжнародного валютного фонду, Світової організації торгівлі, всесвітнього банку і т. д. Формується контекст міжнародної освіти. Як результат цих процесів освіта значною мірою стандартизується, набуває транскордонні та транскультурні характеристики.

Приставка «транс» означає в перекладі з англійської мови «за», «через», «по інший бік». «Транснаціональний» буквально можна пояснити як

такий, що знаходиться за межами національного. На сучасному етапі з'являються нові різновиди міжнародного контексту вищої освіти - «транскордонне» («cross-border»), «транснаціонального» («transnational»), «офшорне» («offshore»), «освіта без кордонів» («Borderless») і т. п. Дані терміни мають схожість, але можна відзначити і відмінності. «Освіта без кордонів» вказує на розмивання і зникнення не тільки географічних кордонів, а й кордонів в часі, дисциплін і концепцій. Поняття «транскордонне» підкреслює національні (державні- недержавні) межі системи освіти, що мають важливе значення, коли справа доходить до функцій регулювання, таких як забезпечення якості, фінансування та акредитації. Найбільш часто в літературі можна зустріти поняття «транскордонне» і «транснаціональне» як характеристики глобалізованої освіти. Що стосується першого поняття, то надається акцент на національній державній політиці угалузі освіти та її правової основи [46].

Термін «транснаціональна освіта» відображає тенденції вищої освіти, пов'язані з рухом програм освіти та їх провайдерів, означає всі види програм вищої освіти, комплексів освітніх освітні послуги (включаючи послуги дистанційної освіти), при яких навчаються знаходяться в країні, відмінній від тієї, в якій базуються освітні установи. Дослідники нараховують близько 20 понять видів діяльності, за якими можна охарактеризувати транснаціональну освіту, «спільні», «подвійні», «множинні», «комплексні», «паралельні», «загальні» та інші програми навчання. Але найбільш часто використовуються такі поняття, як спільні програми або програми подвійних дипломів, дистанційні програми. Відмінною рисою транснаціональної освіти є те, що такі освітні програми і послуги можуть не належати до національної освітньої системи, відмінної від освітньої системи країни, в якій подібні програми і послуги пропонуються, і навіть зовсім бути незалежними від будь-якої національної освітньої системи.

Таким чином, на рівні реалізації спільних програм відбувається взаємопроникнення освітніх систем у контексті транскордонної та транснаціональної освіти за допомогою франчайзингу, валідації або акредитації зарубіжних університетів, програм спільних дипломів, корпоративних університетів, міжнародних інститутів, а також зарубіжних філій освітніх установ і дистанційного навчання. Якщо говорити про світові тенденції вищої освіти, то попит на нього, за прогнозами, виросте ще більше, від 97 млн. студентів у 2000 р. до 263 млн. студентів у 2025 р. [47].

За даними ЮНЕСКО, транснаціональна освіта означає утворення, що отримується в одній країні в рамках ВНЗ іншої країни. Воно поставляється, як правило, приватними провайдерами у декількох формах: франчайзинг (Franchise), створення кампусів (branch campus), офшорних і міжнародних інститутів, об'єднання програм, дистанційне навчання за допомогою мережі Інтернет (освіта в режимі online), навчання в корпораціях.

Освіта змушена все більш пристосовуватися до запитів ринкової економіки, так як змінюються її пріоритети, спрямовані на інновації, вузьку спеціалізацію і професіоналізацію. Основна мета ринкової економіки - отримання прибутку і розширення ринків збуту і сфер впливу. Глобалізація - конвергенція, вростання в світову систему економічних зв'язків і відносин, з послідовним підпорядкуванням принципів функціонування установ вищої освіти принципами створення та інтенсифікації транснаціональних зв'язків і просторів, заснованих на конкурентних відносинах взаємодії, що ведуть до інтеграції освітніх систем різних країн [48].

Освіта стає підлеглою логіки маркетизації (ринку), що пов'язано зі стрімким розвитком науки і техніки, ростом знання у розвинених країнах, затребуваністю висококваліфікованих кадрів, їх мобільністю, виникненням явища економіки знань. У результаті таких відносин формується транснаціональний ринок освітніх послуг, який представляє собою систему відносин між виробниками, постачальниками і споживачами освітніх послуг,

що надаються громадянам як у межах, так і за межами їхніх країн, а також іноземними установами на внутрішніх ринках, у тому числі із використанням інформаційних і мережевих технологій. У зв'язку з цим зростають обсяги міжнародних освітніх послуг, розширюється їх масштаб, відбуваються інтернаціоналізація вищої освіти у контексті євроінтеграції та розвиток трансмежової освіти, активізація університетів як фінансово-господарських одиниць, зміна державної експортно-імпоротної політики, формування регіональних ринків послуг у сфері освіти, створення освітніх кластерів, «ареалів». Розпочався загальносвітовий рух у напрямку відкритого доступу до освіти при широкому розвитку і доступності онлайн-університетських курсів MOOCS (Massive open online course - англ.) - масового відкритого онлайн-ресурсу, освітньої технології, що дозволяє навчатися будь-кому, що є однією з форм дистанційної освіти, запропонованої новими глобальними університетськими консорціумами [49].

Трансформація вищої освіти у результаті дії політичного чинника пов'язана з областю освітньої політики, здійснюваної на міжнародному, національно-державному, регіональному рівнях. Проблеми у внутрішній і зовнішній політиці країн стали безпосередньо впливати на освіту, так як у рамках освітньої політики відбувається процес інтеграції і інтернаціоналізації освітніх систем, що сприяє взаємопроникненню культур, обміну інформацією та досвідом, наукової та академічної мобільності, що формує можливості використання і оволодіння різноманітними педагогічними концепціями і методиками, взаємного визнання дипломів. З іншого боку, глобалізації властива така універсалізація, що веде до дестабілізації національно-державних освітніх систем.

Сучасна глобалізація - це наднаціоналізація, що впливає на самоідентифікацію гомогенного, закритого типу, що замикається на національно-державному просторі. Екстраполюючи це положення на сферу освіти, можна говорити про виникнення в даний час наднаціональних, як

правило, нерегульованих структур вищої освіти поряд з традиційними, національними, регульованими державами системами. Політична глобалізація освіти, по суті, стає відображенням геополітичної картини світу. В умовах глобалізації вища освіта вийшла за національні кордони, що стало важливим інструментом міжнародного впливу і значним сектором міжнародного бізнесу. У силу різних політичних рішень на противагу процесам глобалізації розгортаються процеси регіоналізації та інтеграції освітніх систем [50].

Створені транснаціональні регіональні об'єднання країн спільно беруть участь у вирішенні міжнародних питань, в тому числі у галузі освіти. Так, освіта стає одним з інструментів і ресурсів геополітики, з якою безпосередньо пов'язана національна безпека країни. Національна безпека або безпека нації є включає захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в різних сферах життєдіяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стійкий розвиток країни. Глобалізація освіти веде як до позитивних, так і до негативних наслідків, а в деяких випадках може загрожувати інтересам держави і суспільства.

Освіта впливає на всі без винятку рівні національної безпеки. Економічна, військова безпека та й інші складові національної безпеки сучасної держави немислимі без кваліфікованих кадрів, оскільки технологічна безпека неможлива без кадрів і наукових розробок. Зазначені обставини виводять також на розуміння освіти як стратегічного ресурсу країни, регіону в цілому, всього людства в умовах глобалізації.

Інтеграція освіти представляє дієвий механізм підйому ефективності та конкурентоспроможності європейської вищої освіти, для досягнення цілей якої було запропоновано:

- запровадити загальну, спільну для країн-учасниць процесу двоступеневу структуру вищої освіти;

- прийняти зручні та зрозумілі градації дипломів, ступенів і кваліфікацій;

- ввести взаємно визнану на європейському просторі вчений ступінь доктора філософії;

- використовувати єдину систему кредитних одиниць (систему ECTS - European Community Course Credit Transfer System), яку називають ще системою кредитних заліків або системою кредитних рівнів, що по суті є системою взаємовизнаних навчальних програм;

- ввести уніфіковані і взаємно визнані на європейському просторі додатки до диплома;

- напрацьовувати, підтримувати і розвивати європейські стандарти якості із застосуванням порівняльних критеріїв, механізмів і методів їх оцінки відповідно до вимог європейської мережі із забезпечення якості вищої освіти - ENQA;

- усунути наявні перешкоди для розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників і управлінців вищої школи.

Євроінтеграція стала головним інструментом перетворень у вищих навчальних закладах Європи. На всіх її етапах відзначалося, що це процес добровільний і полісуб'єктний, який ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури, але при цьому не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн Європи [51].

Євроінтеграційний процес - відкритий, поступовий, багатоваріантний і гнучкий і будь-яка країна сама вибирає, приєднуватися їй до цього процесу чи ні. У контексті євроінтеграційного процесу ми постійно говоримо про його уніфікацію, про введення єдиних стандартів національних систем вищої освіти. Тобто, ніхто не вимагає створення в різних країнах абсолютно ідентичних освітніх систем. Мета інша - зміцнення взаємозв'язків та покращення взаєморозуміння між різними системами освіти.

Для України з її традиційно потужної освітньої галуззю це особливо важливо. Адже, якщо для країн, які не мають розвинутої фундаментальної освіти і науки, які орієнтовані переважно на споживання чужих технологій і товарів та на продаж іншим країнам власних природних ресурсів, копіювання моделей, відпрацьованих у більш розвинених в науково-освітньому сенсі державах, є оптимальним, то для нашої країни з її міцними науково-освітніми традиціями такий шлях неприйнятний. Адже протягом багатьох десятиліть Україна була властива роль активного генератора нових знань, виробника нових видів техніки і високих технологій, з якими вона виходила і на зовнішні ринки. Якщо поглянути на структуру і потенціал національної промисловості, освіти і фундаментальної науки, згадати про потужний людський капітал і непоганих ресурсних можливостях, можна зробити висновок, що ми ще не втратили шансу для "прориву" до групи високорозвинених країн світу [52].

Чинники глобалізації, що впливають на освіту:

Перший чинник обумовлений інформаційною революцією і породженням суспільства, побудованого на знаннях, що диктує нові вимоги до методологічної, світоглядної, системної підготовки сучасних фахівців. При організації такої підготовки слід виходити з того, що у всіх сферах людської діяльності сьогодні істотно зростає роль системних, міждисциплінарних знань людини, необхідних для раціонального й осмисленого оперування нескінченними потоками різних знань. При таких обставинах головне місце відводиться аналітичним здібностям педагога і вченого, його вмінню шукати і знаходити необхідну інформацію, формулювати проблеми і гіпотези, розкривати закономірності і знаходити способи вирішення нестандартних міждисциплінарних проблем.

Другий чинник пов'язаний з побудовою національних економік більшості країн світу на основі інноватики. Вони об'єднують такі важливі суспільні складові, як виробництво, науку, освіту та бізнес в єдину

інноваційну модель країни, галузі або компанії. Сучасний фахівець повинен мати цілісні знання про ринок, інноваційні механізми і вміти їх застосовувати в своїй практичній діяльності. Тобто, потрібно замінити існуючу "репродуктивну" форму освіти на творчо-дослідницьку. Цей крок еволюційного розвитку освіти до євроінтеграційного простору кардинально змінить усі наші уявлення про вищу освіту, її атрибутивні можливості, оскільки ми будемо мати справу з європейською освітою самого вищого гатунку [53].

Про інформатизацію. Важливою особливістю сучасного суспільства загалом та освіти, зокрема, є широке поширення просунутих технологій спілкування. Під впливом інформатизації у багатьох сферах людської діяльності відбуваються кардинальні зміни. Це не лише освіта, а й наука, культура, охорона здоров'я, побутова сфера, економіка. Всі зміни, що відбуваються, масштабні і зачіпають найглибші суспільства. При цьому вони взаємопов'язані. Комп'ютерна грамотність має на увазі володіння навичками вирішення певних завдань з використанням електронно-обчислювальної машини. Крім цього, на ньому вивчалися основні ідеї інформатики, а також роль цих технологій у розвитку суспільства, її головна мета - забезпечення процесу підготовки людини до повноцінного життя в інформаційному суспільстві. Ставка робиться як на матеріально-технічну базу, так і на формування нової культури педагогічної праці, підготовку навчально-методичних комплексів. Оснащення сучасними засобами телекомунікаційних та інформаційних технологій використовуються як новий педагогічний інструмент, що дозволяє суттєво підвищити ефективність навчального процесу [54].

Розвиток та збільшення поширеності дистанційного навчання. Це дозволяє суттєво розширити масштаб інформаційно-освітнього простору. Перегляд із наступною радикальною зміною змісту підготовки на всіх етапах процесу. Така ситуація обумовлюється швидкою інформатизацією

суспільства. Зміни, що відбуваються, орієнтовані не тільки на загальноосвітнє та професійне навчання, а й на вироблення нової, більш гнучкої моделі поведінки людей у житті та діяльності в існуючих умовах. У зв'язку з цим йде трансформація та руйнація традиційних поведінкових моделей, зв'язків та цінностей. Окрім цього, глобалізація сучасної освіти сприяє й підвищенню мобільності високоосвічених кадрів та умілих людей на міжнародному рівні. Проте глобалізація має об'єктивний характер. Вона є результатом політичних, економічних, соціальних та інституційних факторів.

І безліч її негативних моментів є логічно наслідком науково-технічної революції. До того ж процеси глобалізації мають і низку інших переваг. Також інформаційні системи дають змогу забезпечувати безперервну підготовку людей. У зв'язку з цим стає актуальним оцінювання якості освіти, яку отримує людина. Тут є певна проблема. Дуже часто оцінити результативність навчання за короткостроковий період неможливо, оскільки ефект може ставитися до збиткових операцій, що рідко виникають, а також часто виявляється підсумовування наслідків, які й допомагають наблизити бажані рамки [55].

Зміни на ринку праці. Процес глобалізації освіти рухається у напрямі підвищення рівня підготовки людей, їх технічного, наукового та інноваційного потенціалу. Сучасна система навчання має постійно відстежувати зміни вимог, що висуваються ринком праці. Тобто необхідно підготувати до того, що здобувати освіту доведеться все своє життя. Для цього потрібна безліч корисних навичок, серед них сприйняття нових знань, вирішення кризових ситуацій, певні управлінські моменти. Ідея безперервної освіти знайшла підтримку у колах роботодавців. Тобто вони погодилися з думкою, що людина повинна мати змогу навчання протягом усього життя. І справді, варто згадати навіть трохи екзотичні університети пенсіонерів, і стає зрозуміло - зміни незворотні. Глобалізація надає дедалі сильніший вплив, і освіта тут не виняток.

«Навчання протягом всього життя», адже вчитися доведеться все життя. Формується новий ринок освітніх послуг, який дозволяє збільшувати якість знань, навичок, умінь, які ми отримуємо. При цьому роль держави дедалі більше зводиться до виступу як фінансовий донор, коли вона збирає податки з громадян, а потім розподіляє їх на потреби процесу навчання. Освіта широкого загалу - це важливий чинник як для конкретних виробників, але й цілих національних економік. У цій ситуації всі зацікавлені в тому, щоб був найкращий розклад. Тому зараз активно стоять питання ефективності розподілу фінансових ресурсів та функціонування освітніх установ. Найбільше традиційну систему надання освіти впливають ринкові сили. Постійно підвищуються вимоги до якості навчання. Відповіддю на це стала поява приватних освітніх установ, які займаються підготовкою у певних напрямках чи навіть окремих груп компаній. Якщо підсумувати сказане вище, то вийде наступне:

Інформатизація – це об'єктивна закономірність розвитку всього суспільства та, зокрема, системи освіти. Відмінною особливістю цього явища є широкомасштабне застосування телекомунікаційних технологій. Поняття глобалізації характеризує новий етап міжнародних відносин у соціальній, політичній та економічній сферах. Воно має всеосяжний характер і зачіпає всі сторони людської діяльності. Завдяки індустріалізації та комерціалізації виникли освітні послуги, які виступають як альтернатива, а також заповнюють слабкі моменти традиційного навчання. Перехід від традиційних методів, спрямованих на репродуктивне засвоєння знань, до інноваційних, що передбачають індивідуалізацію навчального процесу, надання йому форми активної творчої співпраці всіх учасників. соціальні навички; надання можливості вчитися у будь-якому віці, що конче необхідно для отримання професійної мобільності; оптимізації інфраструктури освітньої галузі [56].

Концептуальний аспект.

Три групи залежно від типу взаємодії різних культур у рамках навчальної програми школи:

- *асиміляційні, що передбачають забезпечення пріоритетного культурного та освітнього розвитку однієї домінуючої нації та занепад інших шляхом уніфікації;*

- *мультикультурні, що визначають автономний розвиток різних культурних груп, що підкреслюють свою специфіку, унікальність. Такий підхід не створює передумов для взаємодії, взаємозбагачення цих культур.*

- *інтеркультурні, спрямовані на взаємне та взаємозбагачення різних культур шляхом встановлення широкого спектру контактів.*

Процесуальний аспект. Прикладами світових освітніх перетворень, тобто. процесуальними аспектами, є: введення у всьому цивілізованому світі у XVII ст. класно-урочні системи, перехід від монополії класичної середньої освіти до співіснування класичної та реальної початку XX ст., запровадження обов'язкової початкової, а потім і базової (неповної середньої) освіти, розробка та запровадження стандартів якості освіти [57].

Очевидно, що самоізоляція від світового освітнього простору може мати негативні наслідки будь-якої національної освітньої системи. У зв'язку з цим слід поєднувати зусилля щодо розвитку освіти, зберігаючи при цьому національні досягнення та традиції. Це дозволить зробити російську вищу освіту більш конкурентоспроможною. Необхідно розвивати міжнародну інтеграцію, зберігаючи все найкраще із власного досвіду.

Пріоритетними цілями ЄС є розвиток загальноєвропейського виміру освіти, сприяння мобільності та налагодження зв'язків між університетами та школами Європи. Досить впливовим щодо розвитку глобалізаційних процесів в освітній сфері є Світовий Банк. На думку фахівців, найважливішими факторами, що вплинуть на розвиток освіти на сучасному етапі, є демократизація, ринкова економіка, глобалізація, значні технологічні інновації, еволюція суспільного та приватного факторів [58].

Болонський процес - процес зближення та гармонізації систем освіти країн Європи з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти. Офіційною датою початку процесу прийнято вважати 19 червня 1999 року, коли у м. Болон'я на спеціальній конференції міністри освіти 29 європейських держав ухвалили декларацію «Зона європейської вищої освіти», або Болонську декларацію». Болонський процес є відкритим для приєднання інших країн. Нині Болонський процес поєднує 46 країн.

Основні цілі Болонського процесу:

- побудова європейської зони вищої освіти як ключового напрямку розвитку мобільності громадян з можливістю працевлаштування;
- формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального та науково-технічного потенціалу Європи;
- підвищення престижності у світі європейської вищої школи;
- забезпечення конкурентоспроможності європейських вузів з іншими системами освіти в боротьбі за студентів, гроші, вплив;
- досягнення більшої сумісності та порівнянності національних систем вищої освіти;
- підвищення якості освіти;
- підвищення центральної ролі університетів у розвитку європейських культурних цінностей, де університети розглядаються як носії європейської свідомості.

Мета декларації – встановлення європейської зони вищої освіти, а також активізація європейської системи вищої освіти у світовому масштабі.

Декларація містить сім ключових положень:

1. Прийняття системи порівнянних ступенів, у тому числі через запровадження додатка до диплому для забезпечення можливості працевлаштування європейських громадян та підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти.

2. Введення двохциклового навчання: достеменного та післяступеневого. Перший цикл триває щонайменше трьох років. Другий повинен вести до здобуття ступеня магістра або ступеня доктора.

3. Впровадження європейської системи перезаліку залікових одиниць трудомісткості задля підтримки великомасштабної студентської мобільності (система кредитів). Вона також забезпечує право вибору студентом дисциплін, що вивчаються. За основу пропонується прийняти ECTS (European Credit Transfer System), зробивши її накопичувальною системою, здатною працювати в рамках концепції навчання протягом усього життя.

4. Істотно розвинути мобільність учнів (з урахуванням виконання двох попередніх пунктів). Розширити мобільність викладацького та іншого персоналу через залік періоду часу, витраченого ними на роботу в європейському регіоні. Встановити стандарти транснаціональної освіти.

5. Сприяння європейському співробітництву у забезпеченні якості з метою розробки порівняних критеріїв та методологій

6. Впровадження внутрішньовузівських систем контролю якості освіти та залучення до зовнішньої оцінки діяльності вузів студентів та роботодавців

7. Сприяння необхідним європейським поглядам у вищій освіті, особливо у галузі розвитку навчальних планів, міжінституційного співробітництва, схем мобільності та спільних програм навчання, практичної підготовки та проведення наукових досліджень [59].

Достоїнства Болонського процесу: розширення доступу до вищої освіти, подальше підвищення якості та привабливості європейської вищої освіти, розширення мобільності студентів та викладачів, а також забезпечення успішного працевлаштування випускників вузів за рахунок того, що всі академічні ступені та інші кваліфікації мають бути орієнтовані на ринок праці. Приєднання до Болонського процесу дає новий імпульс модернізації вищої професійної освіти, відкриває додаткові можливості для участі російських вишів у проектах, що фінансуються Європейською

комісією, а студентам та викладачам вищих навчальних закладів – в академічних обмінах із університетами європейських країн.

Болонський процес міцно увійшов до українського політичного та експертного дискурсу про освіту; вносяться зміни до національного законодавства для інтеграції цих норм; створено робочі групи; відбуваються регулярні зустрічі експертів; приймаються плани; вводиться графік та призначаються строки виконання; кожні два роки готуються національні доповіді; здійснюється моніторинг якості підготовки, залучення студентів тощо.

Для України Болонський процес це:

По-перше, стимул для запровадження у сфері освіти контролю якості, незалежного та зовнішнього аудиту, прозорості та боротьби з тіньовою економікою; необхідність знаходити вирішення таких проблем, як викладання англійською мовою, модернізація навчання викладачів, покращення зв'язки вищої освіти – наука в результаті дасть позитивний внутрішній ефект. По-друге, існує і зовнішній позитивний ефект, що стосується відносин Росії та ЄС. Хоча Болонський процес у суворому значенні слова не є складовою частиною *acquis communautaire*, він може розглядатися як процес прийняття європейських правил, вироблених на вищому, ніж національний рівні. По-третє, окрім інституційних аспектів, Болонський процес є важливим каналом діалогу між суспільством, в основі якого зміцнення європейського виміру, поступова демократизація мобільності, можливість пройти частину навчання в іншій країні покликані сприяти кращому розумінню один одного, поширенню спільних цінностей, підвищенню довіри, якої сьогодні так не вистачає.

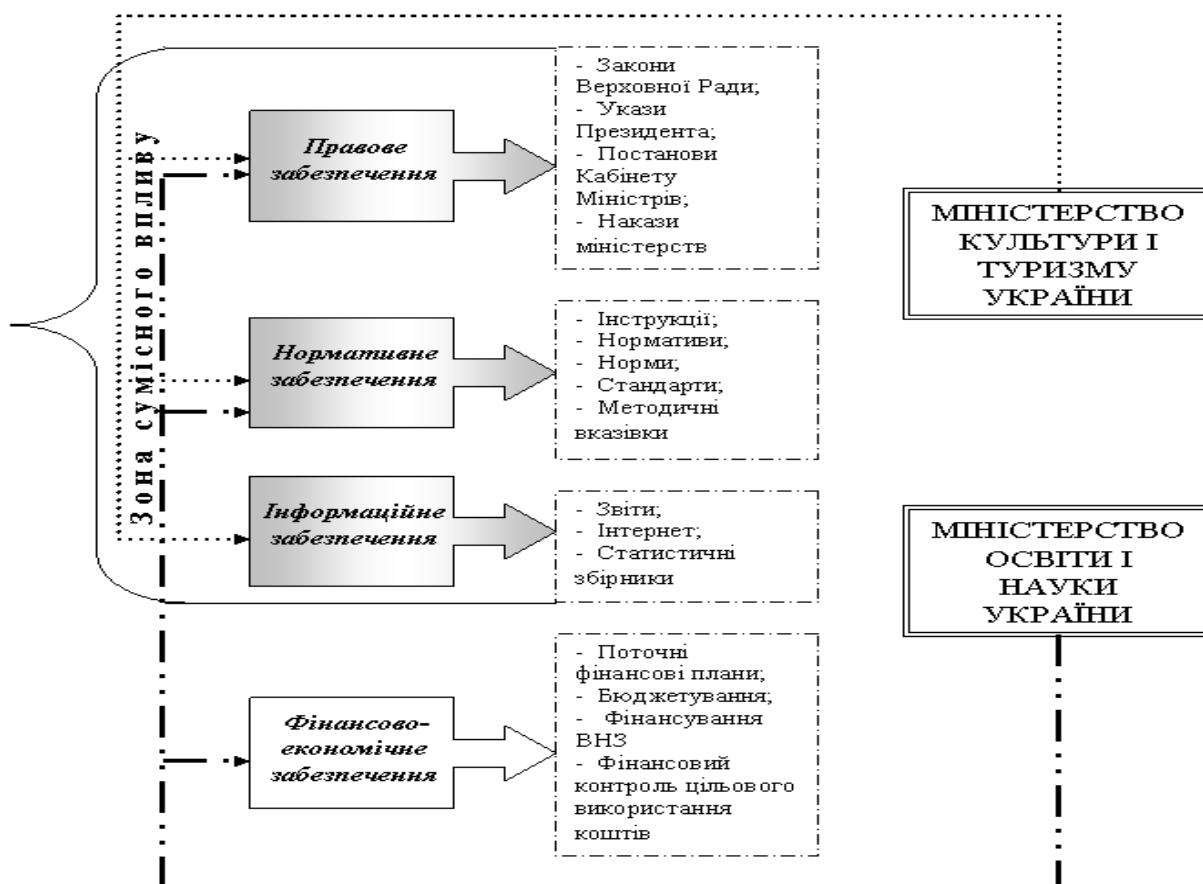

Рисунок 2.1 Аналіз сучасного стану реалізації механізмів державного управління в інноваційно-інформаційній сфері ЗВО МОНУ

Виділимо ключові проблеми сучасного стану реалізації механізмів державного управління в інноваційно-інформаційній сфері ЗВО МОНУ, вирішення яких утворює сферу спільного плідного існування глобалізації та освіти:

- стратегії інтернаціоналізації;
- транснаціональна освіта;
- забезпечення міжнародної якості;
- регіональне та міжрегіональне співробітництво;
- інформаційна та комунікаційна технології та віртуальні університети;
- проблеми рівності та доступності освіти. різних областей [60].

У сучасній науці запроваджено термін трансдисциплінарності знань, який передбачає чіткі, але рухливі рамки управління процесом пошуку вирішення проблеми. Важливо відзначити, що ці рамки створюються та зберігаються, але не привносяться готовими; зростання соціальної відповідальності та звітності за вироблене знання, що є наслідком зростаючої участі соціальних груп у вирішенні глобальних проблем; розширення бази систем контролю якості (маються на увазі нові критерії, що вторгаються у виробництво знання через контекст його застосування), що передбачає зростання внутрішніх протиріч між різноплановими інтелектуальними, соціальними, економічними та політичними інтересами.

Таким чином, під глобалізацією освіти розуміють широку сукупність структур та процесів, які є взаємопроникними, взаємозалежними та взаємообумовленими. Інакш кажучи, вони створюють єдине ціле, у якому будь-яка локальна подія впливає те, що відбувається у інших частинах. Глобалізація освіти, що розпочалася наприкінці 90-х років є умовою створення єдиного інформаційного поля, що дозволяє отримувати всі необхідні дані [61].

Під глобалізацією освіти розуміють широку сукупність структур та процесів, які є взаємопроникними, взаємозалежними та взаємообумовленими. Інакше висловлюючись, створюють єдине ціле, у якому будь-яка локальна подія впливає те, що відбувається у інших частинах. Глобалізація освіти, що розпочалася наприкінці 90-х років є умовою створення єдиного інформаційного поля, що дозволяє отримувати всі необхідні дані. Таким чином на основі проведеного аналізу виділено нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізації визначено сучасний стан реалізації механізмів державного управління в інноваційно-інформаційній сфері ЗВО МОНУ, невід'ємними компонентами якої є: методи, важелі, інструменти та правове, нормативне, інформаційне та фінансово-економічне забезпечення. Аналіз нових проблем державного

регулювання розвитку освіти в умовах глобалізації дає підстави стверджувати, що з позицій системного підходу публічного управління та адміністрування слід розглядати як цілісну, відкриту систему з ієрархічною підпорядкованістю та узгодженістю централізованого управління. Тому в роботі буде запропонована модель механізмів реалізації державної політики у сфері вищої освіти в умовах інноваційного розвитку держави, яка сприятиме реалізації основної мети - підготовки висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на національному, європейському та світовому ринках праці [62].

2.2 Дистанційна освіта та «он-лайн-навчання» як освітня технологія як чинники удосконалення освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19

Актуальність дослідження теми розробки моделі дистанційної освіти як чинника сталого розвитку освітянського процесу не викликає сумнівів, так як ми всі живемо у дистанційному режимі, коли освіта переживає свої проблеми, загрози, але у той же час має і позитивні можливості та тенденції, які починають активізуватися та впливати на імідж і рейтинг ЗВО та спеціальностей. Основними елементами цього іміджу є: рівні можливості; високий академічний рівень і репутація; допомога і співробітництво; різноманітність» [63]. Освітянські заклади структурують навчальний процес у відповідності з потребами ринку і попитом зі сторони стейкхолдерів - зацікавлених сторін, фізичних та юридичних осіб, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, та моделювання освіти з метою створення моделі задля її удосконалення. Від випускників навчального закладу вимагається не тільки компетентність у певній професійній сфері, але й вільне володіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Дистанційна освіта будується таким чином, що від студентів вимагається пошук необхідної інформації, структурування її, що вимагає

розвитку інтелекту, мислення, когнітивних здібностей. Електронною освітою сьогодні охоплений освітянський ринок майже всіх країн, які опинилися у ситуації невизначеності, переживаючи проблеми COVID-19, які на собі відчули загальні тенденції розвитку сучасної освіти. В умовах карантину ЗВО змінили форми і методи організації роботи, так як відбулося переосмислення освіти як такої. Освіта опинилася перед викликами та загрозами, в основі якої відбулася зміна ментальних моделей – ідей та поглядів, які керують діями, за допомогою яких суб'єкти освітянського процесу діють в умовах нестабільності, невизначеності, кризовості [64].

Найбільш важливими серед них є загальні особливості організації управління дистанційною освітою, які пов'язані з якістю інформаційно-комунікаційних технологій, якістю педагогічних кадрів, активним використанням наукового і навчального матеріалу, забезпеченням доступу до отримання інформації з будь-яких джерел, індивідуалізацією навчального процесу, 100% забезпеченням навчальними матеріалами. Дистанційна освіта як система (сутність, яка має мету, підтримує своє існування і функціонує, як єдине ціле, внаслідок взаємодії її частин) змінює на наших очах освітянський процес і вимагає нових підходів до переосмислення навчання всіх спеціальностей - від металургів і будівельників до фінансистів, економістів і менеджерів.

Безперечно, що всі занепокоєні тим, що не вистачає живого спілкування, живої комунікації, обміну думками та інформацією, що онлайн-освіта не замінить процеси живого спілкування, тому можливо слід говорити і про змішані форми навчання, які могли б бути більш ефективними. Адже сьогодні докорінним чином змінюється вид комунікації, у якому відбувається заміна традиційних взаємодій на телекомунікаційні засоби, в основі якого пошук інформації певного навчального матеріалу та забезпечення інтерактивного спілкування студентів з викладачами [65].

Фокусується увага: на організаційному і персональному менеджменті; використанні цифрових технологій, у результаті використання яких підвищується у значній мірі інформаційна та цифрова культура; викладачі і студенти більше оволодівають технічними ресурсами і платформами для дистанційної освіти, трансляція яких часто ускладнюється технічними причинами, так як відбувається переформатування навчального процесу на ефективне використання он-лайн-інструментів, методів, методик та алгоритмів дій. Вищі навчальні заклади різних країн світу вносять свої корективи у здійснення процесу освіти з використанням найновіших технологій як педагогічних, так і управлінських, організаційних, інформаційних, інноваційно-технологічних, технічних, кадрових. Все це свідчить про те, що освіта рухається до єдиного загальносвітового освітянського простору, до уніфікації освітянських технологій. Освітянські системи як відкриті системи, що взаємодіють із середовищем різних країн, зумовлені різною специфікою, в основі яких такі чинники, як географічні, історичні, національні, культурні, політичні, у відповідності з якими формується різна стратегія розвитку освіти у тих чи інших країнах та вироблення нового креативного стилю мислення у цифрову еру.

«Нова цифрова ера - це мислення у категоріях складних систем. Тому слід: 1) формувати нову цифрову культуру і нове цифрове мислення, здатне працювати у режимі системної динаміки; 2) розвивати мислення у категоріях складних систем, які можуть адаптуватися до змін у середовищі» [66]. Слід зазначити і негативні моменти моделі дистанційної освіти: студенти, і викладачі часто втрачають неформальні відносини у результаті невідвідування студентами занять, у результаті чого втрачається духовний зв'язок; дистанційна освіта не може замінити повноцінної освіти в аудиторіях; викладачі мають велике перенавантаження у результаті переформатування навчального матеріалу; при виконанні своїх обов'язків зустрічаються з технічними проблемами; відбувається перехід з

інтерактивної освіти на самоосвіту, що сприяє зниженню освіти, зменшує інтерес студентів до того чи іншого предмета, що приводить до пониження виховного моменту процесу навчання; у зв'язку з неадаптацією студентів до дистанційної освіти відбувається зниження когнітивних здібностей з ряду предметів [67].

Розробка моделі дистанційної освіти в Україні як чинник сталого розвитку освітянського процесу включає перелік різноманітних структурних компонентів та формує певні нові тенденції розвитку дистанційної освіти в умовах пандемії COVID-19, що вимагає:

1) розробка моделі ефективного управління якістю освітянського процесу з використанням найпередовіших інформаційно-комунікаційних технологій;

2) оперативне здійснення передачі інформації на різні відстані та використання системної динаміки в освіті як напряму у вивченні складних систем із залученням комп'ютерного моделювання для розуміння всіх процесів та використання кібернетики як науки про комунікації, яка досліджує функціонування будь-якої системи – біологічної, соціальної чи механічної, освітянської, а також вивчає взаємозв'язки між студентом і системою освіти;

3) здійснення оперативного інтерактивного зворотного зв'язку як результату роботи освітянської системи, що є імпульсом, що впливає на наступний крок, без чого дистанційна освіта може трансформуватися у процес самоосвіти;

4) забезпечення доступу до різноманітних джерел інформації та пошук зв'язку, де два елементи – викладач і студент – рухаються пропорційно один до одного, у результаті чого встановлюється пропорційна зрівноважувальна система, яка діє на зменшення різниці між дійсним і бажаним станом освітянської системи;

5) проведення сумісних телекомунікаційних навчальних проєктів та міжнародних заходів, що сприяють залученню студентів до інтеграції у міжнародний науковий простір;

6) проведення контрольних заходів з метою виявлення ефективності управління якістю педагогічних технологій;

7) упровадження інноваційних технологій у навчальний процес та оволодіння новими методами і формами роботи;

8) розширення форм самостійної роботи студентів з метою оволодіння креативним мисленням. Отже, інформаційна взаємодія є необхідною частиною будь-якої соціальної взаємодії, а комунікація засобом пониження невизначеності у ситуації взаємодії [68].

Аналіз засвідчив, що дистанційна освіта має як свої переваги, так і недоліки, вимагає подолання як невизначеності, так і адаптації до змін, що буде в цілому сприяти формуванню нових можливостей - досягненню динамічної саморегуляції стану дистанційної освіти, здатної себе підтримувати перед неочікуваними проблемами, викликами та загрозами та формувати нові тенденції та можливості.

Ми намагалися вивчити, як виглядає дистанційна освіта в зарубіжному і українському ЗВО. У Польщі ви отримуєте доступ до платформи дистанційного навчання, на якій розміщено навчальні матеріали. Використання платформи не потребує додаткового обладнання або програмного забезпечення. Необхідно мати комп'ютер або мобільний пристрій із пакетом офісних програм та доступом до мережі Інтернет. Ви працюєте у групах під керівництвом викладачів, які дають відповіді на Ваші запитання, модерують дискусії, а також призначають завдання та оцінюють їх виконання. Спілкування з одногрупниками та викладачами відбувається через дискусійний форум, чат та електронну пошту. Навчання підготує Вас до аналізу, діагностики та прогнозування економічних подій, явищ та процесів фірми та її оточення. Ви будете розвивати компетенції

нестандартного мислення для вирішення складних економічних та соціальних проблем у компаніях та установах. Ви отримаєте знання про те, як ефективно використати власний потенціал у реалізації бізнес-проектів. Навчання засноване на активних методах проектування та майстер-класах. Ви зможете брати участь у зарубіжних стажуваннях та практиках у рамках програми Erasmus+. Програми навчання є сучасними, актуальними та відповідними стандартами кращих західноєвропейських чи американських університетів. Навчальний процес здійснюється висококваліфікованим професорсько-викладацьким складом, який має досвід роботи в країнах із розвинутою ринковою економікою. Спеціальності сучасні і дають своїм випускникам знання у сфері функціонування відкритої економіки, як у теоретичних аспектах (міжнародна торгівля, транснаціональні корпорації, валютна інтеграція, макроекономіка відкритої економіки), так і у практичних (аналіз проблем міжнародної економіки, практика міжнародних оборотів), а також інституційні особливості сучасної світової економіки, особливо європейської (світова економіка, міжнародні організації, регіональні інтеграційні угруповання). Міжнародний Центр Дистанційної Вищої Освіти пропонує всім охочим переглянути ряд майстер-класів, а також вебінарів (в записі) від провідних професорів, кандидатів, докторів наук та просто успішних людей! "Не марнуй час задарма - дивись вебінари!" [69].

Цікавим є розширений інтернаціональний досвід навчання управлінню бізнесом, в курсі дистанційного навчання SMBS інша форма подачі матеріалу та новий погляд на предмети, що вивчаються, ніж, наприклад, в українських вузах. Алгоритм такий самий, як і при звичайному навчанні. Викладач спілкується зі своїми студентами онлайн, інформує про розміщення лекційного матеріалу, дає завдання, визначає дедлайни, оцінює роботу студентів. Так, у КПІ діє система "Електронний кампус". Це єдина загальноуніверситетська система, що функціонує як сховище навчально-методичних матеріалів. Там є електронні кабінети, де студенти отримують

доступ до відповідних матеріалів і можуть комунікувати з викладачем. До того ж, ні викладачі, ні студенти не обмежені у використанні будь-яких інших платформ. Зокрема, викладачам, які пройшли відповідне підвищення кваліфікації, також рекомендується використовувати платформу Moodle для організації дистанційного навчання. Студенти та викладачі можуть проводити скайп-конференції, виконувати завдання та просто пересилати файл викладачеві електронною поштою, спілкуватися у чатах тощо. <https://kpi.ua/ru/node/17973> У керівництва КПІ немає жодного наміру відраховувати студентів під час карантину. Викладачі враховують складну ситуацію в країні та світі, а отже, їхня робота спрямована на те, щоб максимально забезпечити навчальний процес. Щодо пар, які можна провести лише на території університету, то кафедри впорядковують інформацію про дистанційне навчання з кафедральних дисциплін. З кожної дисципліни має бути сформульовано план дистанційного навчання, надано матеріали для освоєння теоретичного матеріалу (відеолекції, підручники, методичні посібники), питання для самоперевірки, завдання, умови та час здачі лабораторних робіт, форми контролю. Атестація – це поточний контроль роботи викладачів та студентів за тим, як виконується навчальний план. Саме з такою метою проводяться проміжні атестації у семестрах. Введення карантину призводить до коригування способів здійснення навчання та підходів до виставлення атестацій. Викладачі пояснюють студентам, як команда «викладач-студент» діятиме в умовах проблем, що виникли. Якщо викладачі не оголосили правила, то студенти можуть звертатися до завідувача кафедри. Карантин ніяк не вплинув на студентів, які здобувають другу вищу освіту, оскільки це заочна форма навчання. Наразі ми працюємо над розробкою пакету організаційних заходів для впровадження дистанційного навчання на майбутнє. Навчання на підготовчих курсах проводиться через платформу підтримки дистанційного навчання Moodle. Платформа для навчання, надає викладачам, учням та адміністраторам дуже

розвинений набір інструментів для комп'ютеризації Карантин: час нових можливостей та переходу на ефективні навчальні технології, у тому числі дистанційного [70].

Екстраординарна ситуація із тотальним переходом на онлайн-навчання розкрила багато проблем. Збільшився розрив між тими, у кого "все пропало і як це пережити", і тими, хто живе у нових реаліях, бачить можливості, працює та інвестує у себе. Зараз дуже допомагають відеозаписи лекцій, щоб допомогти готуватися до іспитів "сучасного покоління ютуба". Тепер, за умови дистанційного навчання, студенти опановують теоретичний матеріал з відеозаписів, а замість проведення лекцій можна обійтися консультаціями, на яких пояснити незрозумілі моменти в індивідуальному порядку. Проте практичні заняття все одно потрібно проводити, оскільки для розуміння суто прикладних аспектів та напрацювання відповідних навичок дуже важливою є взаємодія між викладачем та студентом.

Такий різкий перехід на "дистант" – міра вимушена та екстрена, не всі університети були готові до цієї кардинальної розбудови навчального процесу виходячи з об'єктивно різного рівня розвиненості інформаційної інфраструктури, забезпеченості дисциплін електронними освітніми ресурсами та готовності викладачів до використання цифрових платформ та сервісів в освітньому процесі .Безумовно, стресова для всіх учасників ситуація не може не позначитися на відношенні до онлайн-навчання та інших дистанційних освітніх технологій. У ситуації, що склалася, було б не обґрунтованим використання терміна онлайн-навчання навіть щодо використання масових відкритих онлайн-курсів, оскільки екстрений переклад студентів на них усередині семестру без попередніх організаційних заходів та належного супроводу з боку авторів онлайн-курсів не дозволяє учням повною мірою відчувати переваги цієї технології. У зв'язку з цим дуже важливо зараз розібратися з поняттями та визначити відмінності між онлайн-

навчанням та освітніми технологіями, які застосовуються в умовах екстреного переходу ЗВО та коледжів на дистанційне навчання [71].

Протягом більше десяти років з моменту появи першого масового відкритого онлайн-курсу (МООК), розробленого Дейвідом Корм'єром, викладачем Університету Острову Принца Едварда (Канада), вчені різних країн проводили дослідження, пов'язані із застосуванням цієї технології в освіті, приділяючи особливу увагу новому терміну "онлайн-навчання". Практика педагогічного процесу накопичила багато форм розуміння відмінностей онлайн-навчання від інших існуючих освітніх технологій, таких як дистанційне навчання, змішане навчання, мобільне навчання та ін., що дозволяє проводити порівняльний аналіз ефективності навчання в різних форматах та говорити судити про переваги та недоліки тієї чи іншої технології.

Онлайн-навчання як освітня технологія [72].

Численні дослідження в галузі освітніх технологій сходяться на тому, що в основі онлайн-навчання лежить ретельно спроектований та спланований навчальний процес, який підтримується методично обґрунтованою та цілеспрямованою послідовністю навчально-методичних та контрольних-вимірювальних матеріалів, які забезпечують досягнення результатів навчання у форматі виключно електронного навчання. Ключовим у цьому визначенні є педагогічний дизайн як інструмент проектування онлайн-курсу, яка включає:

- модель навчання (виключно електронне навчання, змішане навчання з різним співвідношенням очного та онлайн-форматів, електронне навчання із включенням вебінарів);

- темп освоєння (освоєння в будь-якому зручному темпі, заданий викладачем темп освоєння, заданий темп освоєння з можливістю проходження частини курсу у довільному темпі);

- педагогічна технологія (пояснювальний курс, практико-орієнтований курс, дослідницький курс, курс для організації спільної колективної діяльності);

- мета оцінювання в курсі (визначення ступеня готовності учня до нового матеріалу, організація адаптивного навчання, діагностика досягнутих результатів навчання, накопичувальна система оцінок, виявлення відстаючих учнів);

- роль викладача (активна взаємодія зі студентами онлайн, незначна онлайн-присутність, відсутність викладача в онлайн-середовищі);

- роль студента (читає і слухає; вирішує задачі та відповідає на питання, активне експериментування через симулятори та інші інструменти, взаємодія з іншими учнями);

- синхронізація взаємодії (тільки асинхронна, тільки синхронна, змішаний формат взаємодії)

- зворотний зв'язок (автоматизований із боку системи, від викладача, з інших учнів) [73].

Всі ці параметри впливають на дизайн онлайн-курсу: на форми представлення контенту, на вибір контрольно-вимірювальних інструментів, на використання тих чи інших сервісів комунікації та проведення процедури підсумкової атестації за курсом. Правильно підібрані матеріали курсу, виходячи з цілей та завдань навчання та характеристик навчального процесу в онлайн-середовищі, забезпечать учням освітній результат, а викладачеві – позитивний зворотний зв'язок.

Такий підхід передбачає, що *онлайн-навчання* – це насамперед когнітивний та соціальний процес, а не просто процес передачі інформації через Інтернет. Як і очне навчання онлайн-навчання вимагає соціальної підтримки учнів. У очному навчанні цю роль виконують матеріальні ресурси ЗВО та викладачі, задіяні у навчальному процесі. Онлайн-навчання неможливе без ІТ-інфраструктури, яка потребує значних інвестицій,

включаючи платформу онлайн-навчання свою або зовнішню, з якою укладено договір, а також якісні онлайн-курси, що забезпечують ефективно навчання та підтримку тих, хто навчається в онлайн-середовищі. У нинішній ситуації, коли перехід на онлайн навчання здійснюється в найкоротші терміни, всі ці умови повинні бути створені заздалегідь, а викладачі повинні мати досвід використання інструментів онлайн навчання і сервісів підтримки учнів [74].

Практика показує, що на розробку онлайн-курсу витрачається в середньому 6-9 місяців, а навички роботи викладача на онлайн-платформі формуються протягом перших двох запусків курсу. Тому слід розрізнити те, що ми вкладаємо в поняття "онлайн-навчання" і те, що ми намагаємося реалізувати зараз у стислий термін з мінімальними вкладеннями та ресурсами. Останнє називатимемо *дистанційним навчанням в екстремальних умовах*.

Дистанційне навчання в екстремальних умовах [75].

У ситуації, що пов'язана з високим ризиком зараження коронавірусом, єдино можливою і адекватною відповіддю ВЗО та коледжів на зовнішній виклик був тимчасовий повний перехід на дистанційне навчання. І в цих умовах всі можливі ресурси університетів, університетів-партнерів, зовнішніх постачальників контенту та сервісів були використані для реалізації навчального процесу через Інтернет. Важливими вимогами до системи стали її надійність, пропускна спроможність Інтернет-каналів, простота створення та розміщення контенту, доступність сервісів та платформ для викладачів та учнів. Наслідуючи методичну рекомендацію, ЗВО розробили прийнятні для їхнього рівня розвитку IT-інфраструктури з урахуванням доступних зовнішніх ресурсів сценарії реалізації дистанційного навчання та вимоги до форматів навчального процесу. Саме тому у кожного вишу виник свій набір інструментів та сценаріїв для організації навчання в онлайн-середовищі. Найбільшу популярність серед вузів мали LMS-

платформи для розміщення контенту та перевірки знань студентів, вебінарні сервіси для онлайн-лекцій та консультацій, соціальні мережі та месенджери для комунікації учнів та викладачів та розсилки електронною поштою для доставки контенту. Викладачам же не вистачило навичок роботи у цифровому середовищі, часу на освоєння нових інструментів та розбудову освітнього процесу та підтримки з боку технічних служб університету, які відіграють важливу роль у впровадженні нових технологій [76].

Навчання викладачів у такі стислі терміни не було можливим і звелось до інструктивних внутрішніх нарад, коротких вебінарів від експертної спільноти, рекомендацій та інструкцій по роботі з різними сервісами та платформами, розміщеними на сайтах організацій. Питання педагогічного дизайну та опрацювання проектів курсів навіть не ставилися на порядку переходу на дистанційне навчання. І це наслідок форс-мажорних обставин, які змусили вищі навчальні заклади мобілізувати всі наявні ресурси і зробити ривок у масовому екстремому впровадженні дистанційних освітніх технологій, але не в планомірному використанні інструментів онлайн-навчання, що потребує набагато більш тривалого часу.

Електронний контент, створений для вирішення сьогохвилинних проблем, слід відрізнити від повноцінних онлайн-курсів, що передбачають створення гнучкого інтерактивного студентоцентрованого онлайн-середовища для контрольованого освоєння знань та навичок учнями. І, як наслідок, немає підстав судити про ефективність онлайн-навчання за тими результатами, які будуть отримані у цьому "глобальному" експерименті екстремого переходу на дистанційне навчання [77].

Підходи до оцінки ефективності дистанційного навчання в екстремальних умовах [77].

Оцінюючи ефективності нової освітньої технології чи моделі навчання велика спокуса порівняти результати навчання, отримані учнями під час застосування даної технології, з результатами навчання у традиційної моделі

очного навчання. Однак такий порівняльний аналіз, як правило, не дає обґрунтованих статистично значущих висновків через те, що вимагає:

- певного експериментального дизайну;
- ідентичного за змістом та різного за форматом контенту;
- однакових контрольно-вимірювальних матеріалів та умов проведення підсумкової атестації;
- досить великої вибірки, сформованої випадковим чином кожної моделі (технології) навчання.

Крім того, даний аналіз визначає ефективність як успішність студентів та не враховує інших факторів успіху. Успіх при цьому – категорія не абсолютна, і може бути виміряна, виходячи з інтересів різних учасників процесу навчання. Для викладачів – це справді результати навчання студентів, а для студентів, крім успішності, велику роль відіграє мотивація та залученість до процесу навчання, які безпосередньо впливають на досягнення студентів. Для адміністрації ЗВО на перший план виходять такі показники, як відсоток студентів, які завершили курс, скорочення навантаження викладачів та підвищення продуктивності їх праці, охоплення ринку та обсяг залучених позабюджетних коштів. Для засновника – акцент зміщується у бік якості освіти, забезпеченості людськими ресурсами та надійності ІТ – інфраструктури, глобальної конкурентоспроможності. Оцінка ефективності он-лайн навчання або використання дистанційних освітніх технологій може здійснюватися через призму цільових показників, яка доречна в умовах планомірного переходу на нові моделі освітнього процесу [78].

В екстремальних умовах різкого переформатування навчального процесу за обмеженості внутрішніх та зовнішніх ресурсів на передній план виходять зовсім інші критерії оцінки. Їх можна розбити на 4 сфери: 1) оцінка контексту (передумов) змін; 2) оцінка доцільності та економічної

ефективності змін; 3) оцінка процесів здійснення змін; 4) оцінка результатів (продуктів), прямих та побічних [78].

У зв'язку з цим для оцінки вимушеного переходу на дистанційне навчання ЗВО, що відбувається в даний час, доведеться відповісти на такі питання:

1) які чинники (соціальні, інституційні, адміністративні) визначили готовність вишів до переходу, ставлення учасників до змін та вплинули на ефективність цих змін?

2) чи є внутрішні та зовнішні ресурси для здійснення такого переходу, зокрема, чи достатньо розвитку ІТ-інфраструктури для технічної підтримки змін?

3) чи володіють співробітники та викладачі необхідними компетенціями для здійснення поставлених завдань?

4) які етапи процесу переходу викликали найбільшу скруту в учасників?

5) Які організаційні механізми давали збої?

6) якими є результати переходу на дистанційне навчання для студентів, викладачів, допоміжного персоналу?

7) у чому причина недосягнення цілей чи негативного зворотного зв'язку від учасників?

8) які проблеми необхідно вирішити для покращення результатів? Така оцінка більшою мірою орієнтована на аналіз передумов, потреб, процесів, ніж оцінку результатів.

Ефективність визначається як співвідношення результатів і витрачених ресурсів з урахуванням терміновості поставлених завдань. Зрештою, набагато важливіше зробити висновки з цього "глобального експерименту" і організувати планомірну роботу над помилками, щоб уникнути цих помилок у майбутньому [79]. Сьогодні очевидно, що входження України до європейського освітньонаукового простору в рамках Болонського процесу

супроводжувалося низкою проблем організаційного та нормативно-правового характеру, а саме – мали місце:

1) механічне, формальне перенесення болонських принципів на український ґрунт без відповідного попереднього аналізу ризиків;

2) відсутність на той час сформованої нормативно-правової бази для здійснення інтеграційних процесів;

3) відсутність виваженої, науковообґрунтованої стратегії розвитку освіти з чітким розумінням цілей і завдань, які має вирішувати освіта на сучасному етапі та в перспективі;

4) брак єдиної політичної волі, здатної до конкретних дій у формі модернізації освітньої системис.

Таким чином, ми проаналізували нові феномени дистанційної освіти та «он-лайн-навчання» як освітньої технології як чинники удосконалення освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19. Аналіз засвідчив, що дистанційна освіта має як свої переваги, так і недоліки, вимагає подолання як невизначеності, так і адаптації до змін, що буде в цілому сприяти формуванню нових можливостей - досягненню динамічної саморегуляції стану дистанційної освіти, здатної себе підтримувати перед неочікуваними проблемами, викликами та загрозами та формувати нові тенденції та можливості. Практика педагогічного процесу накопичила багато форм розуміння відмінностей онлайн-навчання від інших існуючих освітніх технологій, таких як дистанційне навчання, змішане навчання, мобільне навчання та ін., що дозволяє проводити порівняльний аналіз ефективності навчання в різних форматах та говорити судити про переваги та недоліки тієї чи іншої технології. Оцінка ефективності он-лайн навчання або використання дистанційних освітніх технологій може здійснюватися через призму цільових показників, яка доречна в умовах планомірного переходу на нові моделі освітнього процесу. Такий підхід передбачає, що *онлайн-навчання* – це

насамперед когнітивний та соціальний процес, а не просто процес передачі інформації через Інтернет.

2.3 Нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції

Smart Education, або розумне навчання – це гнучке навчання в інтерактивному освітньому середовищі за допомогою контенту з усього світу, що знаходиться у вільному доступі [80]. Прикладом подібної освіти може служити проект наступного десятиліття в європейській системі освіти – Єдиний європейський університет з загальним деканатом, який буде супроводжувати переміщення студентів від ВЗО до ЗВО. Болонський процес дає можливість ЗВО приймати студентів без переекзаменування, створюючи, таким чином, Smart Education system для Європи [80]. Єдиний європейський університет буде здійснювати колективний процес навчання за допомогою єдиного загального сховища навчальних матеріалів. Ключ до розуміння Smart Education – це широка доступність знань. Розмірковуючи над ключовими ідеями, покладеними в основу технології навчання і розвитку Smart Education, акцентуємо увагу на головних перевагах Smart-навчального процесу: інноваційний підхід до подачі навчального матеріалу; динамічний канал спілкування викладача і студента (функції викладача розподіляються між підручником і тьютором, а студент є співавтором курсу); динамічний зміст (оновлення матеріалу без необхідності завантаження підручника повторно); нові інформаційні технології (застосування хмарних технологій зберігання матеріалу та інформації про успішність студентів). Переваги Smart-навчального процесу для студентів – це перш за все, мобільність; розширення технічних можливостей; зміна парадигми навчання; підтримка будь-яких освітніх сервісів; вибудовування індивідуального підходу до навчання [80].

Використання в навчальному процесі технологій Smart Education вимагає серйозного педагогічного осмислення, впровадження нових педагогічних розробок, які дозволять інтенсифікувати навчальний процес і підвищити його якість. У зв'язку з цим необхідний перегляд сформованих організаційних форм навчальної роботи: збільшення обсягу самостійної індивідуальної і групової роботи студентів, зростання числа творчих і дослідницьких проектів. Для цього слід розробляти програми комплексного педагогічного супроводу процесів впровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітнє середовище ВЗО з врахуванням специфіки: специфіка взаємодії «студент-викладач», «тьютор-студент» і «тьютор-викладач» в електронному освітньому середовищі; організація самостійної роботи студентів із застосуванням засобів ІКТ; сучасні ІКТ як засіб творчого розвитку особистості учнів в системі «школа-ВЗО»); використання засобів ІКТ при формуванні професійних компетенцій студентів; формування інформаційної компетентності випускників ВЗО; використання засобів ІКТ у розвитку професійних компетенцій фахівців у системі «ВЗО - підвищення кваліфікації»; можливості електронного освітнього середовища у духовно-моральному розвитку учнів; можливості міжкультурної комунікації в електронному освітньому середовищі; самореалізація студента в освітньому просторі ВЗО з використанням засобів ІКТ; проектування електронних освітніх ресурсів і навчально-методичних комплексів для використання в Smart Education [81].

Найкращим чином розібратися в суті Smart Education нам допоможе розгляд процесу удосконалення інноваційних технологій smart education в умовах євроінтеграції. Умовно його можна розділити на три етапи і розглянути у розрізі п'яти напрямів розвитку, таких як знання, технології, викладання, викладач і бізнес.

1 етап – «Вчора», де єдиним джерелом знань для студента був викладач, при цьому почерпнути нові знання студент не міг ніде крім, як в

аудиторії або в книзі, яку йому радив той же викладач. Метою університетів була підготовка фахівців для індустріального виробництва.

2 етап – «Сьогодні», коли знання передаються не тільки від викладача до студента, а й між студентами, що дозволяє створювати новий рівень знань. У свою чергу активно починають застосовуватися освітні технології та викладачі можуть нести знання не тільки в аудиторії. Сьогоднішньому бізнесу потрібні фахівці, підготовлені до суспільства знань.

3 етап – «Завтра», де головним джерелом знання для студента стане Інтернет, технології будуть індивідуально орієнтовані і спрямовані на створення нових знань. Процес викладання буде припускати рух знанневих об'єктів у будь-яких напрямках від студента до викладача і назад, від студента до студента, а випускник буде не просто фахівцем у своїй галузі, а висококомпетентним фахівцем цифрового суспільства [81].

На другому і третьому етапі починає формуватися концепція Smart-освіти, в основі якої гнучкість, що передбачає наявність великої кількості джерел, максимальна різноманітність мультимедіа, здатність швидко і просто налаштовується під рівень і потреби слухача [81].

Концепція Smart-освіти потребує розвитку потенціалу в сфері ІКТ і відкритої освіти в епоху штучного інтелекту і цифрових технологій, спрямованого на розширення використання інноваційних підходів, заснованих на ІКТ та принципах відкритої освіти, збільшення доступу до можливостей освіти протягом усього життя і підвищення якості освіти. Мета інноваційних практик - поглиблення розуміння фахівцями у галузі освіти потенціалу, переваг та обмежень технологій штучного інтелекту та інших сучасних технологій, включаючи інновації у сфері методології та напрямків створення змін в освіті. У зв'язку із трансформаціями у традиційній системі освіти виникла необхідність впроваджувати інноваційні методи навчання. Але не всі змогли перейти на дистанційне навчання, і в результаті - багато дітей втратили право на освіту [81].

Глава ООН зазначив, що ще до пандемії школу не відвідували близько 258 мільйонів дітей і підлітків, більшість з яких склали дівчатка. У країнах з низьким і середнім рівнем доходу більше половини дітей у віці до 10 років не мали можливості освоїти навіть базові навички читання. У 2021 року ми повинні використовувати всі можливості для того, щоб змінити цю ситуацію [6]. Основна ідея в тому, щоб дати можливість кожному українцю перевірити рівень своєї цифрової грамотності, що скласти на базі європейської методології DIGcomp [82].

Часто люди навіть не розуміють, що таке цифрова грамотність, яка включає наступні основні блоки компетенцій:

- 1) базові знання або базові вміння користуватись комп'ютером;
- 2) пошук інформації, тобто вміння користуватися експоненціальними даними;
- 3) вміння правильно створювати персональні пошукові стратегії, що включають комунікацію, тобто все те, що стосується електронної пошти, соціальних мереж, створення цифрового контенту: фото, відео, текст, аудіо;
- 4) вміння використовувати онлайн-безпеку та вирішення невеликих технічних проблем самостійно [82].

Ці блоки включають у собі 30 компетенцій цифрової грамотності.

Цифрова грамотність сьогодні - це конкурентоспроможність людини і якщо у людини буде низький рівень цифрової грамотності, через 2-3 роки вона не зможе знайти собі високооплачувану роботу.

Цифрова грамотність - це основа Smart Education. Багато професій у майбутньому можуть стати незатребуваними. Все, що можна автоматизувати, буде автоматизовано, наприклад у багатьох країнах провідних спеціалістів уже сьогодні замінюють роботи. Величезна кількість людей будуть проходити перекваліфікацію або ж отримувати нові навички, так як практично будь-яка професія буде автоматизованою. То ж удосконалення

інноваційних технологій smart- education в умовах євроінтеграції – наше майбутнє [82].

Smart education – це об'єднання навчальних закладів та професорсько-викладацького складу для здійснення спільної освітньої діяльності в мережі Інтернет на базі загальних стандартів, угод та технологій. Тобто йдеться про спільне створення та користування контентом, про спільне навчання. Прикладом тому може служити проект в європейській системі освіти – Єдиний європейський університет спільним деканатом, який супроводжуватиме переміщення студентів від вишу до вишу. Болонський процес дає вузам можливість приймати студентів без переекзаменування, створюючи таким чином Smart education system для Європи. Єдиний європейський університет формує колективний процес навчання за допомогою єдиного загального репозитарію навчальних матеріалів. Можна також сказати, що Smart education, або розумне навчання, - це гнучке навчання в інтерактивному освітньому середовищі за допомогою контенту з усього світу, що знаходиться у вільному доступі. Ключ до розуміння Smart education – це широка доступність знань. У свою чергу, мета розумного навчання полягає в тому, щоб зробити процес навчання найефективнішим за рахунок перенесення освітнього процесу в електронне середовище. Саме такий підхід дозволить скопіювати знання викладача та надати доступ до нього кожному охочому. Більше того, це дозволить розширити межі навчання, причому не тільки з точки зору кількості учнів, але і з точки зору тимчасових і просторових показників: навчання стане доступним скрізь і завжди [83].

Однією з умов переходу до розумного електронного навчання є перехід від книжок до контенту активного. Лише знання в електронному вигляді можна передавати з найбільшою ефективністю. При цьому знання повинні розташовуватися в єдиному репозиторії і простого розміщення контенту недостатньо, щоб він став активним. Усі знанієві об'єкти мають бути

взаємопов'язані системою метаданих. У свою чергу, якість у репозиторії має постійно контролюватись за рахунок впровадження таких систем, як e-metrics, і працювати в єдиному зв'язку. Smart education є концепцією, яка передбачає комплексну модернізацію всіх освітніх процесів, а також методів та технологій. Концепція Smart в освітньому розрізі тягне за собою появу таких технологій, як розумна дошка, розумні екрани, доступ в Інтернет з будь-якої точки. Кожна з цих технологій дозволяє по-новому здійснити процес розробки контенту, його доставки та актуалізації. Навчання стає можливим не тільки в класі, а й удома, і в громадських місцях, таких як музеї чи кафе. Основним же елементом, що пов'язує освітній процес, стає активним утворенням, є контент, на базі якого створюються єдині репозиторії, що дозволяють зняти часові та просторові рамки [84].

В основі концепції Smart education лежить ідея індивідуалізації навчання, що можливо лише за рахунок створення викладачем контенту, націленого на конкретного слухача. Цього можна досягти лише за рахунок управління академічними знаннями, коли кожен новий знаний об'єкт ідентифікується та описується. Масив аналогічних об'єктів дозволить їх комбінувати та тим самим створювати унікальний контент, що задовольняє потреби кожного слухача. Даний підхід зручний не тільки з точки зору створення контенту, але також і з погляду його актуалізації.

Крім цього, створення репозиторіїв зажадає їх перенесення у сферу Інтернету та створення спільнот навколо них. Це дозволить актуалізувати у цих репозиторіях найбільш актуальні знання. Управління академічними знаннями тісно пов'язане з процесом управління корпорацією. Ті знання, які створюються в академічному середовищі, можуть використовуватись у корпоративному середовищі і навпаки. У свою чергу, процеси управління академічними та корпоративними знаннями схожі. В обох процесах є етап генерації нових знань. В академічному середовищі цей етап є проведенням наукових досліджень та розробок. Далі йде етап обміну та передачі знань від

співробітника до співпраці, якщо ж розглянути освітню сферу, цей процес можна назвати не інакше як навчанням. І останнім етапом є використання знань співробітниками, а в академічному середовищі дана стадія трансформувалася на комерціалізацію знань, оскільки передача знань на фінансовій основі стимулює перший етап циклу управління академічними знаннями – наукові дослідження [84].

Smart education дозволить створити умови синхронізованої доставки знань: те, що вчора було на сайті, сьогодні – навчальний матеріал.

Новий освітній контент дозволить студентам здобути навички та знання у відповідності з компетентнісною моделлю. У рамках філософії Smart education викладач може розробляти індивідуальний підхід для кожного студента завдяки дисциплінам на вибір. На це налаштована уся Болонська система. Більше того, сам студент може брати участь у створенні конкретних дисциплін. Фактично навчальний план студент для себе складає сам, завдання викладачів – допомагати йому у цьому. Smart education дозволить викладачу не витратити час, пов'язаний із технічною розробкою курсу. Він зможе скористатися вже існуючим контентом, реалізованим у вигляді модулів, описаних спеціальним чином. За допомогою технологій ці модулі можна збирати у будь-якій послідовності, більш того – в автоматизованому режимі [84].

Аналіз визначень елементів «сма́рт-структура», «сма́рт-технології», «сма́рт-матеріали» дозволяє виділити їх загальну властивість «сма́рт». Сма́рт - це властивість системи або процесу, що проявляється у взаємодії з навколишнім середовищем, і наділяє систему і процес здатністю до: негайного реагування на зміни у зовнішньому середовищі; адаптації до трансформаційних умов; самостійного розвитку та самоконтролю; ефективного досягнення результату. Ключовим для «сма́рт» є здатність взаємодіяти з навколишнім середовищем. Дана властивість має самостійне значення і стосується таких категорій як місто, університет, навчання,

суспільство та багато інших. Сучасні ІКТ дозволяють будувати понадскладні системи, такі як смарт-місто. Сучасний рівень розвитку ІКТ дозволяє досягти властивості «смарт» у процесах, предметах, об'єктах і навіть суб'єктах. Наприклад, Європейський інвестиційний банк виділяє такі поняття: смарт-додаток, смарт-інфраструктура, смарт-громадянин [85].

Сукупність ІКТ у суспільстві переходить у нову якість комунікації між споживачами та виробниками, громадянами та владою, студентами та університетом. Вперше з'являються технології моментального зворотного зв'язку, що сигналізує зміни в навколишньому середовищі. Застосування ІКТ в економіці дозволяє компаніям досягати нових економічних ефектів за рахунок адаптації до постійно-змінного середовища, створення мобільних офісів, безперервного зв'язку з партнерами та споживачами. Розвиток ІКТ промисловості досягло критичної точки, що дозволяє розглядати інформаційне простір не лише як місце для роботи, навчання, але і як не від'ємну частину життєвого простору сучасної людини. На зміну інформаційним приходять смарт-технології, що характеризуються набором властивостей, які дозволяють адаптувати те чи нший пристрій до потреб користувача в ході його експлуатації - смарт-телефони, -телевізори і т.д. Смарт-технології переходять у розряд пріоритетних, їх «розумне» застосування визначає характер освіти нового типу. Відкрита освіта – це смарт-дошки, смарт-підручники, смарт-проектори, програмне забезпечення для створення та розповсюдження мандрівки освітнього контенту, що має інтерактивний і комунікативний характер [85].

Передумовами розробки концепції смарт-освіти є:

- 1) технологічні чинники, що забезпечують нові засоби та технології для навчання в сучасному інформаційно-телекомунікаційному середовищі;
- 2) соціальні чинники, потребують суспільства в новій якості освітніх послуг;

3) економічні чинники свідчать, що освіта завжди вносить значний внесок у розвиток макроекономіки.

А в умовах інформаційного суспільства мистема освіти визначає місце університету у розвитку інноваційної економіки. Ключове завдання, яке ставиться перед смарт-освітою, полягає у забезпеченні стійкого розвитку суспільства та економіки відповідно до мінливого довкілля, забезпечуючи можливості для створення нового рівня ефективності в економіці та державному управлінні.

Перехід до концепції Smart education неможливий без впровадження електронної освіти, яка вимагатиме від навчального закладу чималих витрат. Більше того, процес впровадження займає щонайменше два роки. Для негайного запуску електронної моделі освітнього процесу розроблена концепція «швидкого старту», що передбачає використання хмарними сервісами. При цьому організації не потрібно розгортати власну інфраструктуру – навчальний процес реалізується на основі ІТ-ресурсів та контенту [85].

Реалізація такого проекту в організації має дозволити:

- підвищити ефективність управлінської діяльності;
- уникнути помилок, пов'язаних зі складністю вибору технологічних рішень у галузі підготовки кадрів;
- суттєво знизити фінансові та тимчасові витрати на виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у галузі впровадження передових інноваційних освітніх технологій за рахунок використання готових програмних продуктів провідних виробників та розробників [85].
- отримати досвід електронного навчання;
- підвищити кваліфікацію викладацького складу, створити передумови для розробки нових технологій електронного навчання, що випереджають світові аналоги;

- залучити до системи освіти слухачів до головної структури, а й філій;
- розробити вимоги до вітчизняних виробників сервісів та програмних засобів, необхідних для запровадження нових освітніх технологій;
- підготувати організацію для повноцінного впровадження технологій електронної освіти [85].

Зазначені пропозиції повинні дозволити раціональніше використовувати інтелектуальні та інформаційні ресурси для підготовки слухачів та проведення наукових досліджень у рамках розширеного освітнього простору, а також скоротити витрати на навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовку співробітників.

Концепція «швидкого старту» ґрунтується на Глобальному електронному середовищі, що складається з наступних трьох модулів:

- система керування навчанням;
- електронний деканат;
- віртуальне освітнє середовище студентів.

Таким чином, використання у навчальному процесі технологій Smart Education вимагає серйозного педагогічного осмислення, впровадження нових педагогічних розробок, які дозволять інтенсифікувати навчальний процес і підвищити його якість. Аналіз визначень елементів «смарт-структура», "смарт-технології", "смарт-матеріали» дозволяє виділити їх загальну властивість «смарт», пов'язану з характеристиками високорозумової діяльності. На наш погляд, використання SMART-технологій здатне забезпечити досить високий рівень компетентності студентів за рахунок розвитку практико-орієнтованих курсів у вигляді проведення майстер-класів, тренінгів, взаємодії з потенційними роботодавцями з обраних тем навчання, створення професійних спільнот тощо. Розвиток нових проривних та перспективних платформ та технологій в Україні передбачає підтримку як існуючих наскрізних цифрових платформ і технологій, так і створення умов для виникнення нових проривних та перспективних технологій [85]: великі

дані; нейротехнології та штучний інтелект; системи розподіленого реєстру (блокчейн-технології); квантові технології; нові виробничі технології; промисловий інтернет; компоненти робототехніки та сенсорика; технології бездротового зв'язку; технології віртуальної та доповненої реальностей, хмарні обчислення, інтернет речей, робототехніка, автономні транспортні засоби, виробництво кастомізованої продукції та 3D-друк.

Висновки розділу 2

1. В умовах глобалізації вища освіта вийшла за національні кордони, що стало важливим інструментом міжнародного впливу і значним сектором міжнародного бізнесу. У силу різних політичних рішень на противагу процесам глобалізації розгортаються процеси регіоналізації та інтеграції освітніх систем. Глобалізація освіти веде як до позитивних, так і до негативних наслідків, а в деяких випадках може загрожувати інтересам держави і суспільства. *Болонський процес* - процес зближення та гармонізації систем освіти країн Європи з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти. Офіційною датою початку процесу прийнято вважати 19 червня 1999 року, коли у м. Болон'я на спеціальній конференції міністри освіти 29 європейських держав ухвалили декларацію «Зона європейської вищої освіти», або Болонську декларацію». Болонський процес є відкритим для приєднання інших країн. Нині Болонський процес поєднує 46 країн. Мета декларації – встановлення європейської зони вищої освіти, а також активізація європейської системи вищої освіти у світовому масштабі.

2. Нові феномени дистанційної освіти та «он-лайн-навчання» виступають як освітні технології удосконалення навчального процесу в умовах пандемії COVID-19. Дистанційна освіта має як свої переваги, так і недоліки, вимагає подолання як невизначеності, так і адаптації до змін, що буде в цілому сприяти формуванню нових можливостей - досягненню динамічної саморегуляції стану дистанційної освіти, здатної себе

підтримувати перед неочікуваними проблемами, викликами та загрозами та формувати нові тенденції та можливості. Практика педагогічного процесу накопичила багато форм розуміння відмінностей онлайн-навчання від інших існуючих освітніх технологій, таких як дистанційне навчання, змішане навчання, мобільне навчання та ін., що дозволяє проводити порівняльний аналіз ефективності навчання в різних форматах та говорити судити про переваги та недоліки тієї чи іншої технології. *Онлайн-навчання* – це насамперед когнітивний та соціальний процес, а не просто процес передачі інформації через Інтернет.

3. Використання у навчальному процесі технологій Smart Education вимагає серйозного педагогічного осмислення, впровадження нових педагогічних розробок, які дозволять інтенсифікувати навчальний процес і підвищити його якість. Аналіз визначень елементів «смарт-структура», "смарт-технології", "смарт-матеріали» дозволяє виділити їх загальну властивість «смарт», пов'язану з характеристиками високорозумової діяльності. На наш погляд, використання SMART-технологій здатне забезпечити досить високий рівень компетентності студентів за рахунок розвитку практико-орієнтованих курсів у вигляді проведення майстер-класів, тренінгів, взаємодії з потенційними роботодавцями з обраних тем навчання, створення професійних спільнот тощо. Розвиток нових проривних та перспективних платформ та технологій в Україні передбачає підтримку як існуючих наскрізних цифрових платформ і технологій, так і створення умов для виникнення нових проривних та перспективних технологій []: великі дані; нейротехнології та штучний інтелект; системи розподіленого реєстру (блокчейн-технології); квантові технології; нові виробничі технології; промисловий інтернет; компоненти робототехніки та сенсорика; технології бездротового зв'язку; технології віртуальної та доповненої реальностей, хмарні обчислення, інтернет речей, робототехніка, автономні транспортні засоби, виробництво кастомізованої продукції та 3D-друк.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1 Механізми удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти сталого розвитку в умовах євроінтеграції

Далі, при модернізації моделей управління освітою сталого розвитку необхідно використання двох механізмів управління:

- 1) планування (численних «заходів»);
- 2) всебічного контролю до повного набору (циклу) механізмів.

Аналіз поточного стану керованої освітньої системи необхідний для отримання тієї «точки відліку», щодо якої оцінюватиметься розвиток системи з урахуванням впливів управління, порівняння поточного стану системи з тими уявленнями, що відображають її «ідеальний стан», дозволяють у першому наближенні оцінювати поточну ефективність її функціонування.

Прогноз розвитку ОС, який проводиться без урахування можливих впливів керування, дозволяє судити про те, якою буде динаміка поведінки освітньої системи і наскільки вона буде видалятися або наблизитися до «ідеального стану», якщо не вживати жодних додаткових заходів. Цілепокладання має на увазі формулювання загальних цілей розвитку, а також критерію ефективності, який відображає відповідність сьогодення та/або майбутнього стану освітньої системи цілям її розвитку [86].

На етапі планування здійснюється визначення набору завдань розвитку - дій, заходів тощо, які дозволять досягти або максимально наблизитися до поставленої мети в існуючих або прогнозованих умовах. Визначений у результаті планування набір заходів потребує відповідного забезпечення ресурсами: включаючи мотиваційні, фінансові, кадрові, інформаційні та інші

ресурси, що забезпечують освітню систему. Контроль за розвитком освітньої системи полягає у постійному моніторингу за змінами системи, викликаними керуючими впливами, що здійснюються відповідно до плану, а також виявлення відхилень від плану.

Так як розвиток освітньої системи є безперервним (у часі) процесом, то по міру надходження нової інформації (одержуваної в результаті здійснення функції контролю) про хід вирішення завдань розвитку може знадобитися внесення коригуючих впливів, що становить суть оперативного управління. По мірі завершення кожного із запланованих етапів розвитку освітньої системи для успішного здійснення наступних етапів необхідний аналіз проведених змін, узагальнення досвіду розвитку, який має використовуватись при розробці стратегії та тактики подальшого управління освітньою системою. Загалом, всю систему управління освітою необхідно переводити на сучасні рейки в врахуванням досвіду євроінтеграції [86].

У світовій практиці виокремлюють чотири стратегії інтернаціоналізації вищої освіти в умовах євроінтеграції:

1. The Mutual understanding approach – стратегія взаємопорозуміння;
2. The Skilled migration approach – стратегія залучення кваліфікованої сили;
3. The Revenue-generating approach – стратегія отримання прибутку;
4. The Capacity building approach – стратегія розширення можливостей.

Освітні та просвітницькі інструменти. З балансоване суспільство є суспільством знань. Для розв'язання численних проблем розвитку будуть потрібні нові знання, уміння та компетентності, необхідні для глибокого розуміння складних проблем і вирішення взаємопов'язаних питань суспільного життя. Необхідно залучати вищі навчальні заклади та інститути НАН України, інші науково-дослідні та інформаційно-аналітичні центри до вивчення та обґрунтування шляхів розв'язання регіональних екологічних, соціальних та економічних проблем [87].

Необхідно сприяти імплементації Стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку в систему освіти України шляхом запровадження в Стандарти освіти всіх рівнів і спеціальностей загальних компетентностей з розуміння проблематики переходу суспільства до сталого розвитку.

Університети та інші навчальні заклади повинні забезпечувати підготовку кваліфікованих фахівців з необхідними компетентностями для розробки і використання новітніх технологій, які забезпечують перехід суспільства до сталого розвитку. Освіта є однією з передумов досягнення сталого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління та обґрунтованого прийняття рішень. Питання сталого розвитку необхідно інтегрувати в систему професійної освіти державних службовців і освітян [87].

Стратегічна мета – сформувати якісну систему освіти, що повною мірою відповідає потребам постіндустріальної економіки та сталого розвитку країни. Пріоритетні напрямки розвитку:

- оновлення змісту, структури та організації освіти;
- організація безперервної освіти протягом усього життєвого циклу;
- зміцнення інтеграції між виробництвом, наукою та системою професійної освіти;
- розвиток національної системи кваліфікації, впровадження професійних та вдосконалення освітніх стандартів;
- модернізація матеріально-технічної та соціально-культурної бази закладів освіти, формування «хмарного» інформаційно-освітнього середовища, що містить якісні ресурси та послуги та базується на сучасних технічних засобах інформації;
- поліпшення кадрового забезпечення системи освіти, удосконалення професійних компетенцій та підвищення соціального статусу педагога у суспільстві;

- розвиток інклюзивної освіти, основною метою є забезпечення доступності якісної освіти, що відповідає вимогам сталого розвитку країни.

Для реалізації цієї мети потрібно вирішити наступні завдання:

- забезпечення найбільш повного задоволення запитів сім'ї на освітні послуги в системі дошкільної освіти, у тому числі на платній основі;

- підвищення якості загальної середньої освіти, включаючи набуття знань та навичок, необхідних для досягнення сталого розвитку;

- удосконалення системи професійної освіти з урахуванням основних принципів сталого соціально-економічного розвитку;

- створити умови для розвитку державно-приватного партнерства у сфері дошкільної освіти;

- розробити концепцію навчання іноземних мов дітей дошкільного віку.

У системі професійно-технічної, середньої спеціальної та вищої освіти необхідний:

- розвиток системи безперервної освіти на засадах «освіта через все життя» шляхом розширення підготовки робітників (службовців), спеціалістів з інтегрованих освітніх програм професійно-технічної, середньої спеціальної та вищої освіти;

- підвищення якості освітнього процесу з урахуванням принципів сталого розвитку, у т.ч. підвищення кваліфікації держслужбовців з питань екологічної безпеки, сталого регіонального розвитку та ін;

- створення університетських навчально-науково-виробничих комплексів на основі інноваційних наукових досліджень; збільшення системи грантової підтримки наукових досліджень;

- формування системи дворівневої (1 ступінь – бакалаврат, 2 ступінь – магістратура) підготовки фахівців з вищою освітою;

- організація системи підготовки кадрів, у тому числі випереджальної, за участю замовників кадрів у її фінансуванні на основі цільового замовлення;

- вдосконалення системи грантової підтримки обдарованої та талановитої молоді з метою професійного самовизначення та життєустрою;
- покращення матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної, середньої спеціальної та вищої освіти, у тому числі шляхом оснащення сучасним навчально-лабораторним обладнанням та експериментальною технікою [88].

У 2021-2030 роках передбачається перехід до нової парадигми освіти: вчення замість навчання, в основі якого не засвоєння готових знань, а розвиток у здібностей, що дають можливість самостійно засвоювати знання. Основним завданням цього етапу стане формування особистості із системним світоглядом, критичним, соціально та екологічно орієнтованим мисленням та активною громадянською позицією.

З метою реалізації поставленого завдання необхідні: оновлення освітніх стандартів нового покоління, включаючи питання навчання сталого споживання, здорового способу життя;

- інтеграція в Болонський процес, створення умов для набуття нових знань та навичок, що сприяють сталому розвитку суспільства;
- розвиток електронної освіти, дистанційних інтерактивних форм та методів навчання, включаючи випуск електронних підручників та посібників;
- надання мережевих освітніх послуг, розробка та впровадження сучасних онлайн-моделей навчання;
- забезпечення вільного доступу до міжнародних освітніх та інтелектуальних ресурсів;
- розширення ринку освітніх послуг, активізація академічної мобільності учнів та педагогічних кадрів, їх участі у міжнародних освітніх, науково-дослідних та культурних програмах, професійних семінарах;
- проведення регулярного моніторингу якості освітнього процесу.

Як пріоритети розвитку Єдиного Європейського простору вищої освіти до 2030 року визначено такі:

- соціальний вимір процесу;
- навчання протягом життя;
- зайнятість випускників;
- студентоцентрована освіта;
- поєднання освіти, досліджень та інновацій;
- розвиток академічної мобільності;
- збирання та обробка даних;
- забезпечення прозорості;
- фінансування.

Інтенсивність загальноєвропейської інтеграції різко посилилася внаслідок надання їй інституційної форми Болонського процесу, орієнтованого на виконання країнами-учасницями спільних зобов'язань щодо реформування національних систем освіти відповідно до положень Болонської декларації [89].

В останні роки у зв'язку з посиленням ролі Болонського процесу в Європі спостерігається помітне підвищення інтересу до різноманітних короткострокових програм (від 1-2 тижнів до семестру) у рамках академічної мобільності, що не передбачає виїзду студента на повний курс навчання за однією з основних освітніх програм, а також до дистанційного навчання. Європейський Союз проводить політику активного впровадження компонентів інтегрованого та дистанційного навчання у різні освітні програми. Це відбувається відповідно до основних принципів Болонської декларації: створення єдиного освітнього простору, навчання протягом життя, забезпечення привабливості європейської системи освіти, розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників та адміністративного персоналу [90].

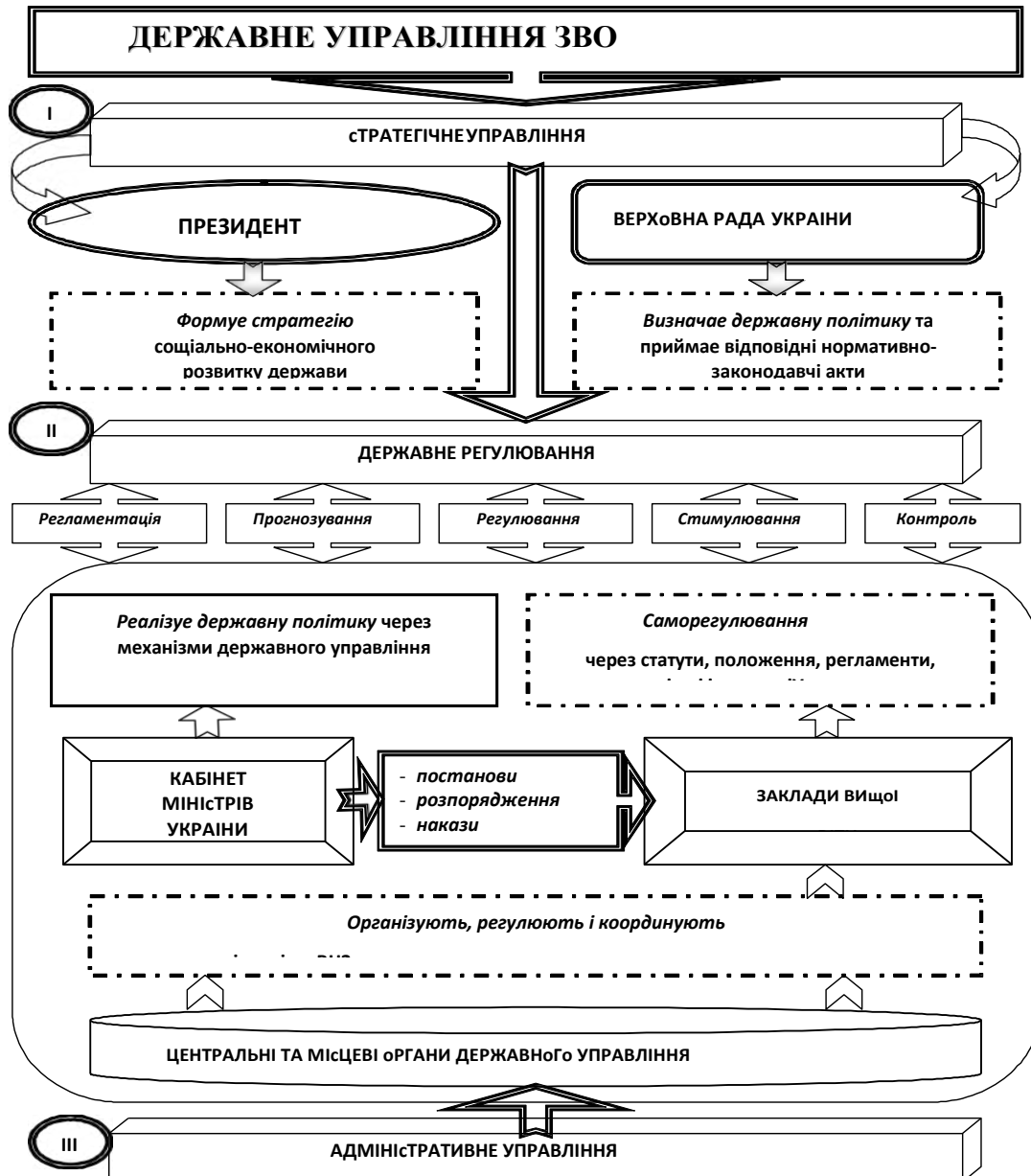

Рисунок 3.1 Основні складові системи державного управління вищими навчальними закладами (В.Шевченко, Дніпропетровський університет економіки і права)

Як основні чинники змін розглядаються такі:

- Демографія. Зростання демографічних показників одночасно з розвитком глобалізації та прозорістю географічних, бюрократичних та інших кордонів між державами, що посилюється, посилює тенденції мобільності,

причому освіта стає реальним драйвером соціальної мобільності, яка дозволяє людям посилювати стійкість до впливу негативних факторів, у тому числі шляхом підвищення якості життя за рахунок включеності у процеси мобільності.

- Технологія освіти. В даний час саме технології освіти відкривають доступ до віддалених джерел інформації та знань, сприяючи як широкому поширенню самих знань, так і технологій його розвитку та просування.

- Урбанізація. Розвиток метрополій, що посилюється, з одночасно посилюваним перетіканням працездатного населення з сільськогосподарських областей у великі індустріальні міста посилює і затребуваність вищої освіти, або як мінімум, його складових у вигляді програм підвищення кваліфікації та окремих курсів.

- Глобалізація. Процес, який створив абсолютно новий простір без кордонів, у якому нині можуть відносно вільно переміщатися знання та люди, які є носіями чи споживачами цих знань, а також відбувається розвиток засобів та методів навчання [91].

- Геополітичні зміни, які вносять істотні зміни у розклад сил і відносин і характеризуються перерозподілом темпів економічного зростання у бік країн, що розвиваються.

- Нестача ресурсів. Фактор, який поряд з екологічними та кліматичними змінами, недоліком харчових та водних ресурсів загострює існуючі політичні та соціальні відносини, призводячи до нестабільності, що посилюється.

Водночас оцінка можливих перспектив та спроба прогнозування хоча б в інтервалі до 10 років змушує враховувати такі зовнішні фактори та тенденції, що впливають на всю міжнародну систему вищої освіти, а саме:

- частка населення, які мають вищу освіту до 2040 року, може зрости до 60% за рахунок таких країн, як Китай, Індія, Бразилія та Індонезія,

- темпи зростання чисельності студентів, які навчаються за кордоном, швидше за все, збережуть існуючі зараз відносно невисокі темпи на відміну від десятиліття 1990-2000 рр.,

- обсяги мобільності за короткостроковими програмами, швидше за все, збільшуватимуться у зв'язку з очевидними для самих студентів, університетів, держави та підприємств вигодами та цінністю навичок і знань, що отримуються,

- цілком можлива поява нових маршрутів академічних обмінів, наприклад, студенти зі США – мексиканці за національністю збільшують чисельність виїздів до Мексики, розвивається польсько-німецька прикордонна співпраця тощо, що загалом може бути розцінене як посилення ролі національних діаспор у розвитку міжнаціонального взаємодії

- країни, які домінують на міжнародному ринку вищої освіти, швидше за все, збережуть свої позиції, зіткнувшись, однак, з посиленою конкуренцією з боку Китаю, Росії, Малайзії та Сінгапуру,

- передбачається, що в найближчому майбутньому вищу освіту буде суттєво більш інтегровано з такими сферами, як медіа-індустрія, телекомунікації та професійні послуги, і виробництво знань буде суттєво більше, ніж зараз сконцентровано серед обмеженої кількості постачальників, що, в свою чергу, може суттєво впливати на вибір напрямку навчання за кордоном,

- наукові дослідження, що дедалі більше наближаються за своїм характером та змістом до фундаментальних, можуть бути зосереджені та фінансовані на основі міжнародного промислового співробітництва, тобто великими міжнародними корпораціями або їх конгломератами, що також може впливати на вибір напрямку для здійснення мобільності, особливо для аспірантів та просунутих магістрів,

- передбачається розвиток стратегічного співробітництва між університетами - великими науково-освітніми центрами та створення

мікроальянсів з таких університетів у співпраці з реальним промисловим сектором,

- розвиток електронного навчання та MOOC цілком очевидні, що може надалі призвести до створення індустрії освітніх послуг, у тому числі із залученням партнерів із різних сфер промислового виробництва,

- акредитація та визнання кваліфікацій буде стандартизовано та гомогенізовано, що може стати додатковим фактором суттєвого зростання академічної мобільності за всієї її значної ролі університетських брендів та фінансових умов реалізації мобільності,

- можливо, зміна у пропорції приватних та бюджетних інвестицій на підтримку академічної мобільності у бік збільшення частки приватного сектора одночасно зі збільшенням розриву між великими, елітними, комерційними, квазігромадськими та іншими університетами.

Таблиця 3.1 - Технології проривного характеру, що впливають на освіту

1.	Мобільний інтернет	Збільшення випуску дешевих та потужних мобільних обчислювальних пристроїв, пов'язаних з інтернетом
2.	Автоматизація розумової праці	Інтелектуальні комп'ютерні програмні системи, виконують завдання, пов'язані з неструктурованими командами високою ступеня складності.
3.	Інтернет речей	Мережа недорогих датчиків та виконавчих пристроїв для збору даних, моніторингу прийняття рішень та оптимізації процесів
4.	Хмарні технології	Використання комп'ютерної техніки та ресурсів програмного забезпечення, що постачаються через мережу або інтернет, часто як сервіс
5.	Передова робототехніка	Зростання можливостей роботів (покращення органів чуття, спритності та інтелекту), з метою автоматизації складних процесів та розширення людських можливостей
6.	Автономні напівавтономні транспортні засоби	Транспортні засоби, які можуть переміщатися та працювати з мінімальним втручанням або без втручання людини

7.	Геноміка наступного покоління	Швидке, недороге генне секвенування, покращений аналіз великих баз, даних та синтетична біологія («Написання» ДНК)
8.	Зберігання енергії	Пристрої чи системи, які зберігають енергію для наступного використання, включаючи батареї
9.	3D-друк	Аддитивні технології виробництва для створення об'єктів за допомогою друкованих шарів з матеріалу на основі цифрових моделей
10.	Сучасні матеріали	Розроблені матеріали, які мають покращені характеристики (наприклад, міцність, вага, теплопровідність) або функціональність
11.	Дослідження і добування нафти і газ	Дослідження та технології відновлення, які роблять видобуток нетрадиційних нафти та газу економічного
12.	Відновлювані джерела енергії	Вироблення електроенергії з відновлюваних джерел із зменшенням шкідливого впливу на клімат

Таким чином, звернемо увагу на те, що більшість технологій мають міждисциплінарний характер. Фахівці, покликані працювати у галузі цих технологій у майбутньому, повинні мати освіту, що базується не лише на хорошому знанні природничих наук; від них, наприклад, можуть вимагатися як знання в галузі екології (вплив технологій на навколишнє середовище), економіки (оцінка фінансово-технологічних ризиків), специфіки самих технологій та технологічних та виробничих процесів [92].

Університети Європи та інших континентів своєчасно реагують на виклики часу, пропонуючи програми навчання за найновішими напрямками, які потрібні на сучасному промисловому ринку. Наприклад, у Німеччині це легко прослідкувати, аналізуючи основні тренди у формуванні нових освітніх програм «Університетів переваги». У цих університетах (і не лише в них!) з'явилися міжнародно орієнтовані «кластери переваги».

Коледжі для аспірантів, що відрізняються величезною різноманітністю навчальних програм та особливо цікаві для зарубіжних учнів. Подібна

ситуація спостерігається і в передових університетах Китаю (прикладом є Університет Циньхуа).

Аналіз привабливості для абітурієнтів понад 500 європейських університетів та затребуваності на ринку праці їх випускників показали, що великі переваги мають університети, які своєчасно та активно включилися до програм підготовки фахівців та проведення наукових досліджень з вищезазначених проривних напрямків.

3.2 Труднощі та проблеми на шляху до євроінтеграції та шляхи їх подолання

Труднощі та проблеми на шляху до євроінтеграції та шляхи їх подолання знайшли відображення у концепціях. Концепції розвитку інтеграції за умов коронакризи включають досить широкий спектр теоретичних трактувань взаємозв'язку кризи та інтеграції. Вони варіюються від уявлення інтеграції як процесу, що формується кризами (нео-неофункціональна теорія), до заперечення унікального впливу шоків на інтеграцію (міжурядовий підхід). Нео-неофункціональна теорія розглядає інтеграцію як послідовність “циклів прийняття рішень” (decisive cycles), де тригером кожного нового щабеля є внутрішні суперечності чи зовнішні шоки, що вимагають перегляду стратегій країн-членів та об'єднання загалом, отже, коригування повноважень регіональних органів управління [93].

У міру того як міцніють наднаціональні інститути, саме вони, а не національні актори, починають надавати визначальний вплив на рішення, що приймаються в об'єднаннях, цикли еволюціонують від "стартових" (initiating cycle) до "цементуючим" (priming cycles) і, нарешті, "трансформуючих" (transforming cycles). Так, поширення захворювання та карантинні заходи викликали безпрецедентно глибокий спад у європейській економіці, а узгоджений план відновлення несе ризик ерозії системи наднаціонального

управління та загрозу політизації у країнах-членах через запізнілість та обмеженість потенціалу прийнятих рішень.

У той же час при належному коригуванні механізмів реалізації антикризової політики та відновленні провідної ролі наднаціональних механізмів регулювання зберігається можливість зміцнення інтеграції. Коронакриза в ЄС вказує на множинність стратегій країн-членів усередині кожного циклу (*spill-around, spillover, buildup, retrench, spill-back, muddle-about, encapsulation*). Таким чином, результатом кожної окремої кризи може стати як розширення, так і звуження широти та зміна рівня повноважень наднаціональних інститутів, причому динаміка може бути різнеспрямованою у різних сферах інтеграції. Результат циклу прийняття рішень визначається широким набором внутрішніх та зовнішніх умов. При цьому занадто сильні зміни одного або кількох факторів можуть призвести до гальмування інтеграції через обмежену адаптивну здатність будь-якої інституційної структури [93].

Нео-та постфункціоналісти виділяють такі фактори, що визначають результат кризи для інтеграційного проекту. Неофункціоналісти вказують на визначальну роль характеристик інтеграції: взаємозалежність країн-членів та розвиненість наднаціональних інститутів. Якщо економіка країн-членів значною мірою залежить від стабільних інтеграційних механізмів (наприклад, вільної торгівлі з партнерами з інтеграції, можливості зняття тиску на національний ринок праці через міграцію працівників у сусідні країни, єдиної валюти тощо), то країни швидше прагнуть зберегти союз, бо втрати від розпаду та витрати на розбудову системи державного регулювання виявляться надто високими.

Крім того, найімовірніше, сильні наднаціональні інститути з широкими повноваженнями та достатнім бюджетом зможуть виробити та реалізувати антикризові заходи. При слабкій системі наднаціонального управління країни ризикують замкнутися в одноосібних спробах порятунку, які можуть не

тільки виявитися менш ефективними, а й завдати шкоди партнерам з інтеграції, посиливши стан економіки всього об'єднання].

Отже, висока взаємозалежність країн-членів у сукупності з побудованою архітектурою наднаціонального управління створює свого роду сприятливий “ефект колії” та дозволяє інтеграції успішно долати шоки. Представники постфункціоналізму вважають, що криза призводить до політизації в державах-членах, тобто зростання суспільної уваги до політики об'єднання та її впливу на економіку країн-учасниць.

Можна відмітити, що у рамках міждержавного підходу криза сприймається як самостійний чинник розвитку інтеграції? інтеграція є результатом міждержавних переговорів, які за будь-яких обставин (і в умовах кризи у тому числі) залежать від інтересів країн-учасниць, їхньої переговорної сили та попиту на надійні міждержавні угоди [94].

У країнах ЄС уявлення, що є університет, проявляється у фразі «викладання-дослідження» («teaching-research»). Дослідження проводить кожен університет, і цього навчають не лише майбутніх наукових працівників. Вже середня школа закладає базис системи освіти в Європі про те, що вміти досліджувати має кожен лікар, політик, журналіст, інженер. Західний студент повинен вміти застосовувати навички дослідження у професії, а й у житті. Критичне мислення, самостійність – це кар'єрний успіх, у західному світі індивідуалізму, плюралізму та конкуренції без таких якостей не вижити. Отже, західний погляд на навчання в університеті – це підготовка до гармонійного життя на основі професійної кваліфікації. І якщо в наших вишах дослідження — це суто науково-дослідна робота, мало пов'язана з життям, у західних вишах - практичні проекти, орієнтовані на майбутню роботу [94].

Цю орієнтацію активно підтримують усі європейські держави. Наприклад, блок стратегічної програми «Європа 2020» «Рух молоді» підвищує результативність систем європейської освіти, інтегруючи

ланцюжок середня школа - коледж - університет і створює відкритий європейський ринок праці. Звісно, майбутнє тих, хто навчається у європейських навчальних закладах, вселяє оптимізм.

Незважаючи на загальний Болонський курс, кожна країна зберегла особливості системи. Плануючи навчання в Європі англійською мовою, варто пам'ятати, що в цьому випадку доступні 1/3 програм магістратури і набагато менше бакалаврату. До Іспанії, Ісландії, Франції та Італії складно поступити на 1 рівень без знання національної мови. Крім того, ці держави не дають стипендії тим, хто її не знає. А ось Польща та Естонія пропонують одну з найлояльніших систем освіти в Європі - не лише російська школа, а й магістерські програми російською. Ще однією особливістю навчання у Європі є його тривалість. На відміну від наших ЗВО навчальні плани не обмежують терміни, студенти навчаються від 3 до 6 років, але і в ці межі укладаються не всі, багато хто випускається лише через 10 років.

Щорічні рейтинги якості стверджують, що найкращий рівень освіти у Фінляндії, Великій Британії, Нідерландах, Італії, Німеччині і, природно, в Австрії. ЗВО Австрії приваблюють тисячі іноземців не лише своєю давньою історією та красивою архітектурою, так як ефективність, яку гарантують експерти з освіти в Австрії, та наукові дослідження – важливі переваги [95].

Австрійські вузи працюють за болонською системою європейської освіти, розвиваючи загальноєвропейські напрямки. Тут навчаються люди різного віку, понад третина студентів середнього та зрілого віку. Середній вік австрійських студентів – 19-24 років. Вступники повинні вже присвятити 12 років освіти в Австрії чи іншій країні. 80% навчається на бюджеті, 20% — у приватних вишах. У держвузах – 25% іноземців, у приватних – 40%. Іноземні абітурієнти воліють прикладні та богословські університети, менш популярні педагогічні коледжі, оскільки вони орієнтовані на внутрішній ринок. В Австрію їдуть вивчати медицину, юридичні науки та менеджмент, а також мистецтво та соціальні науки.

Установи країни є одні з найгуманніших у мовному питанні. У 23 державних та 11 недержавних вузах навчаються 6 семестрів на ступінь бакалавра та 4 семестри на ступінь магістра, вільно обираючи та комбінуючи дисципліни. Абітурієнт може обрати бюджетний державний університет, університет прикладних наук або приватний вуз, всі 3 типи закладів гарантують високу якість підготовки. Безперечна перевага австрійських коледжів та вузів - повна комп'ютеризація навчального процесу.

З поширенням цифрових технологій навчання набуває свого розвитку формування безперервної, індивідуально-орієнтованої, гнучкої та динамічної освіти як цілісного процесу. Болонський процес приділяє особливу увагу розвитку високотехнологічних освітніх компетенцій та навичок ХХІ століття за допомогою використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Технології повинні стати потужним інструментом освіти, вони мають бути грамотно вбудовані у навчальний процес і супроводжуватися новими моделями навчання. Для цього багатьом країнам потрібен перехід до більш інтерактивного та проектного процесу навчання з використанням інновацій та технологічних рішень. Основними пріоритетами у сфері ІКТ в освіті на основі науково-обґрунтованої політики, підвищення кваліфікації педагогічних працівників та забезпечення рівності для вразливих груп населення, а також розвиток навчання з використанням засобів ІКТ на основі спільного використання інформації, відкритих освітніх ресурсів (ТМР), взаємодії та співробітництва [95].

Це дозволить їм краще зрозуміти роль і значення ІКТ як потужного та ефективного інструменту реформування національних та регіональних систем освіти, зміни форм організації та змісту навчального процесу, підвищення ефективності систем професійного розвитку працівників сфери освіти, скоригувати національну політику та стратегію стосовно використання інноваційних технологій для покращення якості освіти всіх майбутніх мешканців глобального інклюзивного суспільства знань.

3.3 Практичні рекомендації удосконалення механізму державного регулювання сталого розвитку освіти в умовах євроінтеграції

До практичних кроків удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції слід віднести:

- відпрацювання моделі дослідницького університету, статус якого наші навчальні заклади де-юре вже набули;
- організація співпраці університетів у інноваційній сфері;
- напрацювання моделі університетської автономії для умов України;
- раціональне застосування Болонської системи для вищої школи України;
- забезпечення більш повної взаємодії та співпраці з Національною академією наук України;
- підвищення ролі університетів України на міжнародній арені, виходячи з їхніх міжнародних рейтингів, участі у Сьомій рамковій програмі тощо;
- демократизація управління університетами та вдосконалення самоврядування.

Болонський процес дозволить поєднати освітній простір різних країн Європи та отримати новий імпульс для подальшого розвитку [96].

Сучасний університет – це синергія наукової, освітньої діяльності та інтернаціоналізації. Університет сьогодні: відіграє фундаментальну роль у формуванні знань через розвиток процесів навчання, досліджень та соціальної взаємодії; керує політиками викладання та проведення наукових досліджень; має визначальний інноваційний потенціал, що є фундаментом нового технологічного устрою; забезпечує розвиток науково-педагогічного персоналу та міжнародного визнання. Тобто сучасний університет – одна з основних частин інноваційної діяльності країни.

Метою удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції є створення умов підвищення ефективності, якості та прозорості вищої освіти в Україні, підтримка системних реформ у соціальній сфері, що включає:

- модернізація обладнання, закупівля дослідницьких та навчальних лабораторій, деякі ремонтні та відновлювальні роботи у ЗВО, зокрема – у тих, що об'єднуються;

- цифрова інфраструктура для організації навчання в закладах вищої освіти для забезпечення безперервності освітнього процесу за допомогою технологій дистанційного навчання, розробки та запуску електронних систем керування навчанням;

- модернізація інформаційно-аналітичної системи вищої освіти.

«Сучасні університети мають ставати успішними та об'єднуватися. Саме спільними зусиллями ми збудуємо якісну систему вищої освіти для розвитку інтелектуального потенціалу країни» [97].

Інтеграція України до Європейського дослідницького та інноваційного простору вимагає:

- активізації участі українських дослідників у наукових, науково-технічних та інноваційних програмах та ініціативах ЄС;
- розбудову системи забезпечення якості освіти і навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій;
- розширення можливостей академічної мобільності для учнів, студентів, викладачів і дослідників ЄС.

МОН працює над оновленням та затвердженням Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору та відновленням Рамкової угоди з ЄС про наукове та технічне співробітництво. Окрім того, працює над адаптацією принципу Відкритої науки, що сприятиме інтеграції української дослідницької інфраструктури до європейських

дослідницьких та е-інфраструктур та їх консорціумів, а також долучення до розбудови Європейської Хмари Відкритої Науки [97].

Реалізація євроінтеграційних пріоритетів МОН також передбачає:

- запровадження механізмів та інструментів політики Відкритих інновацій, що сприятиме наближенню до політики ЄС у сфері розвитку інновацій та трансферу технологій;
- приєднання України до Рамкової програми досліджень та інновацій “Горизонт Європа”;
- розширення участі України у програмі “EUREKA”;
- участь в ініціативі ЄС “Європейський зелений курс”;
- участь в реалізації Плану дій ЄС “ERA vs CORONA”;
- обмін досвідом і запровадження кращих європейських практик цифровізації освіти;
- продовження реалізації реформи “Нова українська школа”;
- реалізація програми у сфері професійної освіти “EU4Skills: Кращі навички для сучасної України”;
- імплементація зобов’язань Болонського процесу;
- активізація співпраці у рамках поточних та майбутніх програм Еразмус+;
- удосконалення умов підтримки міжнародної академічної мобільності з метою інтеграції українських дослідників до європейського науково-освітнього простору.

Сфера освіти досить консервативна, і може швидко реагувати зміни. Але 2020 рік із коронавірусом та локдаунами зміг у рекордні терміни перебудувати підхід до освіти - ЗВО, школи та освітні платформи перейшли на дистанційку, багато хто втратив роботу та почав освоювати нові професії [98].

Одна з найбільш традиційних сфер - освіта, що змінюється на очах. Університети та школи більше не є монополістами знань та кадрів, дипломи

знецінюються, лекційні формати більше не працюють (якщо колись працювали), а навички, виявляється, можна отримувати протягом життя та не обов'язково сидячи в аудиторії.

Цифровізація. Очевидний і суперпотужний тренд наступного року - цифровізація. В онлайн переходять традиційні університети, класичні та альтернативні школи. Страх перед онлайн-освітою (по роботі) зник, багато хто вперше спробував вчитися віддалено і багатьом сподобалося. Ми дізналися, що онлайн-освіта також може бути якісною (хоча, звичайно, може бути і не якісною — все як завжди).

Освіта для НЕ початківців. Наступний тренд – освіта для НЕ початківців. Ще недавно школи запрошували переважно Джунов відкривати нові професії. Тепер виявилось, що ще більше людей необхідно розвиватися вже у своїй професії. З'являтиметься більше програм високого рівня для досвідчених фахівців. Вони будуть більш відкритими для розвитку, оскільки конкуренція на ринку потребує більшої компетенції.

Комплексні курси. Коли стало ясно, що швидкого успіху не існує (і ніколи не було), виникає запит на фундаментальні довгі програми. Це складний шлях, але він необхідний розвитку ринку.

Софт скіли та гуманітарний розвиток. Фокус переходить з хард скіл на софт скіл і гуманітарний розвиток. Коли багато людей навчилося працювати з інструментами та методологіями, стає зрозуміло, що далі зона зростання лежить у менш матеріальних сферах - світогляді, цінностях, умінні комунікувати з іншими людьми. З'являється новий тренд розвитку у суміжних та особистісних сферах. І це класно [99].

Коронавірус нікуди не зникне. Covid-19 не зникне магічним чином у новорічну ніч і так само буде головним трендом 2021 року. Українська освіта вже готується до нового локдауну у січні. У весняно-літній період захворюваність піде на спад, але восени ми ризикуємо побачити ще одну хвилю епідемії та нові жорсткості обмежень. Вакцинація стримуватиме вірус,

але малоймовірно, що хоча б половина населення буде вакцинована до кінця року.

Онлайн-навчання стає нормою. Онлайн-навчання остаточно стане новою нормою. Якщо ще рік тому дитина, яка навчається в онлайн-школі, або дорослий, який навчається на онлайн-курсах, були екзотикою, то 2021 року цим вже нікого не здивуєш. Мільйони школярів, студентів та дорослих, які були змушені перейти вчитися онлайн, і побачили, що в цьому немає нічого страшного, стануть важливим фактором стрімкого збільшення ринку онлайн-навчання. За ними все швидше підуть освітні бізнеси, які до цього працювали офлайн.

Доказова освіта. В освітньому співтоваристві повільно, але, мабуть, зростає інтерес до доказової освіти, заснованої на науці про навчання. Більшість викладачів все ще вірить у псевдонаукові теорії про «стилі навчання», а студенти так само перечитують конспекти перед іспитами, але все більше людей викладають і навчаються ґрунтуючись на сучасних наукових уявленнях про ефективне навчання.

Аналіз даних, а не враження викладачів. Створення нових освітніх продуктів все більше ґрунтуватиметься на аналізі даних, а не на інтуїтивних враженнях викладачів. Цифрові освітні послуги генерують безліч даних про поведінку слухачів та їх взаємодію з контентом, що дозволяє зробити перехід від моделі «викладання як мистецтва» до моделі «викладання як наука».

Персоналізоване навчання. Про персоналізоване навчання говорять з 1970-х років і досі щороку на будь-яких освітніх форумах та конференціях, але досі ніхто не розуміє, що це означає. Студенти - особливо дорослі - йдуть за рішеннями, які відповідають їх особистим цілям, та за навчанням, яке можна підлатувати максимально під себе [99].

Мікронавчання. Швидше за все – це і є персоналізоване навчання, яке було трендом минулого року і буде наступним. Вже кілька років інтенсивно розвивається мікронавчання і у 2021 року в цій галузі буде прорив. Якщо

раніше головним наповненням цієї ніші був загальноосвітній контент (15-хвилинні відео на YouTube, TG-канали з короткими текстами), то в 2021 з'являться більш просунуті освітні продукти. На нашому ринку такі приклади вже є - telegram-бот "Маркетинг-симулятор" [baggage.school](https://t.me/baggage.school) виглядає багатообіцяюче, продуктові симулятори.

Освоєння суміжних кваліфікацій та поглиблення експертизи. У кожному нову кризу звучать прогнози, що люди почнуть активно вчитися. Освоєння суміжних кваліфікацій та поглиблення експертизи. У кожному нову кризу лунають прогнози, що люди почнуть активно навчатися нових професій. Але я робила б ставку на освоєння суміжних кваліфікацій та поглиблення експертизи. Це вплине і на тематику навчання – буде більше курсів за скилами, ніж за професіями. Але це, швидше, у другій половині 2021 року — якщо нам пощастить.

Нетворкінг та формування ком'юніті. Великий упор нині йде на нетворкінг та формування ком'юніті - ця частина освітнього досвіду також важлива, на неї буде попит. Виграватимуть освітні продукти, які налагодять взаємодію між учасниками та забезпечать більше контакту з експертами. Формат онлайн-освіти це дозволяє і студенти потроху починають усвідомлювати цінність таких зв'язків.

Механізми державного управління – це сукупність правових норм, методів, засобів, інструментів державного впливу на об'єкт управління освітою, практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на освіту, управлінські технології, завдяки яким об'єкт управління переходить у нову якість. Метою удосконалення механізму державного регулювання розвитком освіти в умовах євроінтеграції є створення умов для підвищення ефективності, якості та прозорості вищої освіти в Україні, підтримка системних реформ в освіті

1. Організаційний механізм, за допомогою якого реалізується комплекс завдань, спрямованих на узгодження цілей і функцій вищої школи.

Завдяки ефективному запровадженню такого механізму і мають створюватися належні умови для ефективного реформування вищої освіти в Україні.

2. Механізм організаційної освітньої інновації, який спрямований на використання комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у освітній сфері. Під впливом сучасних освітніх технологій і розвитку ринкових механізмів в Україні формуються економічні інновації у сфері освіти, а саме: нові механізми державного фінансування освіти; диверсифікація джерел фінансування освіти; нові механізми фінансування освіти підприємствами; пільгове стимулювання інвестицій у сферу освіти; нові механізми оплати праці робітників освіти; механізми економії від масштабу освітньої діяльності.

2. Механізм бюджетного фінансування. Важливим механізмом державного управління вищої освіти є бюджетне фінансування як найважливіший важіль впливу держави як на всю систему. Надання освітніх послуг інтегрує в собі низку суттєвих проблем організації фінансування освітніх закладів, від раціонального вирішення яких залежить ефективність усієї системи освіти й можливість її неперервного розвитку. Бюджетне фінансування є найважливішим важелем впливу держави як на всю систему, так й на окремі освітні заклади.

3. Механізм моніторингу освіти. Модернізація системи механізмів державного управління освітою насамперед передбачає впровадження інституту вимірювання та оцінювання результатів діяльності освітньої галузі, створюючи національну систему моніторингу якості освіти, визначення ефективності управлінських рішень та їхнього впливу на якість освіти в Україні.

4. Механізм формування якості освіти. Одним із важливих напрямів державної освітньої політики є формування механізму державного управління якістю освіти. Якість освіти розглядається як якість результату

освітнього процесу, який неможливий без значущих змін у ній, у процесах і механізмах управління розвитком.

5. Правовий механізм. Оновленню механізмів державного управління вищою освітою також сприяє вдосконалення чинного законодавства. Система освіти не може ігнорувати вимоги ринку праці. Необхідність державного регулювання системи вищої освіти визначається неспроможністю ринку надати освітні послуги в повному обсязі та певної якості.

Висновки до розділу 3

1. Університети та інші навчальні заклади повинні забезпечувати підготовку кваліфікованих фахівців з необхідними компетентностями для розробки і використання новітніх технологій, які забезпечують перехід суспільства до сталого розвитку. Освіта є однією з передумов досягнення сталого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління та обґрунтованого прийняття рішень. Питання сталого розвитку необхідно інтегрувати в систему професійної освіти державних службовців і освітян.

2. З поширенням цифрових технологій навчання набуває свого розвитку формування безперервної, індивідуально-орієнтованої, гнучкої та динамічної освіти як цілісного процесу. Болонський процес приділяє особливу увагу розвитку високотехнологічних освітніх компетенцій та навичок XXI століття за допомогою використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Технології повинні стати потужним інструментом освіти, вони мають бути грамотно вбудовані у навчальний процес і супроводжуватися новими моделями навчання. Для цього багатьом країнам потрібен перехід до більш інтерактивного та проектного процесу навчання з використанням інновацій та технологічних рішень

3. Метою удосконалення механізму державного регулювання сталого чрозвитку освіти в умовах євроінтеграції є створення умов підвищення ефективності, якості та прозорості вищої освіти в Україні, підтримка системних реформ у соціальній сфері, що включає:

- модернізація обладнання, закупівля дослідницьких та навчальних лабораторій, деякі ремонтні та відновлювальні роботи у ЗВО, зокрема – у тих, що об'єднуються;

- цифрова інфраструктура для організації навчання в закладах вищої освіти для забезпечення безперервності освітнього процесу за допомогою технологій дистанційного навчання, розробки та запуску електронних систем керування навчанням;

- модернізація інформаційно-аналітичної системи вищої освіти.

ВИСНОВКИ

1. Проаналізовано теоретичні засади удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. Сьогодні ЗВО приділяють велику увагу формуванню базових цінностей в умовах глобалізації та розвитку освіти в умовах COVID-19, мінімізації ризиків, дезорганізації економічного, політичного і соціального життя, кардинальних змін, пов'язаних з проблемами коронавірусу, руйнації освіти, особистості і соціуму у всіх сферах освітнього процесу, що детермінуються діями хаотичного руху потоків інформаційного хаосу та інформаційної стохастичності. Саме тому в умовах кризи і нестабільності ЗВО повинні сформувані концепції удосконалення механізмів державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції, які були б націлені на поліпшення освітянського навчального процесу, дієвості та результативності ЗВО, виживання їх в умовах кризи і нестабільності.

2. Розкрито поняттєво-категоріальний апарат удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. Удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції розгортається у процесі виконання функцій: 1) виконавча; 2) адміністративна; 3) підприємницька; 4) об'єднувальна чи інтегративна. Дієве управління освітянською організацією та адміністративною діяльністю - надто складний процес, щоб з ним могла впоратися одна особа, тобто необхідна команда однодумців. Сьогодні людський потенціал організації як складного освітянського цілого перетворюється на визначальний чинник економічного зростання і радикальних структурних змін, що стає головним джерелом нагромадження матеріального і духовного багатства, що потребує формування стратегії розвитку ЗВО для удосконалення діяльності організації в умовах кризи і нестабільності та реального запровадження ідей

щодо сутності та тенденцій формування і розвитку євроінтеграційного процесу.

3. З'ясовано методологію дослідження удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. Для євроінтеграційної альтернативи важливо врахувати: наявність невизначеності, нестабільності, кризи, стохастичності, необхідність та можливість оцінити начало освітянських альтернатив у процесі розгортання євроінтеграційного процесу. У поняттях вибору альтернативи акумулюються всі проблеми євроінтеграційного процесу періоду постмодерності, опосередкованого відсутністю концепції удосконалення євроінтеграційного вибору в умовах кризи і нестабільності. В дослідженні напрямів та шляхів удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції. використовуються методи синергетичного, системного, системно-структурного, структурно-функціонального спрямування, що дозволяють проникнути у складне соціальне явище євроінтеграційного процесу і подолати явища дезорганізації, перманентної конфліктності, появи явищ конфліктогенності.

4. Визначено нові проблеми державного регулювання розвитку освіти в умовах глобалізації, під якою розуміється процес зближення, посилення взаємозв'язку, взаємозалежності єдиного і відкритого сучасного світу і як такого, що демонструє роздробленість, локальність. Під її дію потрапляють соціальні системи, інститути, що свідчать про безпосередній вплив даного процесу на вищу освіту, інтегрованих у систему світогосподарських, політичних і культурних зв'язків. Крім того, вища освіта як фундаментальна основа суспільства визначає рівень його активності та конкурентоспроможності. На сучасному етапі розвитку глобалізація носить всеосяжний характер, поширюється на всі сторони людської діяльності, зачіпає всі сфери і проблеми суспільного та індивідуального буття на глобальному, регіональному, національному рівнях, в тому числі і

освітянському. Освіту як системний феномен включено у широкий комплекс зв'язків і відносин, що розвиваються під впливом глобалізації, яка стає глобалізованою. Поза цим контекстом неможливо зрозуміти глибинні підстави сучасних тенденцій в даній сфері, які вимагають збереження культурної і цивілізаційної специфіки освітянських систем. Метою Болонського процесу є розширення доступу до вищої освіти, подальше підвищення якості та привабливості європейської вищої освіти, розширення мобільності студентів та викладачів, а також забезпечення успішного працевлаштування випускників вузів за рахунок того, що всі академічні ступені та інші кваліфікації мають бути орієнтовані на ринок праці.

5. Здійснено аналіз дистанційної освіти як чинник удосконалення освітнього процесу в умовах COVID-19. Дистанційне навчання – процес взаємодії учня та вчителя на відстані із збереженням усіх властивих навчанню компонентів (цілей, змісту, методів, організаційних форм, засобів навчання) та із застосуванням специфічних технічних засобів (інтернет-технологій або інших інтерактивних середовищ). Дистанційне навчання є самостійною формою навчання з використанням інформаційних технологій як основного засобу навчання. Істотний прорив внесли у можливості дистанційного навчання появу радіо та телебачення. Стали з'являтися численні навчальні телепередачі, які могли дивитися мільйони бажаючих. Перший у світі університет дистанційної освіти було відкрито у 1969 році у Великій Британії – Відкритий Університет Великої Британії. Ця назва давала всім бажаючим зрозуміти, що навчальний заклад є доступним для всіх завдяки прийнятній вартості та відсутності необхідності щодня бути присутнім на заняттях дистанційного навчання. Дистанційне навчання - це форма здобуття освіти, за якої викладач та студент взаємодіють на відстані за допомогою інформаційних технологій. Під час дистанційного навчання студент займається самостійно за розробленою програмою, переглядає записи вебінарів, вирішує завдання, консультується з викладачем у онлайн-

чаті та періодично віддає йому на перевірку свої роботи. Дистанційне навчання стало популярним з появою інтернету, відкривши нові можливості розвитку для мешканців віддалених населених пунктів та ділових людей із щільним робочим графіком. Слово "онлайн" лише вказує на спосіб отримання знань та зв'язку викладача зі студентом. Під час онлайн-навчання учень дивиться лекції у відеозаписі або в прямій трансляції, проходить інтерактивні тести, обмінюється файлами з тьютором, спілкується з одногрупниками та викладачами в чатах, проходить квести та ін. Таке навчання дозволяє повністю зануритися в освітнє середовище та підвищувати від робочого процесу. Поняття "дистанційне навчання" вказує на те, що між студентом та викладачем існує відстань. А "онлайн-навчання" означає, що це навчання відбувається за допомогою інтернет-з'єднання та гаджетів.

6. Сформовано нові цифрові технології smart-освіти в умовах євроінтеграції. smart-освіта - це креативне, загальне, протягом життя, безстрокове, не обмежене рамками соціальних інститутів, природно вписане в життєвий уклад людини; реалізується на основі надання клієнто-орієнтованих освітніх послуг, особистісно-орієнтованих освітніх траєкторій, використання модульних світових відкритих освітніх ресурсів, потенціалу світового викладацького складу, експертних спільнот та соціальних мереж, широкого застосування засобів ІКТ для вирішення педагогічних завдань.

7. Уточнено механізми удосконалення механізму державного регулювання сталого розвитку освіти сталого розвитку в умовах євроінтеграції. Болонський процес приділяє особливу увагу розвитку високотехнологічних освітніх компетенцій та навичок XXI століття за допомогою використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій. Технології повинні стати потужним інструментом освіти, вони мають бути грамотно вбудовані у навчальний процес і супроводжуватися новими моделями навчання.

8. Визначено перспективи розвитку освіти України в умовах євроінтеграції. Університети та інші навчальні заклади повинні забезпечувати підготовку кваліфікованих фахівців з необхідними компетентностями для розробки і використання новітніх технологій, які забезпечують перехід суспільства до сталого розвитку. Освіта є однією з передумов досягнення сталого розвитку і найважливішим інструментом ефективного управління та обґрунтованого прийняття рішень.

9. Розроблено практичні рекомендації удосконалення механізму державного регулювання сталого розвитку освіти в умовах євроінтеграції. Метою удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції є створення умов підвищення ефективності, якості та прозорості вищої освіти в Україні, підтримка системних реформ у соціальній сфері. Отже, вдосконалення державного регулювання є важливим елементом модернізації системи освіти. Основними напрямками вдосконалення державного регулювання розвитку системи освіти є зміна організаційної структури, перерозподіл функцій управління між її елементами, розвиток самостійності освітніх установ і раціоналізація ресурсного забезпечення. Розвиток сфери вищої освіти – пріоритет кожної держави, оскільки освіта суттєво впливає на складні трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасному світі. Якісна освіта є однією з необхідних умов успішного розвитку країни, її національної безпеки та конкурентоспроможності. Якісна освіта є інструментом економічного зростання на шляху України до євроінтеграції. Механізми державного управління розвитку вищої освіти повинні ефективно впливати на покращання якості освітніх послуг в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Azhazha M., Muts Luai Faisal, Oleksenko R., Fursin A. Use of communications and data mining as key strategic resources in public governance and administration. *Humanities Studies*. Запоріжжя : *Запорізький національний університет*. 2020. 3 (80). С. 178-193.

2. Ажажа М.А. Системне і структурне мислення : пошук неординарних творчих рішень у нову цифрову еру. «*Формування концепції цифро- візації як чинник розвитку креативності особистості та її вплив на розвиток людського й соціального капіталу*» / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 26–27 листопада 2020 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф., В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. С. 11–12.

3. Ажажа М.А. Механізми фінансування закладів вищої освіти в контексті євроінтеграції України Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «*Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження*». *Запорізький національний університет*. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С. 48–53.

4. Andriukaitiene Regina, Воронкова Валентина, Нікітенко Віталіна. Концепт цифрової трансформації електронної освіти у країнах Європейського союзу: європейський досвід. Європейський вектор модернізації економіки в умовах сталого розвитку промислового регіону [текст] : [монографія] / під заг. ред. д.е.н., проф. Метеленко Н.Г. Київ : *Інтерсервіс*, 2021. С. 72-86.

5. Андрюкайтене Регіна, Воронкова В.Г., Кивлюк О.П., Никитенко В.А. Становление и развитие smart-общества как высокоразумного, высокотехнологического, высокоинтеллектуального. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* : збірник наукових праць / За ред. В. Г. Воронкової. Вип. 71. Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2017.С.17-25.

6. Андрюкайтене Регина, Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Романенко Татьяна, Рижова Ирина. Концептуализация smart-общества и smart-технологий в контексте развития современной цивилизации. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Taptautinė mokslinė - praktinė konferencija 2017 m. gegužės 11-12 d.*, Kaunas Tezių rinkinys (internetė). P. 69-70.

6. Андрюкайтене, Регина, Воронкова Валентина Кивлюк Ольга Никитенко Виталина, Рыжова Ирина. Smart-философия как теоретическая и практическая основа реализации задач четвертой промышленной революции (INDUSTRY 4. 0). Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до smart-суспільства»: виклики і можливості четвертої промислової революції 23-24 квітня 2018 року / За ред. д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкової Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2018. С.11-13.

7. Андрюкайтене Регина, Воронкова Валентина Стан розробки інформаційного суспільства та його еволюції у smart-суспільство в контексті становлення і розвитку глобальної цивілізації. «Концептуальні та практичні засади становлення і розвитку smart-освіти як чинника формування smart-культури в умовах еволюції від інформаційного суспільства до «smart-суспільства». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 грудня 2018 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2018. С.11-14.

8. Андрюкайтене Регина Воронкова, Валентина, Ажажа Марина. Формування смарт-освітнього простору інформаційного суспільства у глобальному вимірі та його вплив на розвиток смарт-технологій як світових трендів. «Концептуальні та практичні засади становлення і розвитку smart-освіти як чинника формування smart-культури в умовах еволюції від інформаційного суспільства до «smart-суспільства». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 грудня 2018 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2018. С.81-85

9. Андрюкайтене Регина, Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Никитенко Виталина, Рыжова Ирина. Становление и развитие smart-общества как движение к «обществу знаний» и инноваций. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos. Taptautinė mokslinė - praktinė konferencija 2018 m. gegužės 11-12 d., Marijampolė, Kaunas* (Tezių rinkinys (internete). Autorių kalba netaisyta. С. 70-71.

11. Бойко О.В., Воронкова В.Г., Фурсін О.О. Концептуальна парадигма публічного управління та адміністрування: теоретико-методологічні засади. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* : збірник наукових праць / За ред. В. Г. Воронкової. Вип. 70. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2017. С.151-163.

12. Wojko, Elena, Voronkova, Valentyna, Nikitenko, Vitalina. Methodology and organization of scientific researches in the field of social-humanitarian and behavioural sciences (Методологія та організація наукових досліджень в галузі соціально-гуманітарних та поведінкових наук. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*» : збірник наукових праць / За ред. В. Г. Воронкової. Вип. 72. Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2018. С. 23-35.

13. Венгерська Н.С., Череп А.В., Воронкова В.Г., Безкоровайна Л. В. Цифрова трансформація електронної освіти в країнах ЄС: поширення європейського досвіду в Україні. *Цифрова трансформація електронної освіти в країнах ЄС: поширення європейського досвіду в Україні Європейський вектор модернізації інженерної та економіко-управлінської освіти в умовах сталого розвитку промислового регіону* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний навчально-науковий інститут, 2021. С.220-223.

14. Воронкова Валентина, Нікітенко Віталіна. Управління знаннями та компетенціями як чинник підвищення ефективності « суспільства знань» та «смарт-суспільства». *Концептуальні та практичні*

zasadi становлення і розвитку smart-освіти як чинника формування smart-культури в умовах еволюції від інформаційного суспільства до «smart-суспільства». Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 грудня 2018 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2018. С.27-30.

15. Воронкова В.Г. Філософія державного управління: синергетична методологія дослідження. Humanities studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. Випуск 5 (82). С. 172–184.

16. Воронкова В.Г., Меліхова Т.О. Умови виживання організації в умовах невизначеності та адаптації до змін. *Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України:* матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квіт. 2020 р. / М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. Ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2020. С. 203–205.

17. Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга. Smart-інновації як нова парадигма розвитку smart-суспільства: зарубіжний досвід. *«Концептуальні та практичні засади становлення і розвитку smart-освіти як чинника формування smart-культури в умовах еволюції від інформаційного суспільства до «smart-суспільства».* Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19-20 грудня 2018 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2018. С.88-91.

18. Воронкова Валентина, Андрюкайтене Регина, Максименюк Марина, Никитенко Виталина. Формирование ноосферной экономики как экономики «общественного интеллекта» в условиях информационного общества и глобализации. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Taptautinė mokslinė - praktinė konferencija 2017 m. gegužės 11-12 d., Kaunas Tezių rinkinys (internete).* P. 69-70. ISBN 978-609-8200-07-2. С.241-249.

19. Валентина Воронкова, Ольга Кивлюк. Становление и развитие smart-философии как новой теоретической и прикладной науки XXI века. *ECONOMIE and EDUCATION: Gospodarka i edukacja: nowoczesne tendencje / Volume of Scientific Papers*. Opole: Wyższa Szkoła Zarządzania I Administracji w Opole, 2017. P. 297-302.

20. Voronkova Valentina, Kyvliuk Olga. Philosophical reflection smart-society as a new model of the information society and its impact on the education of the XXI century. *Future Human Image*. 2017 Future Human Image, Том 7, 2017. P.154-163.

21. Voronkova Valentina, Kyvliuk Olga. Philosophical reflection smart-society as a new model of the information society and its impact on the education of the XXI century. *Future Human Image*. 2017 Future Human Image, Том 7, 2017. P.154-163.

22. Voronkova Valentina and Kyvliuk Olga. Individual at the educational space of smart-society, *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, 2017. Вип. 10-11, P. 88-95.

23. Воронкова В.Г., Романенко Т.П., Андриюкайтене Регина. Генеза від інформаційного суспільства до «smart-суспільства» в контексті історичної еволюції сучасного світу : теоретико-концептуальний контекст. *Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. К. : «Видавництво «Гілея», 2016. Вип.116. С.128-133*

24. Воронкова В.Г., Кивлюк О.П. Концептуалізація моделі ноосферного розвитку сучасного соціуму та освіти інформаційного суспільства. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії» : збірник наукових праць / За ред. В. Г. Воронкової. Вип. 68. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2017. С .33-48.*

25. Воронкова Валентина, Андриюкайтене Регина, Никитенко Виталина. Влияние цифровизации на изменение ценностных ориентаций в условиях

Четвертой промышленной революции. *THEORY AND PRACTICE: PROBLEMS AND PROSPECTS Scientific articles*. Kaunas 2020. P.219-227.

26. Voronkova, Valentyna, Kyvliuk, Olga, Nikitenko, Vitalina, Oleksenko, Roman. "Stem-education" as a factor in the development of "smart-society" : forming of "stem-competence(«Stem-освіта» як фактор розвитку «smart-суспільства»: формування «stem-компетентностей»). *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* : збірник наукових праць / За ред. В. Г. Воронкової. Вип. 72. Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2018 .С. 114-124.

27. Воронкова В.Г., Нікітенко В.О.«Stem-education» as one of the main trends of informational and innovative education of the post-colonial world. .Освітній дискурс: *Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова*, 2018. Том. 5 №5. С. 16-25.

28. Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Андрюкайтене Регіна Антропологічні виміри смарт-суспільства: теоретико-концептуальний досвід. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя. 2018. Вип. 73. Р.25-40.

29. Воронкова В. , Никитенко В. Андрюкайтене Р. Развитие общества искусственного интеллекта в условиях постмодерности: проблемы, риски, вызовы. Ежеквартальный немецкий научный/научно-популярный *Вестник "Результаты работы ученых"*; *Социология, Криминология, Философия, Политология*. 2020. Т. 1. С. 52-63.

30. Voronkova Valentina Andriukaitiene Regina. Formation the humanistic-anthropological model of management. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Taptautinė mokslinė - praktinė konferencija 2016 m. gegužės 11-12 d., Kaunas Tezių rinkinys (internete)*. P. 230-238

31. Valentyna Voronkova Natalya Metelenko Vitalina Nikitenko. Iryna SilinaSystem analysis of the economy of sustainable development as environmentally balanced and socially oriented one (Системний аналіз економіки сталого розвитку як екологічно збалансованої і соціально-

орієнтованої). *HUMANITIES STUDIES: збірник наукових трудов* / Гл. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗНУ. 2019. Вип. 1(78). С.86-97.

32. Voronkova Valentina, Cherep Alla, Nikitenko Vitalina, Andriukaitiene Regina Conceptualization of digital reality expertise in conditions of stochastic insurance: nonlinear methodology (Концептуалізація експертизи цифрової реальності в умовах стохастичної невизначеності). *HUMANITIES STUDIES: збірник наукових трудов* / Гл. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗНУ. 2019. Вип. 2 (79). С.182-195.

33. Воронкова Валентина, Пунченко Олег, Пунченко Наталя. Мегатренди інформаційно-комп'ютерних технологій як проявлення глобальних тенденцій розвитку цифрового світа. *THEORY AND PRACTICE: PROBLEMS AND PROSPECTS Scientific articles. Lietuvos sporto universitetas*, 2019. P. 244-252.

34. Воронкова В.Г., Венгер О.М. Формування концепції адміністративного менеджменту в умовах стрімкого розвитку технологій, стохастичності та адаптації до змін. *HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць* / Гл. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. Вип. 3 (80). С.159-177.

35. Valentyna Voronkova, Oleg Punchenko, Marina Azhazha Globalization and global governance in the fourth industrial revolution (Industry 4.0) (Глобалізація і глобальне : синергетична методологія дослідження. Humanities studies: збірник наукових праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2020. Випуск 5 (82). С.172-184.

36. Voronkova V., Nikitenko V., Oleksenko R. Problems solution of global urbanism in the context of cultural development, technology and the formation of creative class. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Philosophical Sciences*. Житомир, 2020. Т. Vol. 2 (88), С. 80-91.

37. Воронкова В.Г., Олексенко Р.І., Нікітенко В.О. Формування цифрових компетентностей у процесі викладання дисциплін управлінського циклу. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти. Збірник науково-методичних праць*. ТДАТУ: ред. кол. В.М. Кюрчев, О.П. Ломейко, В.Т. Надикто [та ін.]. Мелітополь : ТДАТУ, 2020. Випуск 24. С.73-81.

38. Воронкова В.Г., Олексенко Р.І. Формування концепції соціального розвитку як динамічної системи у контексті публічного управління та адміністрування. *Вісник Національного університету цивільного захисту України* : зб. наук. пр. Київ, 2020. № 2 (13). С. 255-272.

39. Воронкова В.Г. , Тесленко Т.В. Становление и развитие цифровых технологий как фактор реализации четвертой промышленной революции. *Журнал Белорусского государственного университета. Философия. Психология*. 2020. № 2. Минск. С.4-11.

40. Voronkova, Valentyna, Oleksenko, Roman & Fursin, Alexander. Formation of the concept of the socially responsible state as a factor of increasing the public governance and administration efficiency. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University*, 2021. 7 (84). P. 113-122.

41. Воронкова В.Г. Філософія геополітичного переформатування світу у контексті сучасних викликів глобалізаціїю *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University*, 2021. 8 (85). С.8-19.

42. Voronkova, V., Nikitenko, V., Oleksenko, R., Cherep, O., Andriukaitiene, R., Briki, I. Digital paradigm of economy and management in the conditions of global human transformation. *Technology Transfer: Innovative Solutions in Social Sciences and Humanities*, 4, 37–40.

43. Воронкова Валентина, Андрюкайтене Регина, Никитенко Виталина, Венгер Ольга. Развитие концепции административного менеджмента в

умовиях адаптации к изменениям *International scientific-practical conference. "Management. business. technologies - innovation. trends and challenges "*. 20 – 21 May 2021, *Marijampole*. С.55-62

44. Воронкова В.Г. Удосконалення інноваційного потенціалу смарт-суспільства в умовах Інтернет-економіки. *IY Міжнародна науково-практична конференція « Економіка та управління в умовах побудови інформаційного суспільства»*. Одеса, ОНАЗ ім. О.С.Попова, 2017. С.19-23.

45. Воронкова В.Г. Філософія управління складними соціальними системами в умовах інформаційного суспільства. *«Суспільство, релігія, культура, наука, техніка, освіта, економіка в умовах новітніх глобальних викликів для України і Польщі»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м.Запоріжжя, 21-23 вересня 2017 р.)*. 21-23 вересня 2017 р.- Запоріжжя, ЗДІА, 2017. С.24-26.

46. Воронкова Валентина, Кивлюк Ольга, Нікітенко Віталіна & Рижова Ірина. *Stem-освіта як фактор становлення і розвитку smart-суспільства. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2017 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2017. С.85-89.

47. Воронкова Валентина, Андрюкайтене Регніна & Кивлюк Ольга. *Формування смарт-освітнього простору інформаційного суспільства у глобальному вимірі та нової технології смарт-стафінгу персоналу. Становлення і розвиток інформаційного суспільства як основи забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2017 року / Ред.-упорядник: д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2017. С.136-141.

48. Воронкова Валентина, Олексенко Роман. Формирование человеческого (социального, интеллектуального) потенциала как фактор развития креативного предпринимательства в условиях информационного общества. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. «Теоретичні і практичні засади еволюції від інформаційного суспільства до «суспільства знань» і до smart-суспільства»: виклики і можливості четвертої промислової революції 23-24 квітня 2018 року / За ред. д.філософ.н., проф. В.Г.Воронкової. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. С.98-100.

49. Воронкова В.Г., Кивлюк О.П., Нікітенко В.О. «Смарт-освіта» в контексті становлення і розвитку смарт- суспільства: соціально-філософський дискурс. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Формування освітнього простору в умовах інформаційного суспільства» Запоріжжя, 2018. С.172-175.

50. Воронкова Валентина, Череп Алла, Нікітенко Віталіна, Ажажа Марина, Муц Луай. Цифрова культура (фінтех) як чинник підвищення ефективності економіки та бізнесу в умовах технологічної революції 4.0. Міжнародна науково-практична конференція «*Eastern european conference of management and economics*» (Еесте 2019) 24 травня 2019 року Вища Школа Бізнесу в Любляні (м. Любляна, Словенія). Р.93-97.

51. Воронкова В.Г., Ажажа М.А., Нікітенко В.О. Цифрова економіка, цифровий менеджмент, цифрова освіта. VIII Міжнародний круглий стіл «Інтеграція освіти, науки і бізнесу». Запоріжжя : ЗНУ, 2019.

52. Воронкова В.Г., Олексенко Р.І., Нікітенко В.О. Stem-освіта як інтелектуальний ресурс та чинник модернізації суспільства в умовах четвертої промислової революції 4.0. III Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні аспекти розвитку stem-освіти у навчанні природничо-наукових дисциплін» 14-15 травня 2020 р. *Льотна академія Національного авіаційного університету*. 14 травня 2020 р.

53. Воронкова В. Г., Меліхова Т. О. Умови виживання організації в умовах невизначеності та адаптації до змін. Конкурентоспроможна модель інноваційного розвитку економіки України: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 14 квіт. 2020 р. / М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2020. 356 с. С.203-205.

54. Воронкова В.Г., Андрюкайтене Регіна. Європейський вектор модернізації цифрової освіти в умовах подолання пандемії COVID-19. Європейський вектор модернізації інженерної та економіко-управлінської освіти в умовах сталого розвитку промислового регіону : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2021 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний навчально-науковий інститут, 2021. С. 223-226.

55. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття». Київ : Райдуга, 1994. 62 с.

56. Державне управління : підручник у 2 т. / ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін (заст. голови) та ін. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

57. Домбровська С.М. Теоретичні аспекти формування механізмів державного управління у реформуванні вищої освіти України. *Державне будівництво*. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2010_2_9.

58. Древаль Ю.Д. Механізми державного управління вищою освітою в Україні: проблеми формування та вдосконалення. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія : «Державне управління». 2014. Вип. 2. С. 107–111.

59. Дубасенюк О.А. Модернізація системи освіти в Україні в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія : монографія / за ред. В.Г. Кременя, Т. Левовицького, В.О. Огнев'юка, С.О. Сисоєвої. Київ : Едельвейс, 2013. С. 253–262.

60. Кубанов Р.А. Якість освіти: суть поняття та особливості оцінювання. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія : «Педагогічні науки». 2013. № 13 (272). Ч. II. С. 25–31.

61. Лопушняк Г.С., Рибчанська Х.В. Вища освіта України: державне регулювання та перспективи розвитку: монографія. Львів : «Ліга Прес», 2018. 283 с.

62. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю.В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2013. 120 с.

63. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. *Освіта*. 2002.

64. Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 160 с.

65. Нікітенко В. О. Креативний клас як чинник удосконалення людського капіталу у контексті розвитку смарт-освіти. *Humanities studies: Collection of Scientific Papers. Zaporizhzhia* : Zaporizhzhia. National University, 2021. 7 (84). С. 22–30.

66. Метеленко Н.Г., Горlach В.В. Комунікативні стратегії в управлінській діяльності: лінгво-прагматичний аспект. Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 листопада 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. *ЗНУ Інженерний навчально-науковий інститут*, 2020. 415 с.

67. Метеленко Н.Г., Горlach В.В. Комунікативні стратегії в управлінській діяльності: лінгво-прагматичний аспект. Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 листопада 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. *ЗНУ Інженерний навчально-науковий інститут*, 2020. 415 с.

68. Пунченко Олег, Воронкова Валентина, Пунченко Наталия
 Концептуальная модель «нового просвещения» как фактор развития трансформационных процессов в образовании. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Taptautinė mokslinė - praktinė konferencija 2019 m. gegužės 09-10 may, Kaunas Tezių rinkinys (internete)*. P. 66-67

69. Kyrychenko, M., Nikitenko, V., Voronkova, V., Harbar, H., & Fursin, A.A The search for new forms of personal expression in the era of postmodernism. *Amazonia Investiga*, 2021. 10 (42). P.248-254.

70. Vitalina A. Nikitenko, Valentyna H. Voronkova, Regina Andriukaitiene, Roman I. Oleksenko. The crisis of the metaphysical foundations of human existence as a global problem of post-modernity and the ways of managerial solutions *Propósitos y Representaciones* Jan. 2021, Vol. 9, SPE (1), e928 ISSN 2307-7999 Special Number: *Educational practices and teacher training* e-ISSN 2310-4635.

71. Nikitenko V.O. Education as a factor of creative personality establishment and development in information society. *Humanities bulletin of Zaporizhzhhe state engineering academy*. 2018. Вип. 74. p. 150-158.

72. Олексенко Р.І. Воронкова В. Г. Формування моделі класифікації соціальних процесів у публічному управлінні та адмініструванні: понятійно-категорійний апарат. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2020. № Вип. 3 (70). С. 82-90.*

73. Олексенко Р. І., Воронкова В. Г. Інституціональне забезпечення системи публічної влади в історичному і системному контексті розвитку публічного управління та адміністрування. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Київ, 2020. № 2 (13). С. 89-104.*

74. Олексенко Р.І., Воронова В.Г. Освіта як флагман прогресу людства та основа конкуретоспроможності закладів вищої освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти. Випуск 24 / Збірник

науково-методичних праць / ТДАТУ: ред. кол. В.М. Кюрчев, О.П. Ломейко, В.Т. Надикто [та ін.]. Мелітополь : ТДАТУ, 2020. 590 с. С.202-210.

75. Олексенко Р.І., Воронкова В.Г.(2020). Формування моделі класифікації соціальних процесів у публічному управлінні та адмініструванні: понятійно-категорійний апарат. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ "Магістр". 2020. Вип. 3 (70). С. 82-90.

76. Публічне управління та адміністрування в інформаційному суспільстві: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія колективна / За заг. ред.. Сергія Чернова, Валентини Воронкової, Віктора Банаха, Олександра Сосніна, Пранаса Жукаускаса, Йоліти Ввайнхарт. Регіни Андрюкайтене; Запоріз. держ. інж. акад. Запоріжжя : ЗДІА, 2017. 602 с.

77. Punchenko, O. P. Voronkova, V. N. Andriukaitiene, Regina Sociodynamics of the globalizing world in its civilization dimension. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Запоріжжя. 2018. Вип. 74.Р. 48-60.

78. Punchenko Oleg, Voronkova Valentina, Vodop'yanov Pavel. New enlightenment new fractality in transformation process of education («Нове Просвітництво»: нова фрактальність у трансформаційних процесах освіти). HUMANITIES BULLETIN of Zaporizhzhie State Engineering Academy: Proceedings Scientific publications /. Zaporizhzhia : EPD of ZSEA. 2019. Issue 77. P.144-159.

79. Пунченко Олег, Андрюкайтене Регина, Воронкова Валентина. Влияние технологий на жизнь человека в цифровую эпоху машин и их роль в развитии общества. *THEORY AND PRACTICE: PROBLEMS AND PROSPECTS Scientific articles. Kaunas* 2020. P.357-366.

80. Пунченко О.П., Воронкова В.Г. Цивілізація як глобальний «квант» унікального буття людства. Сборник научных трудов

«Философские исследования». №7. Минск : *Институт философии НАН Беларуси, Беларуская навука*, 2020. С.80-95.

81. Радченко О.В. Родові ознаки категорії «механізм» в соціальних науках. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. №3. С. 19–25.

82. Сисоєва С.О. Освіта як відображення сутності та соціально-економічного розвитку суспільства. *Освітологія: хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / укл.: Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О.* Київ : ВП «Едельвейс», 2013. 728 с. С. 36–41.

83. Сікорська І.М. Удосконалення державного управління вищою освітою в контексті європейської інтеграції : дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2006. 217 с.

84. Степанов В.Ю. Механізми забезпечення якості вищої освіти. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Серія : «Державне управління»*. Харків : *Вид-во НУЦЗУ*, 2014. № 1. С. 92–97.

85. Філософія управління : підруч. для студ. вищ. навч. закладів / В.Г. Кремень, С.М. Пазиніч, О.С. Пономарьов. Київ : *Знання України*, 2007. 360 с.

86. Фурсін О.О. Організація і зворотний зв'язок як умова ефективності комунікацій. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави : матеріали Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя)*. Запоріжжя : наук. ред. Н.Г. Метеленко. *ЗНУ Інженерний інститут*. 474 с.

87. Цифровая экономика и онлайн-образование: европейский опыт: коллективная монография / под науч. ред. И.В. Пеньковой, В.А. Королева. Ставрополь : *Изд-во СКФУ*, 2020. 351 с.

88. Cherep Alla, Regina Andriukaitiene, Valentyna Voronkova, Oleksenko Roman Formation of the concept of digital economy and digital management in the condition of new technological breaks (Формування концепції цифрової економіки і цифрового менеджменту в умовах нових технологічних проривів). *HUMANITIES BULLETIN of Zaporizhzhie State Engineering*

Academy: Proceedings Scientific publications / Zaporizhzhia: EPD of ZSEA 2019. Issue 77. P.223-237.

89. Череп А.В., Воронкова В.Г., Луай Файсал Муц, Фурсін О.О. Інформаційні та інноваційні технології як чинник підвищення ефективності цифрової економіки та бізнесу в умовах глобалізації 4.0. *HUMANITIES STUDIES: сборник научных трудов* / Гл. ред. В. Г. Воронкова. Запорожье : ЗНУ. 2019. Вып. 1(78). С.170-181.

90. Череп Алла, Никитенко Виталина, Воронкова Валентина, Ажажа Марина Муц Луай. Влияние инновационно-информационных технологий на развитие менеджмента в условиях четвертой промышленной революции (industry 4.0). *THEORY AND PRACTICE: PROBLEMS AND PROSPECTS Scientific articles.Lietuvos sporto universitetas*, 2019. P.60-68.

91. Череп Алла, Воронкова Валентина, Никитенко Виталина, Ажажа Марина Муц Луай. Формирование креативной модели образования и ее влияние на развитие информационно-ноосферного общества. *Mokslas ir praktika: aktualijos ir perspektyvos Taptautinė mokslinė - praktinė konferencija 2019 m. gegužės 09-10 may, Kaunas Tezių rinkinys (internete)*. P. 15-16

92. Чирва Г.М. Механізми державного управління розвитком вищої освіти: орієнтація на якість освітніх послуг. *Публічне управління та муніципальне адміністрування*. № 3 (22), 2019. С. 146-156.

93. Шарапова Татьяна. Современный контекст развития высшего образования с точки зрения евроинтеграции. *International scientific-practical conference. "Management. business. technologies - innovation. trends and challenges"*. 20 – 21 May 2021, Marijampole. P. 234-243.

94. Шарапова Татьяна. Развитие smart образования как отражение интеллектуального и технологического прогресса общества. *"Management. business. technologies - innovation. trends and challenges"*. 20 – 21 May 2021, Marijampole. P.49.

95. Шарапова Т.А. Розробка моделі дистанційної освіти як чинник сталого розвитку освітянського процесу: проблеми, загрози, можливості, тенденції. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний розвиток сучасної економіки: нові підходи та актуальні дослідження»*. Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С. 64-67.

96. Шарапова Т. А. Удосконалення інноваційних технологій smart-education в умовах євроінтеграції. Міжнародна науково-практична конференція ІННІ ЗНУ «Європейський вектор модернізації інженерної та економіко-управлінської освіти в умовах сталого розвитку промислового регіону 27-28 травня 2021 року» / наук. ред. Н.Г. Метеленко. Запоріжжя : Інженерний навчально-науковий інститут ЗНУ, 2021. С.199-202.

97. Шарапова Т. А. Вплив глобалізації на розвиток освіти та її трансформація на сучасному етапі. *Формування сучасних концепцій менеджменту організацій та адміністрування в умовах цифровізації : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю створення кафедри менеджменту організацій та управління проектами 23–24 вересня 2021 року* / ред.-упорядник д.філософ.н., проф. В. Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.271-279.

98. Шарапова Т.А., Воронкова В.Г. Удосконалення механізму державного регулювання розвитку освіти в умовах євроінтеграції Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти, аспірантів та молодих вчених «Актуальні питання сталого науково-технічного та соціально-економічного розвитку регіонів України». Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. С.182-183.

99. Шарапова Т. А. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток освіти та формування системного мислення керівників. Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретичні та практичні засади розвитку

економіки, обліку, фінансів, менеджменту та права» 23-24 листопада 2021 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2021.